

Adamikné dr. Jászó Anna – Bocsák Veronika

Tanítói kézikönyv

Magyar nyelv és irodalom
3. osztály

Dinasztia Tankönyvkiadó

AZ INTEGRÁLT MAGYAR NYELVI
ÉS IRODALMI PROGRAM 3. OSZTÁLYOS TANKÖNYVEIHEZ

Mesék földjén, hadak útján olvasókönyv
Édes anyanyelvünk nyelvtankönyv
Szavak útján I–II. – feladatfüzet
Íródeák – feladatfüzet
Kis gyorsíró – előírt írásfüzet

Kincseskönyvek a differenciáló olvasásfejlesztéshez
Olvasólapok a differenciáló olvasásfejlesztéshez
Játékdoboz a differenciáló olvasásfejlesztéshez

Írta:

Adamikné dr. Jászó Anna
Bocsák Veronika

Alkotó szerkesztő:

Adamikné dr. Jászó Anna

Felelős szerkesztő:

Török Ágnes

A kiadó a kiadói jogot fenntartja.

© Adamikné dr. Jászó Anna
Bocsák Veronika, 1999

ISBN 963 657 246

Dinasztia
TANKÖNYVKIADÓ

Felelős vezető:

Ballér Judit ügyvezető igazgató

1155 Budapest, Tóth István utca 97.

Tartalomjegyzék

A Kerettantervhez készített integrált magyar nyelvi és irodalmi program elméleti háttere.	4
A Kerettantervhez készített integrált magyar nyelvi és irodalmi program rövid ismertetése.	5
A program jellemzői.	5
A program szerkezete	6
A program felépítése (1–8. osztály)	7
A harmadik iskolaév magyar nyelvi és irodalmi programjának ismertetése.	9
1. A tankönyvek.	10
Mesék földjén, hadak útján (olvasókönyv)	10
Édes anyanyelvünk (nyelvtankönyv).	14
2. A fejlesztendő képességek	16
Kommunikáció	16
Beszédtechnika (kiejtés), illetőleg a helyesírás fejlesztése.	16
A szóbeli szövegalkotás fejlesztése	19
Írásbeli szövegalkotás (fogalmazás)	20
Az olvasástechnika fejlesztése	26
A szövegértő olvasás fejlesztése	28
Szövegelemzés.	29
Könyv- és könyvtárhasználati ismeretek	30
Verstani, stilisztikai, poétikai alapfogalmak.	31
Felolvasás.	31
Memoriter (vers- és prózamondás)	35
Felkészítés a hosszabb szövegek olvasására, folyamatolvasás	36
A házi olvasmány feldolgozása	37
Nyelvtan és helyesírás.	42
Az írás fejlesztése	49
Mellékletek	51
Tanmenetjavaslat	90
Óravázlatok	..
Olvasólapok	131

A Kerettantervhez készített integrált magyar nyelvi és irodalmi program elméleti háttere

„Az Anyanyelv és irodalom tanítása egyrészt az anyanyelvi kultúra, másrészt az irodalmi műveltség alapozását szolgálja” – olvashatjuk a NAT-ban (16). Sokkal több ennél: a magyar nyelvi és irodalmi program a tanulók személyiségfejlődését kibontakoztató pedagógiai folyamat része (4), azt is mondhatnánk, hogy a legfontosabb eleme. (Ezek a gondolatok részletesen kifejtve megtalálhatók Az anyanyelvi nevelés módszerei c. főiskolai tankönyvek az olvasásról szóló fejezetében.)

A tanulók személyiségfejlesztését az iskola pedagógiai programja szolgálja, melynek kulcsfogalmi:

beszéd, munka, játék, ünnep.

Ezek a fogalmak nagyon fontosak, ezért jelen kell lenniük minden iskolai tantárgyban, át kell hatniuk az iskolai munkát. A beszéd, a kommunikáció az emberi társadalom létrehozója és fenntartója. Ha az iskolai életben nézzük a fontosságát, mindenekelőtt azt mondhatjuk, hogy a jó színvonalú beszéd – beszédprodukción és beszédpercepción – az olvasás–írás tanításának, sőt az egész iskolai munkának az alapja. Mint ahogy a beszéd, a munka is kizárólag az ember sajátossága: célratörő, tudatos, kitartó tevékenység. Csak az ember rendelkezik célkitűző tudattal, csak az ember tudja megtervezni tevékenységét, s ez a tevékenység tartja fenn a társadalmat. Egész életünkben dolgoznunk kell, s erre a munkára készít fel az iskola. A játék, ez a minden élőlényre jellemző, örömteli mozgás ellensúlyozza a munka komolyságát. Az ünnep pedig olyan kommunikáció, melyben mindenki részt vesz, akár családi, akár közösségi ünnepről van szó.

Beszélni, dolgozni, játszani, ünnepelni annyi, mint embernek lenni. Az iskola pedig embert nevel, ezért hatja át tevékenységét a beszéd, a munka, a játék, az ünnep.

Az első osztály magyar nyelvi és irodalmi programja a beszéd fejlesztésével kezdődik, s mindig szem előtt tartja a kommunikációs képességek kibontakoztatását. Áthatja a játékos jellegét fokozza a mesevilág jelenléte. Ugyanakkor minden egyes nap feladatot – munkát – is ad a gyerekeknek, egyelőre még keveset, könnyen teljesíthetőt. A tankönyv végén pedig egy kis szövegyűjtemény található a nagyobb ünnepekhez, mint karácsony, újév, húsvét, anyák napja, március 15. A jeles napok köre évről évre bővül az egyes olvasókönyvekben.

Az iskolai tevékenység tulajdonképpen kétpólusú: egyrészt a gyerekre ügyel, a gyerek személyiségére, arra, hogy kifejezhesse önmagát, másrészt pedig ügyel az elsajátítandó tananyagra, arra a kulturális örökségre, melynek ismerete szükséges a társadalomba való beilleszkedéshez. Az iskolai tevékenységnek kiegyensúlyozottnak kell lennie. Arra törekszünk, hogy programunk gyermekközpontú és személyiségfejlesztő legyen egyrészt, másrészt pedig közvetítsen egy szükséges ismeretanyagot és egy kultúrát.

A fentebb felvázolt szemléletnek megvan a pedagógiatörténeti háttere. Dióhéjban a következőkről van szó. A XIX. századi – elsősorban a német herbartianus – pedagógiában a tananyag volt a középpontban. A XX. század elején jelentkező reformpedagógiai irányzatok a gyermeket helyezték a középpontba, s hevesen bírálták a XIX. század pedagógiáját. E két véglet kiegyenlítődt a harmincas években – elsősorban a Jena-plan tevékenységében –, hiszen mindenki számára világos: a gyermeket kell a középpontba helyezni, érte vagyunk, de meg kell őt tanítani az élethez szükséges ismeretekre.

A XX. század második felében felgyorsulva megismétlődtek 150 év folyamatai. Az ötvenes-hatvanas években a herbartianus pedagógia megújításának lehettünk tanúi – az okokat és a körülményeket most ne firtassuk –, majd a hetvenes-nyolcvanas években egy, a század eleji reformtörekvésekre emlékeztető mozgalmat figyelhetünk meg, illetőleg élhettünk át. A reformtörekvések sok szempontból felfrissítették az iskolát, de tetemes károkat is okoztak.

Egyre nyilvánvalóbbá válik, hogy harmonikus, kiegyensúlyozott programokkal lehet harmonikus, kiegyensúlyozott személyiségeket nevelni. **A szintézisteremtés ideje érkezett el.** Az integrált magyar nyelvi és irodalmi program egy szintézis létrehozására törekszik, **kiegyensúlyozott.** Legfőbb jellemzője a kiegyensúlyozottság és a strukturáltság.

A Kerettantervhez készített integrált magyar nyelvi és irodalmi program rövid ismertetése

A program jellemzői

Az integrált magyar nyelvi és irodalmi program

- holisztikus szemléletű: biztosítja a tanulók személyiség- és képességfejlesztését;
- tartalmazza az 1–8. osztály teljes anyagát, de meg is haladja a differenciálás, valamint az egyénre szabott fejlesztés érdekében;
- a Kerettanterv által meghatározott követelményrendszer alkalmazásával biztosítja a 4., 6. és a 8. osztály végén a magasabb iskolafokokozatokba való átmenetet;
- saját tanterv segíti a pedagógus munkáját;
- integrált szemléletű: feladatfüzetei egységbe ötvözik a tananyagot, tartalmazzák az összes fejlesztendő területet;
- a feladatfüzet új típusú taneszköz: az anyanyelven és az irodalmon kívül az Ember és társadalom, valamint a Művészetek témakörök kapcsolódó részei is megtalálhatók bennük;
- a tartós könyvhasználatot biztosítja, több egymás után következő évfolyam is tanulhat a program középpontját képező olvasó-, illetve nyelvtankönyvekből, a feladatfüzet viszont munkafüzet jellegű;
- az olvasókönyvek és a tankönyvek kiállítása esztétikus, színes;
- hatékony, egyszerű és olcsó.

A programot nemcsak a kiegyensúlyozottság és szervezethezesség jellemzi, hanem sok szellemes és újszerű megoldás is. Ismertetésükre az egyes taneszközök bemutatásakor kerítünk sort.

Fontosnak tartjuk azt a tényt, hogy már az elsős program írásakor tekintettel voltunk a felsőbb évfolyamok anyagára. Ezzel csak azt kívánjuk érzékeltetni, hogy megtervezük az egész program szerkezetét, s látjuk benne a részek helyét és az összefüggéseket. Ez a szervezethezesség csakis ennek a programnak a sajátossága. Azt is fontosnak tartjuk megemlíteni, hogy a programot egy felkészült csapat írja, a lehető legjobb kombinációban: főiskolai tanárok, tudományos kutatók, vezető tanítók, valamint gyakorló tanárok és tanítók. Mindegyik szerző olyan pedagógus, aki egész életét katedrán töltötte, a gyerekek között, és aki már számos egyéb művel bizonyította be tankönyvírói tehetségét.

Ha röviden kellene jellemezni a programot, az alábbi ismérveket sorolhatnánk fel:

**KIEGYENSÚLYOZOTTSÁG
A BESZÉDFEJLESZTÉS KÖZÉPPONTBA HELYEZÉSE
A HAGYOMÁNY ÉS AZ ÚJÍTÁS EGYSÉGE
HATÉKONYSÁG ÉS IGÉNYESSÉG**

A kiegyensúlyozottság azt jelenti, hogy mindegyik képességet párhuzamosan, arányosan, egyenlő mértékben fejlesztjük. A beszédfejlesztés középpontba helyezése egyrészt azt jelenti, hogy a beszédfejlesztés után következik az olvasás, a fogalmazás stb. megtanítása, másrészt pedig azt, hogy az órai munkába vissza kívánjuk helyezni a szóbeliséget és a frontális munkát. A hagyomány és az újítás egysége azt jelenti, hogy mindazt megtanítjuk a régi gyakorlatból, ami jó, és a jó hagyományokat ötvözzük az új kutatási eredményekkel és az új igényekkel. A program igényessége miatt hatékony, nagyon jók az eredmények: a gyerekek megtanulnak és szeretnek olvasni, jól írnak, jó a helyesírásuk, és ami a legfontosabb: szeretik a tárgyat. Az igényesség azonban úgy valósul meg, hogy alkalmazkodunk a gyerek életkori sajátosságaihoz, játékoságához, humorához.

A program szerkezete

Az integrált nyelvi és irodalmi program képességfejlesztési tevékenységének a szerkezetét az alábbi ábra szemlélteti.

Az integrált magyar nyelvi és irodalmi program **középpontját az olvasókönyvek és a nyelvtankönyvek** képezik. Szövegválogatásuk körültekintő: szövegeik egyrészt biztosítják a képességfejlesztést, másrészt értékeket közvetítenek. Nemcsak a klasszikus alkotásokat közlik, hanem felfrissítik a szöveganyagot: elsősorban gyermekirodalmi alkotásokból vett részletekkel. A feladatfüzete és a nyelvtankönyvek indukciós szövegei és példái az olvasmányokhoz igazodnak.

A **feladatfüzet** új műfaj: integrált feladatsorokat tartalmaz. Ennek a megoldásnak több előnye is van. Az eddig elszakított részterületek egységben, összefüggéseikben jelennek meg a tanuló előtt. Ez a megoldás biztosítja igazán a nyelvtannak nyelvhasználat-központú tanítását. A gyermekek a feladatfüzetben is írhatnak, de a szokásos írásfüzetben is dolgozhatnak, így nem romlik az írásuk, s megtanulják az írásmű elhelyezését a papírlapon, a tanítónak pedig egy lehetséges óra-felépítést biztosít a feladatsor.

A feladatfüzet első osztálytól kezdve csatlakozik az olvasókönyvekhez. Szerkezete a következő:

- kommunikáció,
- kiejtéstanítás,
- beszédfejlesztés (szóbeli szövegalkotás)
- fogalmazás (írásbeli szövegalkotás),
- az olvasástechnika fejlesztése,
- a szövegértő olvasás fejlesztése,
- szövegelemzés,
- a drámajáték elemei, a felolvasás fejlesztése,
- memoriterek,
- nyelvtan és helyesírás,
- könyv- és könyvtárhasználat,
- a tanulás tanítása.
- a házi olvasmányok előkészítése.

Látható, hogy a fejlesztendő területek a Kerettanterv által megadott lehetőségeket követik, részletezőbb bontásban. A feladatok nem feltétlenül ebben a sorrendben szerepelnek, mindig úgy, ahogyan az adott olvasmány és a tanítási cél kívánja. Nyelvtanból és helyesírásból csak annyi szerepel a feladatfüzetben, amennyi nyelvtani ismeretet az adott szöveg feldolgozása megkíván. A nyelvtani anyag külön tankönyvben kap helyet, s a tantervben is külön óra áll rendelkezésre. És még egy fontos szempont: a feladatfüzet megadja a tanítási óra felépítését: ezért a tanító munkáját messzemenően segíti!

A program felépítése (1–8. osztály)

Osztály	Olvasókönyv/irodalomtankönyv	Nyelvtankönyv
1.	A mesék csodái. Ábécé és olvasókönyv (ún. törpés ábécé). Hangoztató-elemző-összetevő módszerű ábécéskönyv, párhuzamos írástanítással.	Nincs külön nyelvtankönyv, de az olvasás- és írástanítási módszer biztosítja a nyelvtan és a helyesírás tanításának megalapozását.
	Íráselőkészítő Varázscseruza (Első írásfüzet) Varázscseruza (Második írásfüzet) Törpeléptek I. (Feladatfüzet I. o. első félév) Törpeléptek II. (Feladatfüzet I. o. második félév) Törpemérce – anyanyelvi felmérő Hívóképek 33 olvasólap fólián Tanári kézikönyv	
2.	A világ csodái. Fejlesztő olvasókönyv, a gyermek közeli és távolabbi környezetéhez kapcsolódó olvasmányokkal (iskola, lakóhely, család, állatok, kert, erdő, mező, vizek, a világmindenség). Jelentős napok, ünnepek.	Édesanyanyelvünk. Általános ismeretek a nyelvről és az anyanyelvről, a hangok és a betűk, a szavak jelentése, a szóelemek, másképp ejtjük/másképp írjuk. A kijelentő és kérdő mondat.
	Kis töprengő (Feladatfüzet I.) Kis töprengő (Feladatfüzet II.) Bűvös toll (Második évf. előírt írásfüzet) Lépegető – anyanyelvi felmérő Tanári kézikönyv	
3.	Mesék földjén, hadak útján. A mesék és a mondák világa. Ósállatok és ősemberek, mesélő kövek, a szülőföldhöz kapcsolódó történetek, rokon népek és mesék, a hun–magyar mondakör és a honfoglalásról szóló mondák, történetek az Árpád-házi királyokról, mesék. Jeles napok és nemzeti ünnepeink.	Édesanyanyelvünk. Év eleji ismétlés. A felszólító, felkiáltó, óhajtó mondat. A szófajok: a főnév, fajtái, jelei és ragjai; az ige és ragozása (személy, szám, idő); az igeekötő: a melléknév és fokozása, ragozása: a számnév és fajtái, ragozása. A szófajok összefoglalása, ismétlés.
	Kis gyorsíró (3. oszt. Előírt írásfüzet) Szavak útján I. (Feladatfüzet 3.) Szavak útján II. (Feladatfüzet 3.) Íródeák (Fogalmazási feladatfüzet 3.) Szórakodó – anyanyelvi felmérő	
4.	Mesék, mondák, igaz történetek. Történelmünkhöz kapcsolódó mesék és elbeszélések a magyar lovagkortól a XX. Századig, gyermektörténetek a múltból és napjainkból. Jeles napok a magyar történelemből, nemzeti ünnepeink.	Édes anyanyelvünk. Év eleji ismétlés: a szófajok, kibővítve az igemóddal és az igemóddal kapcsolatos helyesírási kérdésekkel. Az igemód és a mondatfajta összefüggése. A névelős és névutós főnév, a számnév és fajtái, ragozása, a névmás. Gyakorlatok a szó alakjával kapcsolatosan. Év végi ismétlés.
	Szövegek földjén I–II. (feladatfüzetek) Írómester (fogalmazási feladatfüzet 4. o.) Útravaló (anyanyelvi felmérő)	
1–4.	Olvass velem! – Kincseskönyvek sorozat Sorozatunk célja, hogy az anyanyelv oktatásához hatékony segítséget adjunk. Kincseskönyveinkben azoknak az olvasmányoknak a teljes anyagát találják meg, amelyekből szemelvények, részletek az olvasókönyvekben is szerepelnek. Elsősorban olyan műveket adunk ki, amelyek a magyar olvasó – nem csupán a gyermek olvasó – számára is újdonságot jelentenek.	
	Rövid mesék kisiskolásoknak (Válogatta: Adamikné Jászó Anna) Wass Albert: Tavak könyve Wass Albert: Válogatott magyar népmesék Wass Albert: Erdők könyve Az éjgi érő fa és más mesék (Válogatta Adamikné Jászó Anna) Wass Albert: Válogatott magyar mondák	

Osztály	Olvasókönyv/irodalomtankönyv	Nyelvtankönyv
5.	Világjáró. Irodalmi olvasókönyv. Mítoszok, mondák, mesék, elbeszélések, novellák, kisregények, regények. Az epikai műnem megközelítő teljességben, magyar és világirodalmi anyagban illusztrálva. KÖZPONTI olvasmány: János vitéz: házi olvasmány: A Pál utcai fiúk. Írói arcképek, fogalomtár, szöveggyűjtemény.	Édesanyanyelvünk. A magyar nyelv változatairól. Hangtan: A beszédhangok; hangtörvények; a hangok; a szótagok és a verselés. Kommunikáció szóban és írásban. Mindennapi szövegek és helyzetek. Szóalaktan. Anyanyelvünk és a világ nyelvei.
	Útitárs I. nyelvtan feladatfüzet 5. o. Felmérőlapok (nyelvtan és irodalom) 5. o.	Útitárs II. irodalom feladatfüzet 5. o.
6.	Világjáró. Irodalmi olvasókönyv. Mítoszok és mondák tájain – az eposz és a ballada; mondák és mesék helyszínein – Lúdas Matyi, Szép Ilonka; a mítosz, a monda és a mese vonzásában – Toldi: az irodalmi levél; történelmi események sodrában – vitézi versek. Egri csillagok. Írói arcképek, fogalomtár, szöveggyűjtemény.	Édes anyanyelvünk. Kommunikáció: fogalma, a párbeszéd, a vita: a szavak jelentése; a szófajok rendszere, beleépítve az alaktalan és a helyesírási tudnivalók ismételése, bővítése és rendszerezése, valamint új ismeretként a szóképzés. Kommunikáció: szövegértés és szövegalkotás írásban és szóban – az elbeszélés, a jellemzés és a levél; a tanulás tanítása.
	Világvándor I. nyelvtan feladatfüze 6. o. Felmérőlapok (nyelvtan és irodalom) 6. o.	Világvándor II. irodalom feladatfüzet 6. o.
7.	Világjáró. Irodalmi olvasókönyv. Elsősorban a XIX. sz. alkotói. Epika műnem: regények és kisprózai írások. Jókai, Mikszáth, Gárdonyi művei. A lírai műnem több válfaja, elsősorban Janus Pannonius, Csokonai, Berzsenyi, Kölcsey, Vörösmarty, Petőfi, Arany költészete alapján. Megjelenik a drámai műnem is: Katona és Szigligeti műveiből vett szemelvények segítségével.	Édes anyanyelvünk. Kommunikáció: a magán- és a kisközösségi kommunikáció: felszólalás, érvelés, vita; beszédművelési és stilisztikai gyakorlatok; kommunikációs helyzetgyakorlatok. Nyelvi ismeretek: a rendszermondat; a mondatrészek és a szó szerkezetek; a szóalkotási módok; kapcsolódó helyesírási ismeretek. Szövegértés és szövegalkotás: az írásos és szóbeli szövegek alkotása a kisközösségi kommunikációs helyzeteknek megfelelően, átalakítások, kreatív gyakorlatok, a nézőpont alkalmazása a fogalmazásokban.
	Garabonciás I. nyelvtan feladatfüze 7. o. Felmérőlapok (nyelvtan és irodalom) 7. o.	Garabonciás II. irodalom feladatfüzet 7. o.
8.	Világjáró. Irodalmi olvasókönyv. Elsősorban a XIX. sz. alkotói. Epika műnem: regények, novellák, kisprózai alkotások: Móricz, Kosztolányi, Karinthy, Németh László művei. Lírai műnem: Babits, Kassák, József Attila, Radnóti, Szabó Lőrinc, Illyés Gyula, Weöres, Pilinszky. Dráma: Molnár Ferenc egyik vígjátékának részlete.	Édes anyanyelvünk. Kommunikáció: hír, tudósítás, glossza, interjú, riport, hirdetések: a tömegkommunikációs eszközök; beszédművelés s stilisztikai gyakorlatok, kommunikációs helyzetgyakorlatok. Nyelvtani ismeretek: rendszermondat: az összetett mondat és helyesírása; a szövegmondat; a jelentés-tani ismeretek bővítése. Szövegértés és szövegalkotás; az írásos és élőszóbeli szövegek a tömegkommunikációban, szövegalkotások, kreatív szöveggyakorlatok. Véleményalkotás és értékelés.
	Mérföldkő I. nyelvtan feladatfüze 8. o. Felmérőlapok (nyelvtan és irodalom) 8. o.	Mérföldkő II. irodalom feladatfüzet 8. o.

A harmadik iskolaév magyar nyelvi és irodalmi programjának ismertetése

<i>A program taneszközei</i>	<i>A fejlesztendő képességek</i>
<p>Mesék földjén, hadak útján – olvasókönyv</p> <p>Kincseskönyvek:</p> <p style="padding-left: 20px;">Az égisz fa és más mesék</p> <p style="padding-left: 20px;">Wass Albert: Válogatott magyar mondák</p> <p style="padding-left: 20px;">Wass Albert: Válogatott magyar népmesék</p> <p style="padding-left: 20px;">Barátaink az állatok</p> <p style="padding-left: 20px;">Verses mesél</p> <p style="padding-left: 20px;">Odüsszeusz kalandjai</p> <p style="padding-left: 20px;">Herkules és más hősök</p> <p style="padding-left: 20px;">A Kalevala meséje</p> <p>Édes anyanyelvünk</p> <p style="padding-left: 20px;">magyar nyelvtan gyakorlatokkal és feladatokkal</p> <p>Szavak útján I–II. feladatfüzetek az olvasókönyvhöz és a nyelvtankönyvhöz</p> <p>Íródeák, fogalmazás-feladatfüzet</p> <p>Kis gyorsíró, előírt írásfüzet a lendületes írás fejlesztéséhez</p> <p>Tanítói kézikönyv</p> <p style="padding-left: 20px;">programleírással,</p> <p style="padding-left: 20px;">módszertani tanácsokkal,</p> <p style="padding-left: 20px;">tanmenettel,</p> <p style="padding-left: 20px;">óravázlatokkal,</p> <p style="padding-left: 20px;">33 olvasólappal</p> <p>Szórakodó – teljesítménymérő és diagnosztikus feladatlapok</p>	<p>Kommunikáció</p> <p>Beszédtechnika</p> <p>Szóbeli szövegalkotás</p> <p>Írásbeli szövegalkotás (fogalmazás)</p> <p>Olvasástechnika</p> <p>Szövegértő olvasás</p> <p>Szövegelemzés</p> <p>A drámajáték elemei</p> <p>Irodalomismeret:</p> <p style="padding-left: 20px;">verstani, poétikai és stilisztikai alapfogalmak</p> <p>Felolvasás</p> <p>Memoriter (vers- és prózamonddás)</p> <p>Nyelvtan és helyesírás</p> <p>Írástechnika</p> <p>A házi olvasmányok előkészítése</p> <p>Könyv- és könyvtárhasználat</p> <p>Tanulási képességek</p>

A képességfejlesztés középpontja a feladatfüzet. Integrált feladatsorokat tartalmaz, benne találhatóak meg a szómagyarázatok, a kommunikációs és egyéb képességfejlesztő gyakorlatok. Egyenlő arányban tartalmaz szóbeli és írásbeli feladatokat, mellette egyéb füzetek vezetése is ajánlatos, a tanító belátása szerint.

1. TANKÖNYVEK

Mesék földjén, hadak útján

(olvasókönyv)

Az elsős ábécé és olvasókönyv, *A mesék csodái*, a fantázia világát tárta a kisgyerekek elé, átmenetet képezve az óvoda és az iskola között. A második olvasókönyv, *A világ csodái*, már elhagyja a fantázia birodalmát, és a környező világra irányítja a diák figyelmét. Témái az iskola, az édes otthon, a családi kör, az állatvilág, a kert, a mező, a hullámzó vizek, az erdő, a csillagos ég; vagyis az a világ, amelyben élünk.

A harmadik olvasókönyv is a környezetével ismerteti meg a gyermeket, de inkább a hagyományokra irányítja a figyelmét. A NAT „Társadalmi ismeretek” c. anyagát is figyelembe vettük, mégpedig a 4. osztály végére előírt következő követelményeket: „Történetek néhány – életkoruknak megfelelő – példa értékű személyiségről a magyarság történetéből, nemzeti ünnepeinkhez kapcsolódó eseményekről. Mondák, legendák, történetek a vérszerződésről, Árpádról, a hét vezérről, Szent Istvánról, Szent Imréről Szent Gellértről, Szent Lászlóról, IV. Béláról, Szent Margitról...”. (A történelmi részek folytatását a 4. osztály tartalmazza.) Hasonlóképpen: „Nevezetességek és érdekességek a lakóhely történetéből. Ismerkedés a lakóhely hagyományaival, a hagyományok ápolása. A táj természeti szépségei, kulturális értékei, Népművészete, szolgáltatásai, közlekedése, gazdasági élete”. A természetismeret előírásaihoz is igazodtunk: „A legfőbb felszíni formák (hegyek, dombok, síkságok) és felszíni vizek (álló- és folyóvizek)... A lakóhely és környékének természetföldrajzi jellemzői... A tanulók környezetében megfigyelhető növények és állatok...”.

*Az átdolgozásról: A Kiadó az eredetileg a NAT-hoz készült olvasókönyvet a **Kerettanterv** követelményeinek és a gyerekek életkori sajátosságainak megfelelően átdolgozta. A fenti NAT-os témakörökhöz kapcsolódó történelmi olvasmányok mennyiségét csökkentettük, nyelvezetüket egyszerűsítettük, valamint két új fejezettel bővítettük az olvasókönyvet, ám az olvasmányok mennyisége nem változott. A két új fejezet a gyerekek mindennapi életéről szóló elbeszéléseket, regényrészleteket, meséket, verseket tartalmaz, klasszikus és kortárs szerzőktől.*

*A tematikus egységeket is átcsoportosítottuk: a tanévet a szövegértés szempontjából könnyebb szövegek indítják (a **Tarka lepke, kis mese...** című meseválogatás), amelyet az új tematikus egységek (Családi kör; Jól csak a szívével lát az ember...) követ. A gyerekek idő- és térhorizontját fokozatosan bővítve, a természeti környezetet bemutató tematikus egység (Itt születtem én ezen a tájon...) utána következnek a történelmi olvasmányok, immár kronológia sorrendben, Új szövegtípusokkal is gazdagítottuk az olvasókönyvet: meghívókat, recepteket, hirdetésekkel válogattunk az olvasókönyvbe.*

A harmadik olvasókönyv tematikus egységei a következők: Tarka lepke, kis mese..., Családi kör, Jól csak a szívével lát az ember..., Réges-régen, Mesélő kövek, a magyarok őshazájában, Száll az ének, szájrul szájra, Itt küzdenek a honért a hős Árpádnak hadai..., Hol vagy, István király?, Jeles napok, Nemzeti ünnepeink. A kb. 200 szöveg egyharmada vers, verses játék, illetőleg szólások, találós kérdések. A kb. 130 prózai szöveg fele mese és monda, a másik fele pedig ismeretközlő szöveg, illetőleg elbeszélés- vagy regényrészlet. Mindegyik fejezet végén a programunkra jellemző folytatásos történet található. Tekintsük át az egyes fejezetek tartalmát!

A **Tarka lepke, kis mese...** c. fejezet olyan meseválogatás, amely a különféle mesetípusokat reprezentálja. Nemcsak magyar közlünk, hanem merítünk a szomszédos népek mesekincséből is.

A **Családi kör** c. fejezet a családi kötelékek és szülő-gyerek kapcsolatok sokrétűségét igyekszik a gyerekek elé tárni, olyan szövegek segítségével, amelyek egy része a múlt század eleji életmódot is tükrözi (pl.: Móricz Zsigmond: Nehéz kétgarasos; Szabó Lőrinc: A rádió). A szövegek másik részét kortárs szerzők (pl. Ágai Ágnes, Csukás István, Gyurkovics Tibor, Illyés Gyula, Lázár Ervin, Siv Wiederberg) műveiből válogattuk.

A **Jól csak a szívével lát az ember...** c. fejezet a barátság témakörét (iskolai barátságok, hűség és rivalizálás stb.) tárgyalja modern magyar és külföldi szerzők (pl.: Gyurkovics Tibor, Britt G. Hallquist, Kányádi Sándor, Lázár Ervin, Méhes György, Siv Wiederberg) műveinek segítségével.

Az **Itt születtem én ezen a tájon...** c. fejezet szorosan követi a második könyvből ismert tematikát: síkvidéken, vizek mellett, hegyek között kalandozunk, de most már megnevezzük hazánk egyes tájegységeit: a Hortobágyot, a Balatont. A Tiszát, a jelentősebb bányákat. Ezt a keretet egyrészt mesékkel és mondákkal, másrészt – a NAT által is előírt – néprajzi ismeretanyaggal töltöttük ki. Tulajdonképpen az az életforma átárul fel, amelyet a gyerekek a népmesékből már ismernek: a pásztorok és kísérőik, a hűséges kutyák; a kiskanász, aki a falusi ranglétra legalján áll, a legszegényebb, a leginkább elnyomott, ezért a mesék győzedelmes hőse; a kis libapásztorlány; a pusztai állatvilág és vízi világ; a halászok és bányászok mindennapjai. Úgy válogattuk itt össze a szemelvényeket, hogy élményanyagul szolgálhassanak a népmesékhez, majd később az irodalomhoz., pl. Petőfi és Arany költészetéhez.

A **Réges-régen** c. fejezet azt kívánja elmesélni, hogy ott, ahol most élünk, valamikor különös világ volt: „dinoszaurusz iszapolt, mamutsorda abrakolt”, minden tele volt furcsábbnál furcsább élőlényekkel. Hálás téma erről a félig-meddig mesevilágról beszélgetni, világszerte az érdeklődés középpontjában állnak a dinók és a mamutok. A gyerekeket nagyon érdeklik a leletek és a régészet is, ezért tettük be *A barlanglakó ősember* c., valamint a tűz felfedezéséről szóló, *Amiről a tűz mesél* c. olvasmányt.

A **Mesélő kövek** arra a tényre kívánja ráirányítani a gyerekek figyelmét, hogy lakóhelyünkön réges-régen más népek éltek, amit a lépten-nyomon felidézhető régi romok, kövek, építmények, őrtornyok is tanúsítanak. Hálás feladat arról beszélni, a gyerekeknek, hogy a régi népek számára fontosak voltak a faragott kövek, mivel a könyv ismeretlen volt, és az írást kevesen ismerték; az emberek tömegei kőbe faragva vagy falra festve találtak az akkor közismert történetekkel, például Herkules (Héraklész) hőstetteivel, a trójai faló mondájával. A televíziós feldolgozások révén népszerűvé vált antik hősök közül azért választottuk Héraklész, mivel nemcsak erős, hanem művelt is volt. (ld.: *Héraklész neveltetése* c. olvasmány). Ezzel arra szeretnénk rávezetni a gyerekeket, hogy a fejlett kultúrájú társadalmakban már a régi időkben is sokoldalú műveltséget követeltek meg az emberektől. A gyerekek nagyon szeretik a régészetet, ezért számukra izgalmas olvasmány lesz Trója felfedezése. Schliemann kalandos története az állhatatos kitaratás története, nevelő erejét aknázzuk ki! Ez a történet ugyanakkor arra is tanít, hogy a mondáknak lehet valóságtartalma is. Az ókori görög-római mondákba való bepillantás után a hazánkban hosszabb-rövidebb ideig élő népek közül a leghatalmasabbal, a rómaival is megismerkedhetnek a gyerekek. A ma is megtekinthető építészeti emlékek bemutatása révén megismerhetik az ókori Pannónia mindennapjait.

A **magyarok őshazájában** c. fejezet a rokon népekről szól, meséket, verseket közöl a rokon népek folklórából. „Mindenkinek vannak rokonai. A népeknek is vannak rokonaik” – ezzel kezdetjük a beszélgetést. Ha tanulnak a gyerekek valamilyen idegen nyelvet, annak a rokonságára is lehet utalni, például meg lehet említeni, hogy az angol távolról rokona a németnek, az olasz a franciának. Nekünk a finnek, az észtek a rokonaink, valamint a sok apró nép tőlünk keletre. *A finnugor nagycsalád* című olvasmány is hasonló példázatra épül. A rokonságfa rajza szemléltetésül szolgál, nem kell megtanítani. (A rokonságfa felirata nincsen ellentétben az olvasmány címével, ti. akkor beszélünk uráli nyelvekről, ha a szomszéd nyelveket is figyelembe vesszük.) Arra ügyeltünk, hogy sokféle mesetípust közöljünk: így olvashatunk tréfás mesét, láncmesét, eredetmesét (ún. miért mesét). A mesék főszereplői elsősorban állatok, mindenkifölött a medve, az az állat, amelytől nagyon félnek, s amely egyik fő táplálékukat jelenti. A finnugor népek mesevilága valóban különleges. Sikerült azonban humoros és érdekes, nagyon jó szövegeket találnunk, bizonyára szórakoztatóak lesznek a gyerekek számára. A fejezet meséiből az is megtudható, hogy mivel foglalkoztak az együtt élő, majd különvált népek: vadásztak, halásztak, gyűjtögettek, állatot tartottak. A fejezetnyitó oldalon az égigérő fát látjuk, a fejezetet pedig a regölés szokásainak a leírása, valamint egy regösének zárja le, mivel ez olyan motívum, és olyan szokás, mely népünk nagyon ősi hagyományaiban gyökerezik.

A **Száll az ének szájruul szájra** közismert sorait adtuk a hun–magyar mondatokról szóló fejezetnek. A nyitó oldal képe a csodaszarvasra nyilazó Hunort és Magort ábrázolja. Arany János verséből csak egy négy versszakos részletet közlünk, az egész verset felső tagozatban tanítjuk, ötödik-

ben. Itt valóban korai lenne. A mondák a következők: *Mese a csodaszarvasról, Szittyország, Isten kardja, Attila halála és temetése, A csillagos út* (Az utóbbi Csaba-monda a második osztályban tanult Tejúthoz kapcsolható.)

Az **Itt küzdtenek a honért a hős Árpádnak hadai**, valamint a **Hol vagy, István király?** c. fejezetek a honfoglalásról és az Árpád-házról szólnak. A szokásokkal ellentétben nem mentünk tovább a történelem fonálán, mert harmadikban korainak tartottuk. Az Árpád-házi királyokhoz amúgy is sok, jól feldolgozható legenda és monda kapcsolódik. Ahogy más fejezeteknél, itt is törekedtünk arra, hogy idézzük a mai megfogalmazásokat is a témához kapcsolódva. Így István király kapcsán idézünk a Szörényi–Bródy-féle rockoperából, ázsiai rokonaink felfedezésének történetét pedig Kodolányi János *Julianus barát* c. regényének szemelvényeiből ismerhetik meg a gyerekek.

A **Jeles napok** c. fejezet a másodikos anyagot bővíti. Külön fejezetet kaptak **Nemzeti ünnepeink**, ebben egy-egy verset közlünk október 23-hoz, január 22-hez, március 15-hez és augusztus 20-hoz kapcsolódóan.

A **folytatásos történet** már ismerős a másodikos könyvből. Közlésével több célt kívánunk elérni: szeretnénk fejleszteni az önálló és elmélyült olvasás képességét. Ebből a célból olyan hosszúságú szövegeket választottunk, amelyek hosszabbak, mint egy olvasókönyvi történet, de rövidebbek, mint egy átlagos házi olvasmány, így nem terheljük túl a gyerekeket. Azt reméljük, hogy a folytatásos történet szövegein kifejlesztjük azokat a technikákat, amelyek a hosszabb művek olvasásához szükségesek (ld. A folyamatolvasás leírásánál). A harmadikos olvasókönyvben két folytatásos történet található: egy könnyebb és egy nehezebb. Az első két fejezet végén az *Ásító Szörnyeteg* található, Csukás István könyvéből, a *Pom Pom meséből*. Az *Ásító Szörnyeteg* tkp. egy mókás sárkánytörténet, amely jól illik a később tanult sárkány- és dinótörténetekhez. A többi fejezet végén Geréb László *Búvár Kund* c. ifjúsági regényének a részletei állnak. Azt is reméljük, hogy az olvasmányok egyike-másika is további olvasásra ösztönzi a gyerekeket, és minden bizonnyal sok gyerek fogja elolvasni az eredeti műveket.

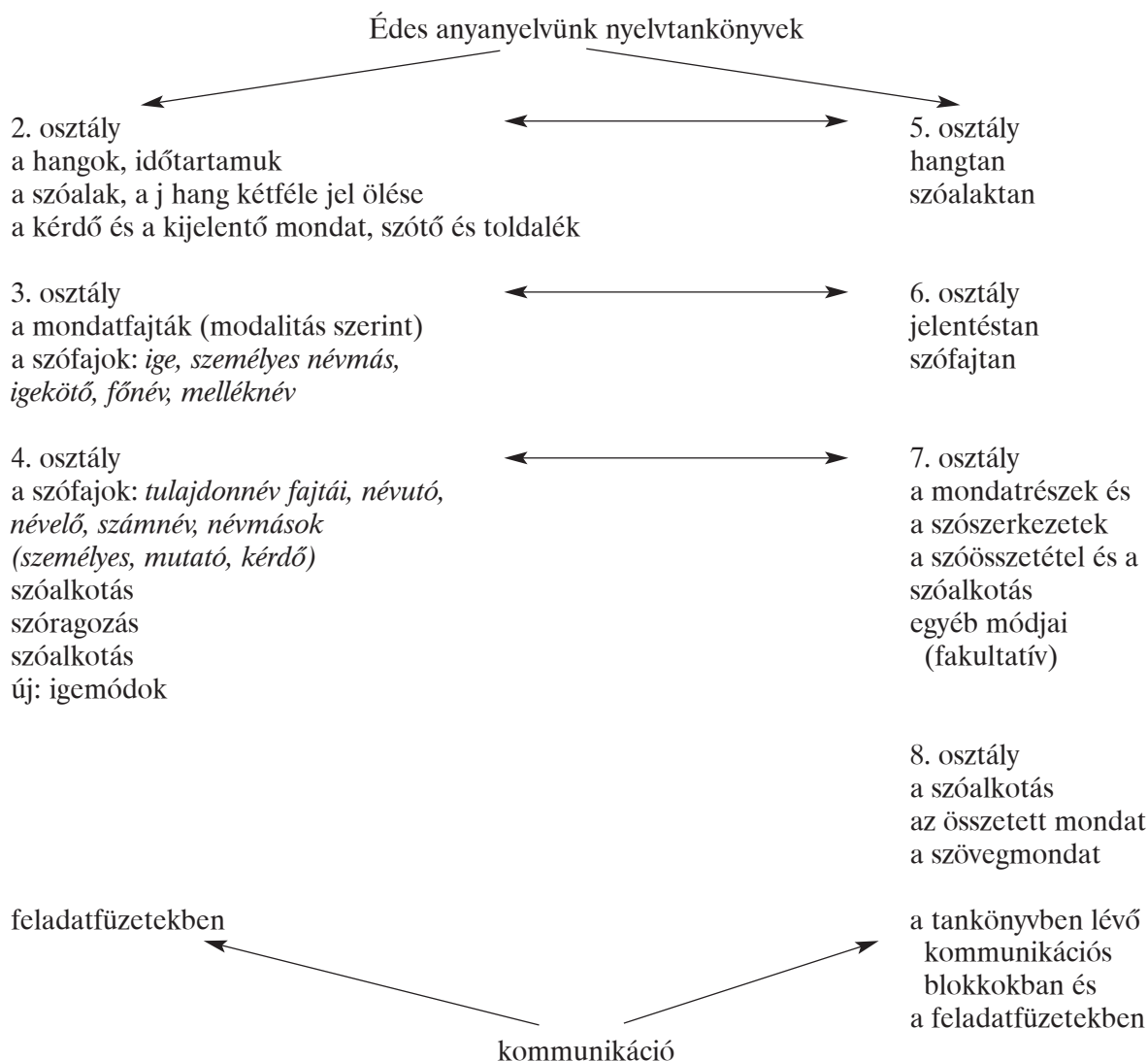
Az **ismeretközlő szövegek** száma több, mint második osztályban. Témáik további olvasásra, kutatásra ösztönöznek. Visszatérő **szövegtípus** a *játékleírás*, mindegyik fejezetben található egy. A játékok az olvasmányok tartalmához és hangulatához jól illeszkednek. Új szövegtípusokkal is találkozhatnak a gyerekek, az egyes témákhoz tartalmilag kapcsolódva *recepteket, hirdetéseket, meghívókat* közlünk.

Ez a könyv is megőrizte a másodikos könyv erőseit. A másodikos könyvben megismert **jó formai megoldások** itt is segítik a szövegek közti eligazodást: a fejezetnyitó oldalakon egész oldalas illusztráció található, valamint egy mottó. A hasonló szövegtípusok (folytatásos történetek, receptek, hirdetések, játékok stb.) azonos formájú, színes kerettel különülnek el a többi olvasmánytól. A tankönyv szövegeit Nagy Krisztina igényes rajzai illusztrálják.

JEGYZET

Édes anyanyelvünk (nyelvtankönyv)

A nyolc év nyelvtani anyagának felépítését az alábbi ábra mutatja:

A helyesírás a nyelvtani anyaghoz kapcsolódik. Állandó ismétlés gondoskodik mind a nyelvtani, mind a helyesírási anyag bevételeiről. A felépítést spirálszerűen bővülő haladás és ismétlés jellemzi.

Látható, hogy a harmadikos anyag gerincét a szófajtan képezi, s hozzá kapcsolódva ismétlődnek és kibővülnek az alaktani ismeretek. Nézzük meg a részleteket!

Az első hat óra a másodikos anyagot ismétli, tartalma: hangok, betűk, az ábécé, a j hang kétféle jelölése, a hangokkal kapcsolatos helyesírási kérdések, az összetett szó és elválasztása, a szótő és a toldalék, néhány névszórag, a másképp ejtjük-másképp írjuk esetei, nyelvhelyességi kérdések (összefoglalásuk a 11. oldalon található).

A mondatfajták tárgyalását első és második osztályban az olvasmányok feldolgozásához kapcsoltuk, tehát szöveges szituációban kértük. Szükségtelennek tartottuk a nyelvtan anyagba való beiktatásukat, nem akartuk 2. osztály elején az időt elvenni a hangok és a betűk tanításától. Ennek a döntésnek az az oka, hogy az egész másodikos nyelvtant az olvasás begyakorlásának és az alapvető helyesírási tudnivalók tanításának szenteltük. Itt, harmadik osztály év elején vesszük a mondatfajtákat a beszélő szándéka szerint: mindig adunk egy új anyagot bemutatóórát, majd egy gyakorlóórát. Azt kérjük továbbra is, hogy a tanító a szövegfeldolgozáskor mindig említse meg a mondatfajtákat (amúgy is szükség van rájuk, a kifejező olvasás előkészítésekor).

A szófajok tanítása a következő sorrendben történik: **a főnév**, az *ly*-os főnevek, a főnév fajtái: köznév- és tulajdonnév, a tulajdonnév fajtái: személynevek. A személynevekkel kapcsolatos alapvető helyesírási szabályok, a főnevek többes száma, a főnév *-t* ragja (a tárgyrag). **Az ige**: a cselekvést, a történést és létezést jelentő igék, az ige ragozása (az igető, a személyrag, a ragozási sor – csak alanyi ragozás), a személyes névmások, az igealakok helyesírása, az *ikes* igék, az igeidők, a jelen idő, a múlt idő, a múlt idő jelének helyesírása, a jövő idő, a főnévi igenév, a jövő idő kifejezési lehetőségei, az igék a szövegben (a főnév és az ige összekapcsolása, egyeztetése), az ige helyesírásával kapcsolatos ismeretek összefoglalása, az igekötő, az igekötő írásának három alapszabálya, egyéb helyesírási esetek: *meg fogja tanulni, meg kell tanulni* stb. **A melléknév**, a melléknév ragjai, az *-i* képzős melléknév, a melléknév fokozása. Az év végére öt ismétlőórát iktattunk be (az év közben mindig van gyakorlóóra és részösszefoglalás, összefoglalás). A könyv végén nyelvi játékok és tollbamondások szövegei találhatóak. A tollbamondások a nyelvtani-helyesírási anyagrészekhez kapcsolódnak.

A nyelvtani anyag felépítéséhez a következő megjegyzések kívánkoznak. Emlékezzünk arra, hogy alsó fokon a nyelvtani anyagnak rendszeresnek kell lennie, de nem kell követnie a tudomány rendszerét. A főnév után az igét iktattuk be, több okból. A mondat gerincét a főnév és az ige kapcsolata adja, a gyerekek fogalmazni tanulnak, szükségük van tehát az igealakok helyes leírására, elsősorban a múlt idő begyakorlására. Az ige nehéz tananyag, nem célszerű az év végére hagyni. **Az igekötő** tanítása az igehez kívánkozik.

Minden nagyobb egységet egy áttekintő fejezet vezet be, pl. a szófajok áttekintése az ige fogalma általában, az igeidők áttekintése stb. Ezeket a leckéket nem kell számon kérni, hiszen a részletes bemutatás, gyakorlás ez után az áttekintés után következik.

2. FEJLESZTENDŐ KÉPESSÉGEK

Kommunikáció

A Kerettanterv a kommunikáció körébe sok területet utal, ezek több nagy csoportot alkotnak: a) *általános kommunikációs ismeretek*, beszédviselkedés: közlési formák (kérdés-felelet, megértés-közlés stb.), páros és csoportos beszélgetés; b) *szóbeli kommunikáció*, azaz *beszédművelés* (Beszédtechnika vagy kiejtés, felolvasás, memoriter vagyis vers- és prózamondás; szóbeli szövegalkotás, azaz a beszéd és a beszédértés fejlesztése; c) *írásbeli kommunikáció*: írástechnika (normakövető írás), írásbeli szövegalkotás (fogalmazás). Tulajdonképpen csak a nyelvtan, valamint az irodalom és a műismeret nem tartozik ide.

Harmadik osztályban jelentősen bővül a szóbeli kommunikáció tartalma. Fontos a mindennapi kommunikációs helyzetes gyakoroltatása, és ennek során a nem verbális jelek megfigyelése a beszédpartnernél. Ugyanakkor rendszeresen gyakoroltatjuk a közléshelyzetnek és –szándéknak megfelelő nyelvi és nem nyelvi jelek használatát. A nem nyelvi jelek értését szolgálja a nem nyelvi jeleknek szóbeli kifejezése. Emellett megismernek a gyerekeket – az olvasmányok kapcsán – az általuk kommunikációjára jellemző néhány sajátosságot is.

A beszédhelyzethez való alkalmazkodást meg tanítani a gondolatok, az információk, a vélemények egyszerű közlésekor, és a nem verbális jelek használatára vonatkozóan. Többször kívánjuk a gyerekektől kérdések fogalmazását adott témához. Ugyanis, aki tud kérdezni, az gondolkodik is. Ehhez kapcsolódó újszerű feladat a riport készítése. A dramatikus és szituációs játékok a harmadik évfolyamon is nagyon fontosak, de már tudatosabb beleélést és a verbális és nem verbális eszközök árnyaltabb használatát kívánjuk meg. A feladatfüzetben ezek többnyire ismert (olvasott) vagy kitalált történetekhez kapcsolódnak, melyek alkalmat teremtenek a drámajáték elemeinek gyakoroltatására is. Véleményalkotásra, az egyéni vélemény elmondására már 2. osztályban is volt alkalma a gyermeknek, harmadik osztályban megtanulja az érvelést is, erre számtalan lehetőséget biztosít a feladatfüzet. Az olvasmányok tartalmának reprodukálása is más módon történik, mint az előző évben. Többnyire az olvasmány valamelyik szereplőjének a helyzetébe kell magát beleélnie a gyerekeknek, s úgy kell elmondani a történetet. A szóbeli szövegalkotás, a kontextusos beszéd témái kiegészülnek saját élmény, átélt esemény elmesélésével, állat, tárgy bemutatásával.

Minden esetben nagyon fontos, hogy a kommunikációs feladatokban alkalmazzák a gyerekek a tanult nyelvi fordulatokat.

A szervezést illetően célszerű páros, illetve kiscsoportos forma alkalmazása, mert a gyerekek az interakciók során tanulják és hasznosítják a legtöbbet.

Beszédtechnika (kiejtés), illetőleg a helyesejtés fejlesztése

Helyesejtésen a köznyelvi normát követő beszédet értjük. A normát közvetíti a rádió, a televízió, a színpadi beszéd. A köznyelvi normának írásos rögzítése van: Fekete László *Magyar kiejtési szótára* (Gondolat, 1992) eligazít bennünket a vitás esetekben, gondoskodjunk a beszerzéséről.

Miért kell a helyesejtést fejlesztenünk? A kisgyerek kiejtése nem tökéletes, nem is lehet az, elsősorban életkora miatt. Ezenkívül negatív hatás is érik: nem beszélnek helyesen a környezetében, sajnos a televízió sem közvetíti mindig a követendő mintát. A tanítónak nehéz ellenőriznie a sok negatív hatást. Elsősorban magának kell törekednie a mintaszerű beszédre, ezzel nevel a leginkább, a saját példájával. Továbbá nagy kitartással kell végeznie a helyesejtés fejlesztését, hasonlóan a nyelvműveléshez: a jó fejlesztésével, megerősítésével, valamint a hibák nyesegetésével. Ez olyan feladat, melyhez nem lehet tankönyvet és tanmenetet írni: állandóan végezni kell.

Mindenekelőtt jegyezzük meg: a nyelvjárási ejtés nem hiba! Ellenkezőleg: megőrzendő régiség, ápolása kincs! Nem szabad szégyellnünk a tájnyelvi ejtést, inkább büszkének kell lennünk rá.

A nyelvjárásban beszélő emberek tulajdonképpen kétnyelvűek: elsajátítják a köznyelvi kiejtést, vagy inkább egy ahhoz közel álló változatot, a regionális köznyelvet, s azt használják az iskolában és a munkahelyen; otthon a családban és a rokonságban pedig a nyelvjárást beszélik. A tanító is így beszél, ha a környékről származik. Ha nem, akkor legyen a gyerekekkel türelmes: nem fognak egyik napról a másikra leszokni a tájnyelvi ejtésről, az artikulációs bázist nem lehet egyik napról a másikra átállítani. Azt is magyarázza meg a tanító a gyerekeknek, hogy szülei, nagyszülei beszéde is szép, csak más. Arra viszont ügyeljen, hogy ha a helyesírásban a kiejtés elvét tanítja, akkor igyekezzen a köznyelvi kiejtést követni, tehát pl. a Dunántúlon igyekezzenek *víz, tűz, út* alakot ejteni a *viz, tűz, ut* helyett. Ezeket az eseteket tkp. úgy kell tanítani, mint a hagyomány elvét.

A helyesejtés fejlesztésének két területe van:

1. az egyik a **helyes hangképzés kialakítása**: nyugodt, laza légzés, lágy hangindítás, pontos artikuláció;
2. a másik a **szövegfonetikai eszközök** (a szupraszegmentális tényezők) illő és hatásos használatának megtanítása.

A helyesejtés fejlesztése kétféleképpen történhet:

1. **drilleken**, vagyis a helyesejtést szolgáló mechanikus gyakorlatokon;
2. **szövegeken**: az élő beszéden és az olvasmányokon.

Programunk ügyel a helyesejtés minden területének a fejlesztésére, s kihasználja az összes módszertani lehetőséget.

A hangképzés fejlesztése kapcsolatban van az olvasástechnika fejlesztésével, hasonlóképpen a szövegfonetikai eszközök alkalmazása is elsősorban az olvasmányokon történik, ezért az olvasásfejlesztésről szóló fejezet fog foglalkozni vele.

A **légzés** tanításakor arra ügyeljünk, hogy ne legyenek a gyerekek görcsben, ne feszítsék meg nyakizmaikat, s ne kiabáljanak. Éppen ezért ne adjunk nekik megoldhatatlan feladatokat! A légzéstechnika fejlesztésének a lényege: a belégzési idő csökkentése, majd a kilégzési idő növelése. Első osztályban a különbség még kicsi: 2–3 másodpercnyi belégzési és 4–5 másodpercnyi kilégzési idő. Az utóbbit másodikban 7–8 másodpercre lehet növelni, természetesen mindez az adott körülményektől függ. A feladatfüzetben elhelyezett drillek nem kívánnak megerőltető tevékenységet.

A légzés tanítása kapcsolatban van a szünettartás tanításával, mindez pedig az értelmző-értelmes szövegmondással. A légvétel helyét készüléskor be szoktuk jelölni.

A **lágy hangindítás** igen fontos. Ez is kapcsolatban van a laza, kényelmes testtartással és a laza, könnyed beszéddel. A kiabáló beszédet feltétlenül építsék le a tanítók: nagyon veszélyes, különösen a visszhangos, modern épületekben tartós rekedtséget, ún. diszfóniát okozhat.

A **pontos artikuláció kialakítása** programunk beszédközpontúsága következtében már első osztályban megtörtént, természetesen a finomítással állandóan és következetesen kell foglalkoznunk. A pontos artikuláció kritériuma a megfelelő szájnitás: ha az *á* hang képzésekor megfelelően nyitva van a száj, akkor jó a többi hang képzése is. Kérjük, hogy mindig ügyeljen a tanító a helyes időtartamra, ezt nem győzzük eléggé hangsúlyozni: a rosszul olvasó-beszélő gyerek nem ejt hosszú hangokat, és nem is hallja őket. Éppen ezért a nyelvtani anyagban nagyon sokat foglalkozunk a hangok időtartamával. Másik probléma a zöngés és a zöngétlen hangok rossz képzése, sok gyerek – több, mint hinnénk – képtelen megkülönböztetni őket. A fejlesztő gyakorlatot az olvasólapokon helyeztük el. A mássalhangzók képzésekor a túlságosan előre csúszott hangokat – kissé pösze susogók és sziszegők – hátul képzett magánhangzók társaságában javíthatjuk: *sás, szász, sas, szabad* stb.

Nagyon sok, a kiejtést fejlesztő gyakorlatot helyeztünk el a feladatfüzetben. Arra ügyeljen a tanító, hogy jó legyen a gyerekek kiejtése az összes feladat végzésekor, tehát ne tűrje meg a motyogó felolvasást. Remélhetőleg, harmonikus lesz a gyerekek teljesítménye, hiszen az első osztályban is szorgalmaztuk a hangos olvasást, sőt a második év nagy részében is hangos olvasást kértünk tőlük. Arra kell ügyelni, hogy a néma olvasás fokozatos bevezetésével megmaradjon a hangos olvasás készsége.

A **szövegfonetikai eszközök** tanítása az olvasásfejlesztéssel kapcsolatos, ott kap a szóbeli munka megerősítést. Deme László jelölési rendszerét vezettük be, ezáltal kapcsolatot teremtettünk a felsőbb osztályok gyakorlata, valamint az általános gyakorlat között.

A hangsúly. A feladatfüzetben sok gyakorlatot adtunk a helyes hangsúlyozás kialakítására. Első osztályban kb. egy fél évig szótagolva olvasnak a gyerekek, ekkor még nem érvényesül a szóhangsúly. Bár azt javasoltuk, hogy a szótagolva kiolvasott szót olvassuk ki egybeesve is, helyes, szó eleji hangsúllyal. Tehát az első év végére kialakítjuk a helyes szóolvasását. A második osztályban fokozott figyelmet szentelünk a szavak helyesen hangsúlyozott olvasására és mondására.

Ügyeljünk arra, hogy a szóhangsúly mindig az első szótagon van, az összetett és az igekötős szavakon is (tehát az előtagon van a hangsúly, meg az igekötőn). Eleinte bejelöltük a szóhangsúlyokat a feladatfüzetben, majd elhagytuk a jelölést. Ha még szükség van rá, kérjük a tanítót, hogy jelöltesse a hangsúlyt a gyerekekkel. (Mindig a hangsúlyos szótagot kell aláhúzatni.) Természetesen a beszédben is ügyeljünk a jó szóhangsúlyra, s figyelmeztessük tanítványainkat hangsúlyozási hibáikra.

A második osztály igazi beszédművelési feladata a szólamhangsúly kialakítása. Tulajdonképpen szólamokban beszélünk, s az olvasását közelítjük az élő beszéd tagolásához. A hangsúlytól hangsúlyig terjedő beszédegységet nevezük szólamnak; ez lehet egyetlen szó, lehet egy szószerkezet (szintagma), de lehet egy egész mondat is (ezért indokolt a szólam szakszó használata, mert nem azonos egyik felsorolt egységgel sem). A szólamhatárok bejelölése a szöveg értelmezésétől függ, s ehhez igazodik a szünettartás is. A különösképpen kiemelkedő szólamhangsúlyt **mondathangsúlynak** nevezük. A nyomatékos mondatban szerepel, a nyomatéktalan mondatban nem.

Vannak a hangsúlyozásnak megfogható, az értelmezéstől független szabályai is. A felsorolás tagjai például egyforma hangsúlyt kapnak. A jelző nem mindig hangsúlyos. A szabály a következő: a megkülönböztető jelző hangsúlyos (*másodikos* gyerek), a díszítő jelző hangsúlytalan (kanyargó Tiszánál). Mindig hangsúlyos a kérdő névmás (*Ki* mondta?) és a kérdő határozószó (*Hol* volt?), hangsúlytalan a kötőszók nagy része, a névelő és a névutó.

A **junktúra** agy határjegy a szóhatár helyes használatát jelenti, például nem szabad ezt ejteni: *az acskó, piro salma* és hasonlók. Ez meglévő probléma, javítsuk következetesen.

A **szünet** szerepe sokkal fontosabb, mint hinnénk. Az értelmes beszéd és olvasás összefügg a szünettartással, tehát a szólamolvasással, s ehhez alkalmazkodik a légyvétel. A szöveg megformálásakor – ez a 3. osztály feladata – a nagyobb szerkezeti egységeket jobban el kell különíteni egymástól, s ilyenkor hosszabb szünetet kell tartani. Ezenkívül figyelemfelhívó, ún. hatásszünetet is szoktunk alkalmazni, pl. a cím után, a tanulság kiemelésekor stb.

A jelölési technika már kialakult szokásokat követ (a Deme László-féle Beszélni nehéz! Műsorok megoldásait veszik át). Arra vigyázzunk, hogy ha a hangsúlyt jelöljük, akkor mindig az egész szótagot húzzuk alá (a hangsúly a szótagon lévő nyomaték, erőtöbblet).

A **hanglejtés** a mondatok megformálásához kapcsolódik, s kapcsolatban van a **hangfekvéssel** (ennek a magasságát változtatjuk) és a **hangmenettel** (ez általában ereszkedő). Ne kunkorítsunk, ne kapjuk fel a mondatok végét, s ügyeljünk a gyerekek hanglejtésére is. A kérdő monda szokott gondot okozni. Ha van benne kérdőszó (kérdő névmás vagy kérdő határozószó), akkor ereszkedő a hanglejtése. Ez a kiegészítendő kérdés. Az eldöntendő kérdésben vagy van kérdőszó (*vajon, -e*), vagy nincs. Ha van benne kérdőszó, akkor szintén ereszkedő a hanglejtése. Csak a kérdőszó nélküli eldöntendő kérdés hanglejtése emelkedő-eső.

A mondatfajtákkal inkább az olvasmánytárgyalások során foglalkozunk – ott állandóan –, a nyelvtankönyvben csak egy rövid összefoglalást adtunk. Ezt így látjuk helyesnek, tudniillik megítélésükben a megérzés, az intuíció dönt, grammatikai alapokon csak 4. osztályban lehet tárgyalni őket, akkor, amikor a gyerekek megismerkednek az igemódokkal. (Az igemódok bevonása nélkül nagyon sok zavar lehet a mondatfajták elkülönítésében.)

A **hangszín** lehet kemény vagy lágy stb., az érzelmek kifejezését segíti. A **hangerő** is fontos kifejezőeszköz lehet. Azt tanácsoljuk, hogy közepes hangerővel beszéljünk és beszéltesünk. Ne túrjuk se a túlzott halkszavúságot (sokszor beszédhibát leplez vele a gyerek), se az ordítást. Arra is ügyeljünk, hogy beszédünknek jó, közepes tempója legyen. Ne siessünk, ne beszéljünk gyorsan, mert a kisgyerek nem tud követni bennünket, nincs ideje az információ feldolgozására. Mindig figyeljük a szemüket, az mindig elárulja, hogy megértették-e a mondottakat. Gondoljunk arra, hogy a kisgyerek számára minden részlet fontos, a szavak végét is fel kell fognia, s csak akkor érti meg a beszédet, ha agya minden részletet felfogott és elemzett. Az utóbbi években kétségbeesetten felgyorsult a beszéd tempója, s vizsgálati adatok vannak arra, hogy sem a kisgyerek, sem az öregek

nem értik például a televízióban, rádióban elhangzó szövegeket. Legalább mi, tanítók legyünk érthetőek! A kisgyerek beszéde se legyen hadaró, gyors! A tempó-, hangerő- és hangszínváltásokra most, a 3. osztályban szoktassuk rá őket.

Mindenekelőtt saját beszédünkkel foglalkozzunk, hogy követendő példa lehessen. Ne felejtsük el, hogy a kisgyerek utánoz: úgy fogja formálni a beszédét, ahogyan mi tesszük.

A harmadik osztályban többféle komplex feladat jelenik meg a beszédtechnika tanításában.

Rendkívül fontos a beszédképzés fejlesztése a levegővel, az alap- és a pótlevegő vételének rendszeres gyakoroltatása. A helyes beszédlégzést mondókákon, verseken gyakoroltatjuk. A levegővel való gazdálkodás megtanulására nyelvtörők, versek, mondatpiramisok egy levegővel történő elmondását kérjük. A pótlevegő gyakorlására a bővülő mondatok olvasása alkalmas. A koncentrációs és kombinált légzőgyakorlatok a légzés és az artikuláció, a légzés és a hangerő, a légzés és a kiejtés együttes gyakorlását szolgálják. A helyes hangképzés megtanítása az első és a második osztály feladata volt. Harmadikban az összetett artikulációs gyakorlatok során magánhangzók, mássalhangzó-kapcsolatok tiszta ejtését, mássalhangzók, mássalhangzók, mássalhangzó és magánhangzók kapcsolatának tiszta ejtését gyakoroltatjuk. Az ejtési gyakorlatokat a szuprasegmentális tényezőkkel (hangsúly, hangerő, tempó) kombináljuk.

A mondatfonetikai eszközök (mondatdallam, hangsúly, hangerő, tempó) alapszintű elsajátítása is ebben az évben kezdődik. Gyakorlásukat beszélt és írott szövegen is végeztetjük. Mind a beszélt, mind az írott szöveg esetében a közléshelyzet határozza meg a mondatfonetikai eszközöket. Használatukat tehát mindig a közléshelyzethez kell igazítani. A mondatfajta ejtésének gyakorlása, a mondathangsúly gyakorlása is ennek a tanévnek a fontos feladata.

A ritmusgyakorlatokat mondókák ritmizálásával oldjuk meg. A tempógyakorlatoknál fontos szempont, hogy az artikuláció mindig pontos, a szöveg érthető maradjon. A tempó felgyorsítása nem történhet sem az artikuláció, sem az érthetőség rovására.

Az egyéni szóbeli szövegalkotások értékelésének fontos szempontja a pontos artikuláció, a megfelelő tempó és hangerő. Versmondáskor, hangos olvasáskor (felolvasáskor) ne csak a pontos szövegtudást, a pontos olvasását, hanem az előbbieket is vegye figyelembe a tanító, mert ezzel alapozza meg a kifejező olvasást.

A kiejtési jeleket és az azokhoz kapcsolódó mondatolvasást továbbfejlesztve megőriztük. A középpontban a hosszú mondatok, a mondatokat tagoló szünetek állnak. A mondatokon kívül összetett szavakat, szó szerkezeteket is olvastatunk a kiejtési jeleknek megfelelően. Ezzel teremtjük meg a kifejező olvasás alapjait.

A szóbeli szövegalkotás fejlesztése

A szókincs fejlesztése változatos módon és rendszeresen történik.

A **szómagyarázatok** legegyszerűbb és a gyerekekhez legközelebb álló módja a szemléltetés. Ez kétféleképpen történhet: a valóságos tárggyal, ábrával vagy modellel, valamint mozgásos bemutatással. A nehezen megmagyarázható és jól szemléltethető dolgokat a feladatfüzetben ábrákkal szemléltetjük (boglyakemence, taliga, sajtár stb.). A mozgásos bemutatásra jó példa a következő gyakorlat: Mutasd meg, mit csináltak a madarak! *gubbaszkodtak – libegett-pihegett* (Madarak iskolája).

Egyszerű módja a szómagyarázatnak a mondatba helyezés.

Gyakran a szinonimát adja meg, pl. *bál – alszik, gavallérosan – bőkezűen*. A régies alakok mellé megadjuk a mai változatot, pl. *villanyos – villamos*.

Ahol lehetséges, a klasszikus szómagyarázattal élünk, tehát behelyezzük a szót fogalmi körébe. Ennek a technikája a következő: megadjuk a fölérendelt fogalmat, majd pedig felsoroljuk a megkülönböztető jegyeket, azaz a sajátosságokat, szemléltetve:

A tisztaszoba a falusi házaknak az a *szobája* (fölérendelt fogalom), ahol a vendégeket fogadják.

A damaszt mintásan szőtt *anyag* (fölérendelt fogalom).

Arra kérjük a tanítókat, hogy használják egyre gyakrabban a klasszikus logikai alapú szómagyarázati módot, két okból. Egyrészt ez található az értelmező szótárakban, teát ezzel készítjük elő

tartalmi szempontból a szótárhasználatot. Másrészt ez a logikai felépítést minden tanulási stratégia alapja: minden új fogalom struktúrája ez. Tehát ily módon készítjük elő tanulás tanítását, ez a lényeg, minden más akcidentális. Az viszont nagyon fontos, hogy a tanító ezekre a szómagyarázatokra felkészüljön. A készülés azt jelenti, hogy fogalmazza meg a meghatározásokat: csak annyit mondjon, amennyi szükséges, se többet, se kevesebbet, ezt csak szabatosan és világosan szabad csinálni.

A többjelentésű szavak esetében egyelőre elegendő azt a jelentést megadni, amelyben a szó a szövegben szerepel, pl. *brúgózott* – **itt**: *mély búgó hangon dorombolt* (Micó).

A feladatfüzetben minden egyes egység a szómagyarázattal kezdődik, tehát megadunk minden tőlünk telhető segítséget. Természetesen, ha szükséges, végezzünk el egyéb szómagyarázatokat is!

Mondatalkotási gyakorlatok. Az elsős ábécéskönyvben sok és változatos tartalmú, színes kép segíti a mondatalkotást. Másodikban és harmadikban már kevesebb a kép az olvasókönyvben, s egyre inkább az olvasottakra támaszkodunk.

A legegyszerűbb mondatalkotási feladat a kérdésre való válaszadás, minden olvasmányhoz adunk a megértést segítő kérdéssort. Örökös vitatéma az, hogy egy-egy szóval, spontán módon adják-e meg a választ a gyerekek, vagy alkossanak ún. kerek mondatokat.

A szóbeli szövegalkotás nemcsak az olvasmányok tartalmához kapcsolódik (tartalommondás különböző szereplésekben, nézőpontokból), hanem megjelennek a saját élményen alapuló témák, az elképzelés alapján születő történetek, a párban vagy csoportosan eljátszott dramatikus játékok, valamint a riportkészítés is. A szóbeli szövegalkotások során a gyerekeknek a kommunikációs szerepváltást kell gyakorolni, mert ez rendkívül fontos az írásbeli szövegalkotás (fogalmazás) elkészítésekor. Ezt sokféle helyzetben és téma kapcsán gyakoroltatjuk, hogy a fogalmazások megírásakor lehetőleg könnyedén tudják alkalmazni a gyerekek. A frontálisan, a kiscsoportban és a párban végzett feladatok ezt a célt szolgálják. A kommunikációs gyakorlatok során rendszeresen kell a nem verbális jeleket szóban megfogalmazni. Így készítjük elő a gyerekeket arra, hogy a fogalmazásokban tekintettel legyenek az olvasóra, azaz minden, a téma szempontjából fontos részletet leírjanak, hogy az olvasó megértse az írásművet. A beszédhelyzethez való alkalmazkodást a kommunikációs partnerre – a fogalmazásban az olvasóra – való odafigyelés jelenti. Ezért fontosak tehát a feladatfüzet ilyen típusú gyakorlatai.

Írásbeli szövegalkotás (fogalmazás)

A fogalmazás tanítása a harmadik osztályban kezdődik el, de előkészítése régebbi, az első két iskolaév folyamatos feladata. Az anyanyelvi képességfejlesztés minden területe kapcsolatban van a fogalmazástanítás előkészítésével:

- a nyelvi tudatosság fejlesztése,
- a szóbeli szövegalkotás fejlesztése,
- az írástechnika fejlesztése,
- a helyesírási készség fejlesztése,
- a szövegelemzés (olvasmánytárgyalás),
- az emlékezet fejlesztése.

A fogalmazás összetett tevékenység: az a gyerek képes rá, aki szóban is ki tudja magát fejezni, írástechnikája és helyesírási készsége eléri egy bizonyos szintet, a szövegelemzések során tapasztalatot szerez a szövegek felépítéséről, stílusáról, valamint észben tudja tartani a mondanivalóját. A nyelvi tudatosság azt jelenti, hogy tisztában van a mondatokkal, a szavakat írásban elkülöníti, ugyanakkor össze is kapcsolja őket, de még a mondatok közötti kapcsolatot is meg kell figyelni. A tanító munkájának az eredménye egy jó fogalmazás megírása.

A fogalmazás tanításában két irányzat szokott egymással vetélkedni. Az egyik azt mondja, hogy eleinte szabályos formákat kell megtanítani, vagyis a fogalmazás technikáját, az ötlet és az ihlet, majd később megjön. Sokat írat közölt fogalmazásokat, mintákat ad. Az ellenérv az szokott lenni, hogy az ilyen fogalmazások szabálytalanok, ziláltak, sok bennük a helyesírási hiba, olykor olvashatatlanok. Az igazság középen van. Tanítsuk meg a technikákat, s ugyanakkor az ötletesség-

ről se feledkezzünk meg! Az egyeztetés nehéz, de megéri a fáradságot. A fogalmazási tudnivalók tanításához egy külön feladatfüzetet szerkesztettünk, a címe: **Íródeák**.

Mostanában több olyan fogalmazástanítási munkafüzet van a piacon, amelyekben a tágabb értelemben vett előkészítés gyakorlatai is benne vannak: szókincsfejlesztés, rokon értelmű szavak keresése, mondatalkotás stb. Programunkban nagyon sok ilyen gyakorlat van a feladatfüzetekben. A fogalmazási feladatfüzetben ezért kifejezetten a fogalmazástanítási ismeretekre összpontosítottunk.

A témák a következők:

- a cím,
- az anyaggyűjtés módjai,
- az elbeszélés és része,
- a párbeszéd,
- a kommunikációs szempont (ki meséli kinek),
- a statisztikai szempont (ki hogyan meséli el),
- a válogatás (lényeges, lényegtelen).

Ezeket a fogalmazási ismereteket a feladatfüzet segítségével célszerű megtanítani, a teljes fogalmazások íratásához szükség van egy házi füzetre (ez lehet az olvasásfüzet is).

A fogalmazástanítás sok kérdésben megújult az elmúlt évtizedben. Elsősorban abban a kérdésben változott az álláspont, amely a szóbeli és írásbeli szövegalkotást elválasztja, megkülönbözteti. Az ún. szóbeli fogalmazás valójában a beszéd, s ez a beszédfejlesztés feladata. Korábban nem szabtak olyan éles határt a szóbeli és írásbeli fogalmazás között. Az írásbeli fogalmazás (szövegalkotás) nem azonos a szóban megalkotott szöveg lejegyzésével. Az előbeszéd a hallgatóhoz szól, aki verbális vagy nem verbális jelzéseivel befolyásolja a beszélőt, sőt meg is állíthatja, kérdéseket tehet fel neki. A beszélő rendelkezésére állnak a mondat- és szövegfonetikai eszközök, melyek árnyalják, pontosítják mondanivalóját, ezért sokszor kevesebb szó is elé a mondanivaló kifejtéséhez, mert a hallgatót ezek tájékoztatják a ki nem fejtett körülményekről. Az írásbeli fogalmazás esetében egészen más a helyzet. Az olvasó, akihez szól a „beszélő” nincs jelen. Ez a körülmény alapvetően megváltoztatja a közlés helyzetét. Az írónak úgy kell kifejtene mondanivalóját, hogy az időben és térben távollévő olvasó mindent megértsen. A szupraszegmentális tényezőket nyelvi eszközökkel kell pótolni. Az írásbeli és a szóbeli fogalmazásban csak egyetlen tényező közös: a nyelv, a közlés eszköze. Minden más körülményben eltérnek egymástól; más a közlés helyzet, más a közlemény közege, más a csatorna. Mindezekből tehát világosan látszik, hogy másként kell tervezni a mondanivalót szóban és írásban, és a mondanivaló kifejtését is másféle szabályok szerint kell végezni, s az alkalmazott technikák is másfélék. Ezt azért nagyon fontos leszögezni, mert még ma is él az a gyakorlat, hogy az osztály közösen megalkotja élőszóban, mondatonként a fogalmazást, majd ezt írják le a gyerekek. Ez nem fogalmazás, de főleg nem alkotói munka, hiszen az elhangzottak reprodukálása csupán emlékezeti teljesítmény. Miért nem helyes ez a gyakorlat? Ez már összefügg egy másik változással, mégpedig azzal, hogy a fogalmazás írójának tekintettel kell lennie az olvasóra. Ez igen fontos kommunikációs szempont, s ezt nevezzük a *közlés tudatának*. Itt nemcsak az olvasó szempontjaira kell tekintettel lenni a fogalmazás írójának, hanem arra is, hogy kinek a nevében „mondja el” a történetet. Nyilvánvaló, hogy a gyerekek sokféle szerepben és sokféle olvasónak fogalmazhatják meg mondanivalójukat. A fent említett példa csak egyetlen kommunikációs helyzetet feltételez az említett problémákon túl. Fogalmazáson tehát csak az írásbeli szövegalkotást értjük, s a fogalmazástanításnak elsősorban az a célja, hogy a gyerekeket felkészítse a kommunikációs igényeket kielégítő szövegalkotásra. Az eddigi elmondottak természetesen nem jelentik azt, hogy a szóbeli formáknak semmi közük az írásbeli szövegalkotás fejlesztéséhez. Ezek szerepe jelentős, de csak annyiban, amennyiben fejlesztik a nyelvi eszközök használatát.

A fogalmazástanítás jóval több, mint a gondolatok írásban történő kifejtése. Ma az alsó tagozatos fogalmazástanítás korszerű értelmezésben *szerkesztéstanítás*. Ennek az előkészületi fázisa a *szövegtervezés*, második fázisa a *megszövegezés*. Az előkészítéskor, a szövegtervezés során formálódik a mondanivaló. A második szakaszban, a megszövegezéskor egyidejűleg végzi a gyerek a szerkesztést, a mondanivaló elrendezését és nyelvi eszközökkel való kifejtését. Eközben pedig mindvégig tekintettel kell lennie az elképzelt olvasóra.

A fogalmazástani feladat megvalósítását jelenti. Az egyik, a más korábban említett *közlés tudatának kialakítása és fejlesztése*. Ez tágabb értelemben a közléshelyzet kommunikációs szempontjainak a tudatosítását jelenti. Itt lehet szerepe a beszédfejlesztésnek, amikor a kommunikációs feladatok során gyakoroltatjuk a közlés tudatát, a hallgatóhoz való alkalmazkodást. Erre a Szavak útján című feladatfüzetben számtalan gyakorlat van. Az írásbeli szövegalkotás során mindig tekintettel kell lenni az olvasóra, úgy kell kifejtetni a témával kapcsolatos mondanivalót, hogy világos, érthető legyen számára minden. A közlés tudatát úgy formálja a tanító, hogy minden esetben tisztázza a szövegalkotás célját, vagyis a kommunikációs szándékot. Ugyanakkor fontos felkelteni az olvasó iránti figyelmesség igényét, amely a fogékonyság és a beleélőképesség fejlesztését is feltételezi.

Ugyancsak speciális feladat *a mondanivaló kommunikációs szempontok szerint történő tervezésének az elsajátítása*. Ennek érdekében kell megtanítani az anyaggyűjtés különböző módjait. Ezért kell gyakoroltatni, hogy ugyanarról a témáról különböző olvasónak, más-más kommunikációs céllal mit érdemes és kell megfogalmaztatni. Azt például, hogy az előkészítés során többféle kommunikációs lehetőséget felkínáljon a gyerekeknek. Ezekből választhat a gyerek, s a kiválasztott kommunikációs szándékot megfelelően és az olvasó igényeit figyelembe véve szövegezi meg mondanivalóját.

Nélkülözhetetlenek alapvető szerkezeti és szerkesztési ismeretek. Harmadik osztályban az elbeszélés műfaját tanítjuk. *Az elbeszélés szerkezeti felépítését és szerkesztési alapkövetelményeit ismer-tetjük meg és gyakoroltatjuk*. Ennek érdekében tanítjuk a hármas tagolást, a bevezetés, tárgyalás, befejezés funkcióját, és a gondolatok elrendezésének alapelvét, az időrendet. Azért vezettük be már a folyamat elején az előzmény, esemény, következmény elnevezéseket, mert ezekkel alapozzuk a fogalmakat. Tehát nem formálisan tagolódik az elbeszélés három részre, mert ezek funkcióját a kezdetektől megfigyeltetjük, alkalmazzuk.

Speciális feladat *a stílusfejlesztés, a stílusnevelés*. Elsősorban a témának, a műfajnak és a közlési szándékot megfelelő szóhasználatot kell megtanítanunk. A gyerekeket a szókinészből való tudatos válogatásra kell megtanítani, amelyet nem lehet elválasztani a fent jelzett szempontokból. „Szép” kifejezés önmagában tehát nincs! Ez pedig egy újabb szemléletváltást jelent. A stílusfejlesztés, -nevelés fontos eszköze a szövegelemzés, a szövegismeretre nevelés. Fontos megfigyeltetni az olvasmányok stílus eszközeit, -fordulatait. A fogalmazások során viszont ne arra biztassuk tanítványainkat, hogy az olvasmányok nyelvi mintáit változtatás nélkül vegyék át, hanem arra, hogy ezeket alkotó módon, a témának, a műfajnak és a közlési szándékot megfelelően alkalmazzák. Ekkor tehetjük a legtöbbet azért, hogy minden gyereknél kialakuljon az egyéni közlésmód. Ebből következik, hogy a fogalmazások értékelésekor mindig az ötletes, egyéni megoldásokat dicsérje a tanító.

A szövegkorrigálás tanítása is a speciális feladatok közé tartozik. Többnyire elhangzik a fogalmazásórák végén, hogy olvassák el a gyerekek, amit írtak, és javítsák a hibákat, de a következetes megvalósítás elmarad. Az önellenőrzésre nevelés minden szempontból fontos. A fogalmazástani feladatban pedig csak akkor van értelme, ha kialakul a hibák javításának a szokása is. A szokásokat csak következetességgel lehet kialakítani. Nem elég, ha tessék-lássék elolvassák a gyerekek a fogalmazásukat, hanem azt is meg kell tanítani és követelni, hogy javítsák a felfedezett hibákat, hiányosságokat. Általában csak a helyesírási hibák javítását kérik a tanítók, pedig a tartalmi, stilisztikai, szerkesztési hibák felismerése és javítása ugyanolyan fontos. Ezek felismerésének a képessége magától nem alakul ki. Felismerésükre és javításukra meg kell tanítani a gyerekeket. Ezért fontos, hogy minden fogalmazásórának legyen valami konkrét célja, amelyet a gyerekekkel is közöl a tanító. Így az óra végén kérheti, hogy a fogalmazásukat abból a szempontból olvassák el, vizsgálják meg a gyerekek. A megfigyelési szempontok körét pedig fokozatosan lehet és kell növelni.

A fogalmazás nagymértékben igényli *a figyelem tudatos megosztásának* képességét. Sokféle készség fejlettsége befolyásolja, mennyire képes a gyerek a tényleges fogalmazási, szövegalkotási feladatra koncentrálni. Elsőként szoktuk emlegetni az íráskészséget. Az írástechnika fejlesztése tehát nélkülözhetetlen még harmadik osztályban is. Az is köztudott, hogy a helyesírási hibák száma ugrásszerűen megnő a fogalmazásfüzetekben, olyan hibákat is elkövetnek a gyerekek, amelyek a nyelvtanórán már nem fordulnak elő. Ez természetes is, mert a készségek megszilárdulásá-

ig a gyerek figyelme megoszlik az írástechnikai, a helyesírási, a nyelvhelyességi-stilisztikai normák és a tartalom megfogalmazása között. Ahhoz, hogy a figyelem megosztásának terhe csökkenjen, nagy gondot kell fordítani a készségfejlesztésre. A figyelem tudatos megosztásának képességére mindig szüksége lesz a gyerekeknek, csak nem ugyanolyan mértékben, ezért van tehát szükség ennek a fejlesztésére.

Hogyan történik az ismeretnyújtás a fogalmazástanításban? Milyen lépéseket kell követni?

A fogalmazástanításban viszonylag kevés a klasszikus értelemben vett új ismeret. Az olvasmányok feldolgozása során alapozzuk, alakítjuk azokat az ismereteket, fogalmakat amelyeket a fogalmazásórán a gyerekeknek majd alkalmazni, gyakorolni kell. Ilyen értelemben tehát vagy a ár megszerzett ismeretek tudatosítása, általánosítása történik vagy az ismert és használt fogalom tartalmi jegyeit bővítjük a fogalmazásórán. Mindkét esetben meg kell tartani azonban az új anyag feldolgozásának szerkezeti elemeit.

Az első lépés a *figyelem felkeltése, a tanulás motivációja*. A tanuláshoz nélkülözhetetlen a gyerekek érdeklődésének felkeltése, vagyis azoknak a belső indítékoknak a mozgósítása, melyek a gyerekeket ismeretszerzésre ösztönzik. Ennek legjobb módja a valóságos problémahelyzet teremtése. A probléma megoldása során felidézeti a tanító a szükséges ismereteket, s eközben kiderül, hogy elegendő-e a tudásuk, vagy szükség van további ismeretekre. Más esetben – ha nem problémából indul ki a tanuló – az is célravezető, ha beláttatja a gyerekekkel az új ismeretek hasznosságát és fontosságát. Végül a motiváció újabb eszköze lehet egy-egy jó megoldásra való rácsodálkozás is. Ehhez használhat a tanító irodalmi példát is, de egy-egy jól sikerült gyerekfogalmazásból vett részletet is. Az Íródeák című fogalmazási feladatfüzetben közölt szövegek, fogalmazások – az irodalmi példák kivételével – mind gyerekfogalmazások, egyetlen sem felnőtt által fogalmazott „műfogalmazás”.

A *célkitűzés* a fogalmazástanításban is fontos, az új ismeret feldolgozásakor pedig elmaradhatatlan. Két szempontból is rendkívüli a jelentősége. Egyrészt tudatosítja a további munka értelmét (miért végzik a további feladatokat), másrészt fenntartja a motivációt. Rendszerint az ún. nyílt célkitűzést alkalmazza a tanító, megmondja a gyerekeknek, hogy mit fognak tanulni. Ezután törekszik az új ismereteket szemléltető anyag – a nyelvtannal megegyezően itt is indukciós szövegek nevezük – bemutatására. Az Íródeákban megadtuk ezeket az indukciós szövegeket, egyrészt azért, mert az indukciós szöveg összeállítása eléggé munkaigényes, és nagy körültekintést igényel, másrészt tudatosan akartunk élni a gyerekfogalmazások kínálta motivációs hatással (rácsodálkozás). Természetesen azt is szem előtt tartottuk, hogy olyan megoldást adjunk a tanítónak, amely biztosítja, hogy minden gyerek előtt ott legyen a szöveg, tudjanak vele dolgozni. Ha a tanító mégis arra vállalkozik, hogy maga állítja össze a szemléltető anyagot, az alábbiakat vegye figyelembe: az indukciós szöveg minden szempontból kifogástalan legyen, és ne legyen túl hosszú. Elegendő információt tartalmazzon a kialakítandó új ismeretre vonatkozóan. A téma álljon közel a gyerekekhez, a szöveg egyszerű, könnyen érthető legyen nyelvi szempontból.

Az *indukciós szöveg elemzése* a következő lépés. Mindenekelőtt arról kell meggyőződnie a tanítónak, hogy a gyerekek megértették a szöveget. Csak azután következhet a szöveg elemzése. Az elemzés természetesen kérdések lapján történik, mely egyrészt a meglévő ismeretek felidézését, megnevezését, másrészt az újabb tények és információk kiemelését foglalja magában. Fontos a tanító alaposan átgondolt, előre megtervezett kérdései, és a tanulók tevékenykedtetése. Ennek alapján képesek megfigyeléseiket, tapasztalataikat megfogalmazni. Az indukciós anyag elemzéséhez az Íródeákban megadtuk a kérdéseket és a gyerekek tevékenységeit is.

A *következtetés, az általánosítás megfogalmazása* többnyire nem okoz nehézségeket a gyerekeknek, ha az elemzést megfelelően irányította a tanító. Az Íródeákban megtalálhatók a következtetések és általánosítások is, ezeket tehát nem kell leírni a gyerekekkel. Elegendő ezek megtanulása, és ha szükséges, oda lehet lapozni, felfrissíteni a tudnivalókat. Fontosnak tartottuk, hogy a fogalmazási ismeretek bármikor könnyen visszakereshetők legyenek, ez vezet bennünket arra, hogy külön fogalmazási feladatfüzet készüljön.

Minden ismeretszerzés utolsó eleme a *rögzítés*. A fogalmazástanításban a rögzítés egybefonódik az alkalmazással, a rögzítés tehát egyúttal gyakorlást is jelent.

Hogyan történik a fogalmazási ismeretek alkalmazása?

Az ismeretek alkalmazásának különböző szintjei vannak. A legegyszerűbb a *felismerés*, melynek során a tanultakat felismerik az új szövegkörnyezetben. A következő szint a *reproduktív alkalmazás*, melynek során a tanultakat ismerős helyzetben használják fel a gyerekek. A legmagasabb szint az *alkotó vagy produktív alkalmazás*, melynek során a tanultakat új szituációban kell alkalmazniuk a gyerekeknek.

A fogalmazástanítás esetében a felismerés egyrészt az olvasóórákon a szövegelemzés során valószínűleg meg, másrészt a fogalmazásórákon a szövegalkotási feladatok során. A tudatosítás (lásd: motiváció, célkitűzés) ugyanis azt követeli, hogy az ismereteket állandóan felszínen tartsuk. Az alkalmazás másik két szintje megtalálható a fogalmazástanításban, de túlsúlyban az alkotó alkalmazása van, mert a gyerekeknek mindig új szituációban kell helytállniuk. Előfordul, hogy ismerős a téma a gyerekek számára, a mondanivalót azonban más nézőpontból kell megfogalmazniuk, tehát új a szituáció. Többnyire azonban más témáról íratunk fogalmazást. Ez azért fontos, mert a fogalmazás mindig alkotó tevékenység, többféle készségből, képességből szerveződik, ezért komplexebb, kombinatívabb megoldásokat igénylő feladathelyzetekben sajátítható el. Vannak a fogalmazási tevékenységnek olyan összetevői is, amelyeket szükséges és érdemes kiemelten is gyakoroltatni. Ennek több oka is van: az egyik abból adódik, hogy vannak készségek, amelyek megszilárdulása még nem fejeződik be, tehát szükséges ezek állandófejlesztése, a másik az egyéni eltérésekből adódó differenciált egyéni fejlesztés szükségessége. Az ún. műhelygyakorlatok töltik be ezt a készségfejlesztő funkciót. A műhelygyakorlatok a Szavak útján című feladatfüzetbe vannak beleépítve, mert ezek mindegyike az adott szöveghez kapcsolódik.

Az alábbiakban rendszerezve felsoroljuk a műhelygyakorlatokat.

Szövegtervezési és tagolási gyakorlatok:

1. témátartási gyakorlatok

- az olvasmány tartalmának reprodukálása különböző nézőpontokból vagy valamelyik szereplő helyébe képzelve,
- kész szöveg mondatainak rendezése,
- szövegkorrigálás a témához nem tartozó részlet törlésével, vagy a cím megváltoztatásával, vagy a hiányzó részlet pótlásával,

2. témafelépítési gyakorlatok

- mozzanatsorok összeállítása az események időrendje vagy helyszíneinek sorrendje szerint,
- vázlatkészítés az olvasmányok feldolgozásához kapcsolva,
- a gondolatmenet megfogalmazása mondatokban.

Szövegszerkesztési gyakorlatok:

- összekevert mondatok helyes sorrendjének megállapítása,
- mondatkapcsolások kiegészítéssel (beszerkesztés),
- szövegkorrigálás a felesleges ismétlések törlése,
- logikai vagy grammatikai következetlenség javítása: a szöveg átalakítása a közlő személyének megváltoztatásával, a következtelen beszéd tárgy azonosításának javítása,
- tagmondatok kötőszavainak javítása vagy pótlása,
- bevezetés és befejezés szerkesztése
más bevezetés/befejezés írása,
- a meglévő bevezetés/befejezés kibővítése,
- hiányzó bevezetés/befejezés íratása.

Stílusgyakorlatok:

- a felesleges szavak, mondatrészek, mondatrészek törlése,
- a felesleges szóismétlések javítása szinonimákkal,
- hangutánzó és hangulatfestő szavak gyűjtése.

A műhelygyakorlatok lényegüket tekintve alkotó jellegű feladatok. Annyiban különböznek az alkotó feladatoktól, hogy megoldásuk során kevesebb, esetleg csak egyetlen problémára kell összpontosítani a gyerekeknek. Úgy lépnek vissza a gyakorlatok egy alacsonyabb alkalmazási szintre, hogy közben nem csökken az alkotó alkalmazások aránya. Ugyanakkor nem csak a kevésbé kialakult készségek fejlődnek. Egyrészt: megoldásuk révén tanulja a gyerek magát az alkalmazást, más-

részt: egy idő után a szövegalkotó tevékenység bizonyos részei automatizálódnak, így a gyerek könnyebben tudja összpontosítani figyelmét a kommunikációs feladat megoldására.

Hogyan épülnek fel a gyakorlóórák?

Az első lépés az *alkalmazandó ismeretek felelevenítése*. Ez többféleképpen történhet. Végezheti a tanító az előző órai fogalmazások értékelés közben. Ilyenkor a tanító összefoglalja a javítás során szerzett tapasztalatait. Ezután megdicséri azokat, akik az előzőekhez képest valamiben előreléptek, kiemeli az eredeti, ötletes megoldásokat. Ajánlatos az elmondottakat egy-egy fogalmazásrészlet felolvasásával szemléltetni. Az elemzésbe feltétlenül be kell vonni a gyerekeket, mert ennek során lehet beláttatni a hibákat és feltárni okaikat, valamint feleleveníteni a szükséges ismereteket.

Az ismeretek felidézésének másik módja lehet irodalmi mű vagy egy részletének bemutatása. Ezt a módszert akkor használja a tanító, ha a mintaadás, mintakövetés a célja. Ebben az esetben azonban szövegelemzést kell végeztetni, mert a szövegfeldolgozás során idézhető fel a tanító a szükséges ismereteket, és figyeltetheti meg azok alkalmazását. A szöveg kiválasztása és az esetleges átalakítás azonban nagy körültekintést igényel. Azt kell szem előtt tartani, hogy a szöveg könnyen érthető, tartalmilag egységes maradjon, s minden szempontból alkalmas legyen a mintakövetésre.

Végül választhatja a tanító a feladatlapos megoldást, melyre azonban ugyancsak alaposan fel kell készülnie.

Az óra céljának megjelölése, a *célkitűzés* nagyon fontos. Fontos a motivációs szerepe. Fontos, hogy nyelvi formáját tekintve egyszerű és pontos, érthető legyen. A gyerek számára legyen világos, hogy mit, hogyan és miért fognak csinálni.

A *fogalmazás megírásának előkészítésekor* a gyerekek a tanító segítségével *megtervezik a mondanivalót, a szöveg szerkesztését és nyelvi formába öntését*. Mindezt úgy, hogy közben figyelembe veszik az olvasó sajátos igényeit, vagyis tekintettel vannak a kommunikációs szabályokra.

A mondanivaló megtervezésének lépései:

- Anyaggyűjtés: az ismeretek, élmények, gondolatok összegyűjtésének eljárásait mindig a téma határozza meg. Harmadik osztályban a következő témákkal fogalmaztatunk: közvetlen szemléleten alapuló témák (kép, képsor, diafilm), olvasmányokon alapuló témák, élménytémák, fantáziatémák.

Az anyaggyűjtés fő módszere a beszélgetés.

- Címadás. A címadással leszűkítik a témát, de ugyanakkor elkezdődik a címhez igazodó mondanivaló tervezése. Ez a lépés abból a szempontból is nagyon fontos, hogy így tanulják meg a gyerekek a tudatos válogatást, azt, hogy a cím megadja azt a nézőpontot, amelynek segítségével a szerzteágzó gondolatokból, ismeretekből kiválasztják a szorosan összetartozókat. Nagyon sok gyereknek gondot okoz éppen ennek a szempontnak az érvényesítése. A gyerekek a cím alapján kell végiggondolnia, hogy mi kerülhet bele a fogalmazásba és mi nem való oda. Ezzel a gyakorlattal tulajdonképpen a témataartás követelményének a megvalósítását készíti elő a tanító. Helyes, ha a gyerekek minél több címjavaslatot adnak, de csak azokat a címeket fogadja el a tanító, amelyek tartalomvárók. Ezt a vonást tudatosítja a Milyen a jó cím? Feladatsor az **Íródeákban**.

- Nyelvi-stilisztikai eszközök gyűjtésével a megszövegezést készítjük elő. Fő módszer a szó és kifejezésgyűjtés. Ennek során nem elég felsorolni a szavakat, kifejezéseket, hanem gyakoroltatni kell a mondat- és szöveggörnyezetben való használatukat.

A szövegszerkesztés előkészítésével a megfelelő anyagrendezést segítjük. Ez azonban a fogalmazás műfajától is függ. Mivel harmadik osztályban az elbeszélést tanítjuk, az alkalmazott szerkesztési elv az időrend. A gyerekek többször követnek el időrendi hibákat, ennek azonban legtöbbször az az oka, hogy a gyerek gyorsabban gondolkodik, mint ír. Nem ritka, hogy előre kigondolja, mit fog írni, de mire leírja az első mondatot, elfelejti a következőt. Később, ha észreveszi, hogy valami kimaradt, igyekszik pótolni. Többnyire így keletkeznek a fogalmazásokban a hézagok és a visszanyúlások. A gondolatvezetés segítésére, irányítására jó eszköz a képsor, mely alá kulcsszavakat is írathat a tanító, melyek sorrendjével segítheti a mondatok egymásutánját is.

A mondanivaló tagolása is szerkesztési kérdés. Fontos, hogy ne formális legyen a tagolás, azt kell tudnia a gyerekeknek, hogy a evezetésből többnyire az előzményt ismerheti meg az olvasó, a tár-

gyalásból magát az eseményt, s a befejezés többnyire a következményről tájékoztat. A fogalmazásra nagyobb részét a *fogalmazás megírása*, a gyerekek önálló munkája tölti ki. A tanító ezalatt folyamatosan követi, segíti, ellenőrzi a gyerekek önálló munkáját. Ezalatt választja ki azt az egy vagy két fogalmazást, amelyet az óra végén majd felolvas. A tanítók egy része a gyerekekkel olvastatja fel saját munkáját. Ezt mi nem javasoljuk, mert a gyerek többnyire nem tudja olyan kifejezően felolvasni a fogalmazását, hogy értékei kitűnjenek. Az óra utolsó mozzanata a *feladatmegoldás értékelése*. Ennek első lépése az önellenőrzés. Ennek fontosságáról már a korábbiakban szövegtünk. Ezt követi egy- esetleg két jól sikerült tanulói megfogalmazás felolvasása. Ezek értékeléséhez adjon a tanító a gyerekeknek szempontot, mely az óra célkitűzésében megfogalmazott feladatra vonatkozzon! Végül jó, ha a saját munkára vonatkozóan is meg tudják fogalmazni a gyerekek a véleményüket.

Hogyan javítsa a tanító a fogalmazásokat?

Elsősorban olvasóként, az olvasó szemszögéből, befogadóként. Ne saját elképzeléséhez mérje a gyerek munkáját, hanem tárgyilagosan azt vizsgálja, mennyire sikerült a kommunikációs feladat megoldása. Ennek a szemléletnek a révén több és konkrétabb segítséget tud nyújtani a gyerekeknek a következő fogalmazás megírásához. Ezzel nemcsak a közlés tudatának a fejlődését befolyásolja, hanem az egyéni teljesítmények változását is jobban nyomon tudja követni. Végül, ha a tanító igényei a mindenkori olvasó igényeit tükrözik, akkor nem baj, ha az ő igényeihez, ízléséhez alkalmazkodnak a gyerekek.

Korábban szokás volt, hogy a tanító megfogalmazta az ún. várható fogalmazást. Szükség van-e erre? Kérdezhetik joggal, hiszen ez lemerévíti, akadályozza a helyes javítói szemlélet kialakulását. A várható fogalmazás nem felesleges, sőt a kezdő tanítónak bizonyára nagyobb szüksége van rá, mint a gyakorlottnak. Kifejezetten hasznos abból a szempontból, hogy a tanítónak végig kell gondolnia, hogy a választott témát hány és milyen szempontból lehet kifejtetni, és ehhez rendelkeznek-e a gyerekek a szükséges ismeretekkel és élményekkel. Azt is végig kell gondolnia a tanítónak, hogy milyen címjavaslatokat adhatnak a gyerekek, és egyik vagy másik cím szempontjából melyek a mondanivaló fontosabb és kevésbé fontos elemei. A megszövegezéshez szükséges szókincszet végig kell gondolnia a tanítónak. Ennek eredményeként tervezi meg a szókincs aktivizálására vagy bővítésére vonatkozó feladatokat. Ha mindezt végiggondolja a tanító, akkor nem fordulhat elő, hogy Dugovics Titusz hőstettét egyes szám első személyben fogalmaztatja meg.

A fogalmazások javítása során vizsgálni kell a szöveget a tartalom, a szerkezet, a stílus, a nyelvhelyesség és az írás külalakja szempontjából is. Az egyes szempontok azonban nem mindig kapnak azonos hangsúlyt, hiszen a fogalmazástanáítás célja a készségfejlesztés, ezért az értékelés csak is az ún. formáló-segítő értékelés lehet. A javítás során nemcsak a helyesírási hibákat kell jelölni a fogalmazásokban, hanem a tartalmi, szerkesztési és stílushibákat is. Ezek jelölésére az **Íródeák** elején található a javaslat. A fogalmazási tevékenység azonban csak akkor fog az elvárt mértékben fejlődni, ha a hibákat javíttatja a tanító. Ezért hatékony a rendszeres értékelés és közös javítás, hiszen ilyenkor kerülhet sora típushibák javítására. Ezt is tanítani kell a gyerekeknek, s olykor az sem árt, ha a tanító által kijavított fogalmazást a gyerek lemásolja. Sokkal többet használ, ha egészben látja az egész írásművet, mintha mondatról mondatra haladva „javíttatja”.

Az értékeléssel kapcsolatosan azt tanácsoljuk, hogy – különösen eleinte – szövegesen értékelje a tanító a fogalmazást. Néhány rövid mondatban fogalmazza meg, mi sikerült jól vagy miben javult a munkája a korábbiakhoz képest

Az olvasástechnika fejlesztése

A készségfejlesztés rendszeressége és folyamatossága rendkívül fontos. A feladatfüzet gyakorlati ebben a tanévben is biztosítják ezt. Változatlanul megtalálható a szövegegységek: szavak, szó szerkezetek, szólások, tagmondatok, mondategységek olvasásának gyakorlása. Ezek egyben a folyamatos olvasás fejlesztését is szolgálják. Az előző évhez hasonlóan változatos a feladatok egymásutánja, hogy a nélkülözhetetlen „sulykolás” ne váljék unalmassá. A tanító természetesen tetszése szerint válogathat a feladatokból, s a sorrendjükön is változtathat. Az olvasástechnika fejlesztése nem formális készségfejlesztést jelent, a szöveg megértése ugyanolyan fontos, hiszen a

gyerek olvasása akkor kifejező, akkor felel meg a tanterv (NAT) által támasztott követelményeknek, ha a tartalomnak megfelelő szövegfonetikai eszközöket alkalmazza.

A 33 olvasólap ezen az évfolyamon is célzatosan és célszerűen van összeállítva, a készségfejlesztés és a helyesírási készség fejlesztését egyaránt szolgálja. Ezek sokféle lehetőséget rejtenek magukban, valamennyi anyanyelvi órán felhasználhatók.

Az olvasólapok tartalma a következő:

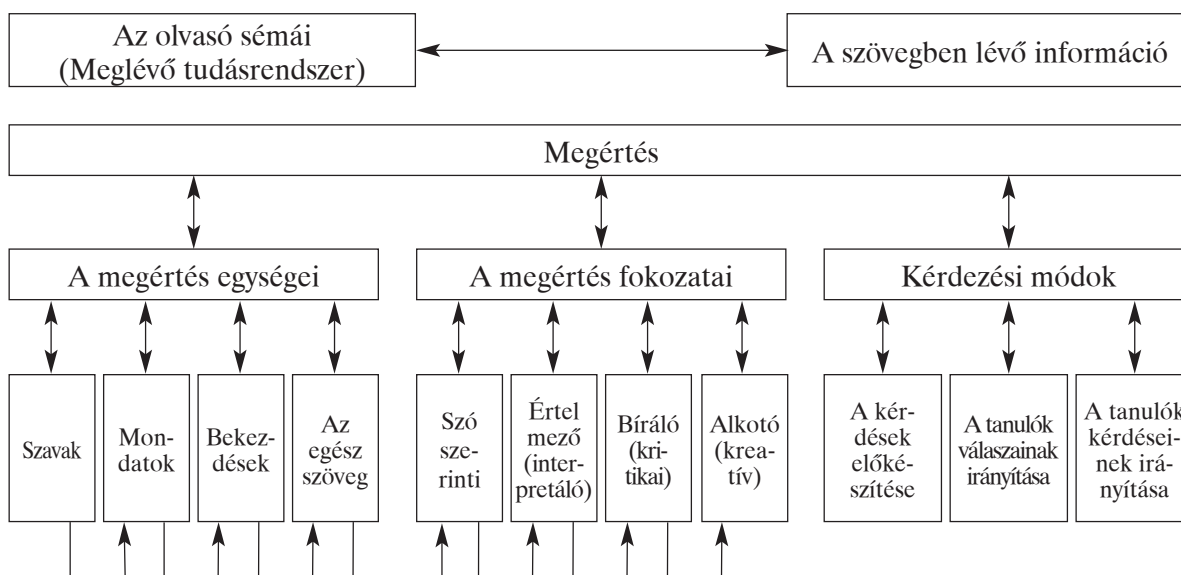
1. A magánhangzók időtartama. Itt olyan szavak szerepelnek, amelyekben általában nem rövidül a hosszú magánhangzó (kivétel van: *husi, hugi, de húgom, húga, húsa*). A két mássalhangzó előtt rövid szokott lenni a magánhangzó, ezt szemlélteti az utolsó oszlop, pl. *kincs*.
2. Az első oszlopban olyan szavak vannak, amelyekben mindig rövid a magánhangzó, a másodikban pedig mindig hosszú. A harmadik oszlopban a *-da, -de* képző előtti magánhangzó rövid, mert kötőhangzó (a kötőhangzó rövid szokott lenni), kivétel az utolsó három szó. A tagolás: *óv-o-da, de: bölcső-de*. Az utolsó oszlopban viszont hosszú az *ó* és az *ő*, mert visszaható képzőben van, pl. *menteget-őz-ik*.
3. A magánhangzó-torlódásokat is kell gyakoroltatni, szótagoltatni, hogy ne írjanak be a hiátusba *j-t* a gyerekek, tehát: *Jós-ká-é*.
4. Hosszú – rövid ellentétek.
5. Mássalhangzó problémák: röviden írjuk és ejtjük (*köpeny*), röviden írjuk és hosszan ejtjük (*lesz*), hosszan írjuk és ejtjük (*hull*).
- 6–12. A szóvégi *ó, ő* és *ú, ű* ejtésének gyakorlása. Itt a következő a probléma: a hosszú magánhangzók rövidebben hangzanak a hosszabb szavak égén (a *csikó* szó végén jobban észleljük, mint a *látogató* szó végén), továbbá a hosszú magánhangzók rövidülnek a kiejtésben, ha a szó toldalékot kap, pl. *vetélkedőinkkel*. Ilyen esetekben a gyerekek hajlamosak röviden írni a hosszú magánhangzókat, mert röviden ejtik és rövidnek érzélik őket. Ezért ezeket a helyzeteket külön kell olvastatni és íratni (diktálásra).
13. Ezen az oldalon igyekeztünk minél több példát adni a szóvégi rövid *u-ra* és *ü-re*.
- 14–15. Ezeken az oldalakon a *j* gyakorlása található. A szabályok a következők: a szó elején *j* van majdnem mindig: *ja -aj, -ej* hallatszik, akkor csaknem mindig *j* írandó (az öt kivétel a 16. lista elején szerepel); a tőszóban *t* előtt és *r* után *j-t* írunk: *sűjt, cserje*.
- 16–19. Az *ly-os* szavak írásában is vannak bizonyos szabályok (a táblázatban megadjuk őket). Ezek a szabályok típusokat adnak, s típusok szerint rendeztük a szavakat. Közöltük a ritkább szavakat is, pl. *métely* és hasonlók. Beszéljék meg őket, hiszen ismeretük szükséges később az olvasmányokhoz. Az *ly-os* szavak írása nehezebb, ha a szavak toldalékot kapnak, ezért a 19. oldalon toldalékokkal adunk meg néhányat.
20. A *dt* és a *tt* kiejtése azonos, írására nagyon kell ügyelni.
- 21–23. Az *-ul, -ül* és az *-ít* képzős igék gyakorlása külön feladat, írásuk a kiejtést követi, ezért kell gyakorolni (különösen nyelvjárási területen). Külön oldalon gyakoroltatjuk az *-ít* képzős szavakat toldalékos formákban, mivel itt is a szóalak hosszabodásával rövidül az *-ít* kiejtése, és ez a helyesírásban gondot okoz.
- 24–25. A szónyújtóztatások hasznosak olvasási gyakorlatként és tempógyorsító írásgyakorlatként is.
30. A szókégyók érdekességként szolgálnak, játékos gyakorlatként vehetők: ki lesz olyan ügyes, hogy egyetlen áttekintéssel elolvassa őket? Állítólag ezek a magyar nyelv leghosszabb szósörnyetegei.
31. Nem szerepel sok idegen szó az olvasmányokban, de a szókincs fejlesztése végett el kell kezdenünk adagolásuk. Ezen a lapon kigyűjtöttük az olvasmányok idegen eredetű szavait, valamint azokat a neveket, melyeket nem árt ismerni.
- 32–33. A szokatlan *Tótfalusi István Vademecum* c. könyvéből valók. A könyv maga nagyon hasznos, figyelmükbe ajánljuk mind a tanítóknak, mind a gyerekeknek.

Természetesen ezeket az olvasólapokat **többféleképpen is felhasználhatjuk:**

- Olvastathatunk válogató olvasással meghatározott hangokat tartalmazó szavakat, meghatározott betűvel kezdődő szavakat, olvastathatjuk minden második szót stb.
- Olvastathatunk szótagolva, majd egybeejtve.
- Olvastathatjuk csak az igéket, csak a főneveket stb.
- Olvastathatjuk a szavakat átalakítva, pl. többes számban.
- Csináltathatunk szönyújtóztatásokat.
- Mondatba foglaltathatjuk a szavakat (sok szó jelentését meg kell beszélni).
- A tanító mondhat szómagyarázatot, s a gyerekeknek meg kell a szót találnia (ezt versenyszerűen is lehet játszani, láncszerűen is játszhatjuk: a gyerekek egymásnak teszik fel a szómagyarázatokat).
- Írathatjuk a szavakat különféle módszerekkel: tollbamondással, másoltatva, látó-halló tollbamondással, emlékezetből, toldalékolva, mondatba foglalva, később történetet formálva.

A szövegértő olvasás fejlesztése

A szövegértő olvasás fejlesztése bonyolult feladat, mégpedig azért, mert a szöveg maga bonyolult jelenség, másrészt pedig az olvasó bonyolult személyiség. S mindkét pólust figyelembe kell vennünk. Tulajdonképpen igaz Kosztolányinak az a híres mondása, hogy a szöveget mindig ketten alkotják: az író, aki írta, és az olvasó, aki olvassa. Az alábbi modell szemlélteti a feladat bonyolultságát:

Az olvasó meglévő tudása erősen befolyásolja a szöveg megértését. Ezért nagy gondot kell fordítanunk az előkészítésre, a meglévő ismeretek felidézésére és kapcsolására. Azután gondoskodnunk kell a nyelvi egységek tisztázásáról: a szavak, a mondatok, a bekezdések, valamint az egész szöveg értelmezéséről. Egy másik feladat a megértés mélysége; a legegyszerűbb szó szerinti megértés; az értelmező olvasás már a mögöttes tartalmuk kibontását jelenti; kezdettől fogva önálló vélemény kialakítására, azaz kritikai olvasásra szoktatjuk a gyerekeket; és kezdettől fogva alkotó tevékenységre is ösztönözzük őket pl. egy esemény vagy egy szereplő elképzelésére vagy egy mű befejezésére, folytatására. A kérdésnek nagy a jelentősége. Arra kell ránevelni a gyerekeket, hogy olvasás közben gondolkodjanak, tegyenek fel önmaguknak kérdéseket; a tanári munka egyik legfontosabb része a megértést biztosító kérdések előkészítése, lehetőleg írásos megfogalmazása az óravázlatban, valamint a gyerekek válaszainak az irányítása. Ezt az értelmes és sokrétű munkát programunk már az elő osztály első órájától kezdve biztosítja, hiszen a képekről való beszélgetés során is hasonló műveleteket végzünk, ott is rákérdezőnk mögöttes tartalmakra, a gyerekek véleményére és érzelmeire. A továbbiakban a feladatsorozat biztosítja a szövegértő olvasás fejlesztését.

Fontosnak tartjuk azt, hogy a szövegfeldolgozás az első két évben elsősorban szóban folyjék, s csak másodsorban írásban, feladatmegoldással.

Szövegelemzés

A szövegfeldolgozás vagy szövegelemzés feladata a következő:

1. A tanulók személyiségének formálása,
2. a nyelvismeret fejlesztése,
3. az olvasóvá nevelés,
4. az önálló tanulás képességének kialakítása,
5. a műelemzés előkészítése,
6. a fogalmazási képesség megalapozása.

Elsősorban e bonyolult feladat miatt készítettünk integrált feladatfüzetet, melyben egyforma gondossággal, egyenletesen mindegyik területet fejlesztjük. **A szövegfeldolgozás integrált tevékenység.**

Egy szöveg elsősorban a kisgyerek személyiségét érinti meg, mégpedig azzal, hogy ahhoz hasonló szituáció van benne leírva, amelyet a kisgyerek is megélt. Csak másodsorban hat egy szöveg az esztétikumával, s ahhoz, hogy egy szöveg az esztétikumával is hasson, sajátos ismeretek is szükségesek: irodalmi műveltség. Ilyennek a kisgyerek még nem rendelkezik, de érzelmein keresztül meg lehet fogni, érzékeltetni lehet vele a ritmust, a rímeket, a nyelvi játékokat, a szóképek hangulatát – mégpedig a tanító személyes varázsa segítségével., felolvasással, meséléssel, versmondással. Ezért kérjük – ha csak lehetséges – **a bemutató olvasást!** A jó és élvezetes bemutató olvasás sokat segít a szöveg megértésében, egyáltalán nem kell attól tartanunk, hogy érdektelenné teszi a gyereket, ellenkezőleg. Nem igaz, hogy a gyerek jobban megérti a szöveget, ha magára hagyjuk, és némán olvas. Hozzá kell szoktatni a gyereket a szöveg zenéjéhez, hogy ha később, már némán olvassa a szöveget, belső hallásával érzékelje a melodikát. Arra is gondolnunk kell, hogy nemcsak olvasókat, hanem színházba járókat is kell nevelnünk: vagyis olyan embereket, akik hallás után is képesek egy szöveg befogadására.

A szövegfeldolgozás menete a következő lehet:

1. a szövegfeldolgozás előkészítése,
2. a szöveggel való ismerkedés,
3. a spontán reakciók meghallgatása,
4. az elsődleges megértés ellenőrzése,
5. a szöveg címének vizsgálata,
6. a szövegjelentés kibontása,
7. a szöveggrammatika feltárása,
8. a szó- és kifejezésértelmezés,
9. a szöveg szerkezetének vizsgálata,
10. a szöveg stílusának vizsgálata,
11. a szintetizálás.

Nyilvánvalóan minden órán minden szempontot egyforma mélységben nem lehet feltárni. A súlypontozás a tanító feladata, s ehhez készülnie kell. A módszertan a szövegfeldolgozás két klasszikus módját szokta megkülönböztetni: az egyik a részenkénti, a másik a globális szövegfeldolgozás.

A részenkénti szövegfeldolgozás menete:

1. Előkészítés (benne: célkitűzés)
2. Ismerkedés a szöveggel: bemutató olvasás
  - a spontán reakciók meghallgatása
  - az elsődleges megértés ellenőrzése
3. A szöveg részekre bontása
  - makroszerkezeti egységek (bevezetés, tárgyalás, befejezés)
  - mikroszerkezeti egységek (bekezdések, mondatöbök)

4. A szövegrészek elemzése
  - a) rész célkitűzés
  - b) újraolvasás
  - c) megbeszélés
    - szó- és kifejezésértelmezés
    - szövegértelmezés
    - stilisztikai, nyelvi elemzés
    - lényegkiemelés
    - részösszefoglalás

5. A szöveg szintetizálása

A globális szövegfeldolgozás menete:

1. A téma, szövegtartalom előkészítése:
  - motiváció
  - a személyes élmények felelevenítése (ha lehetnek a témával kapcsolatosan),
  - esetleg előzetes szómagyarázat (ha a szöveg befogadása miatt indokolt).
2. Megismerkedés a szöveggel:
  - bemutató olvasás (szépirodalmi szövegnél),
  - önálló néma olvasás (ismeretlen szövegnél).
3. A spontán reagálások meghallgatása,
4. Az elsődleges megértés ellenőrzése (csak globálisan, főleg önálló olvasás után).
5. A szöveg újraolvasása (bemutató olvasás esetén).
6. A szöveg elemzése:
  - szó- és kifejezésmagyarázat,
  - elemzés a következő szempontok szerint:
    - szövegjelentés,
    - szerkezet,
    - stílus, nyelvezet.
7. Szövegmunka, a szöveggel kapcsolatos feladat(ok) megoldása.
8. Szintetizálás:
  - szintetizáló olvasás,
  - tartalmi szintézis.

Megjegyzés: nagyon fontos, hogy a tanító mindig visszatérítse tanítványait a szöveghez. Ez azt jelenti, hogy állításainkat a szöveg alapján, konkrétan egy-egy részlet megkeresésével, elolvasásával, felolvasásával kell igazolni. Erre a feladatfüzet nagyon ügyel, s mindig visszakerestet a szövegben. Az első feldolgozáskor általában a jobbkat olvastatjuk (ez nem gyakorlóóra, a technikai gyakorlás a következő óra feladata), Az egész feldolgozás – akár részenkénti, akár globális – a jó kérdéseken áll vagy bukik. Ezért ajánlatos a kérdéseket átgondolni, esetleg leírni (kezdő tanító mindig írja le őket). A gyerekek is kérdezzenek, szoktassuk rá őket! A szöveg feldolgozása dialógus!

Könyv- és könyvtárhasználati ismeretek

A második osztályban kialakított ismeretek (könyvtár, szerző, cím, tartalomjegyzék, újság, folyóirat, címszó, szócikk) újabbakkal bővülnek. Az *Ablak–Zsiráf* gyermeklexikon után megismerik a gyerekek az egynyelvű szótár fogalmát, s már nem az *Ablak–Zsiráfot*, hanem valódi szótárakat használnak: a *Képes diákszótárt*, és a *Szinonimaszótár diákoknak* című köteteket. Ezekben keresik a címszavakat és a szócikkeket. Az iskolák többségében a Magyar értelmező kéziszótárt is használják már alsó tagozatban is, ha egyáltalán van annyi kötet, hogy jut az alsó tagozatosoknak. Ez a szótár felnőtteknek készült, nehéz a sokféle rövidítés értelmezése, a megfelelő jelentés kiválasztása. A *Képes diákszótár* – mint a címe is mutatja – kifejezetten az iskolások számára készült. A rövidítések könnyen értelmezhetők, könnyű kiválasztani a szó keresett jelentését, és a megértést sok ábra segíti. A szinonimaszótárra ugyanez a helyzet. A *Szinonimaszótár diákoknak* című kötetben a rövidítések és a jelek egyszerűek, könnyen értelmezhetők. A szókincesfejlesztés szempontjából is fontos, hogy a rokon értelmű szavak fokozati és stiláris különbségeit is feltünteti a szótár.

A többjelentésű szavak is alkothatnak szinonimákat, több szinonimasorba is beletartozhatnak, attól függően, hány jelentésük van. A Szinonimaszótár diákoknak ehhez is ad segítséget a gyerekeknek. Egyetlen feladat keretében kézbe vehetik a gyerekek O. Nagy Gábor *Magyar Szólások és közmondások* című kötetét. Ennek önálló használata azonban még túl nehéz a gyerekek számára, az érdeklődés, a kíváncsiság felkeltésére szántuk.

A feladatsorokba beleillesztettük a rendszeres szótárhasználatot. Ezen kívül többször adunk javaslatot konkrét témában tankönyvön kívüli könyvekben való búvárkodásra, könyvismertetésre.

Verstani, stilisztikai, poétikai alapfogalmak

Verstani alapfogalmak. A verselési típusokat alsó tagozatban még nem tanítjuk. A ritmusképlettel a tanítónak kell tisztában lennie. Ugyanis versritmizálást sokszor végzünk. Tehát a gyerekek ösztönösen, a tanítót követve ritmizálnak. A rím fogalmát tanítjuk, valamint a refrént is.

A stilisztikai alapfogalmak közül a megszemélyesítés és a hasonlat szerepel a feladatfüzet anyagában, de csak a felismerés szintjén, definíció nélkül. Az alakzatokra – ismétlés, fokozás, felkiáltás, kérdés stb. – ráirányítjuk a gyerek figyelmét, de még meghatározást nem adunk.

A poétikai alapfogalmak már gazdagabbak. A nagy műnemek megfogalmazását még nem tanítjuk, még nem tanítjuk meg, hogy vannak epikai, lírai és drámai alkotások, de tanítunk epikai, lírai és drámai műveket, inkább érzékeltetve a különbségeket, semmint definiálva őket. A műfajok közül elsősorban a mesetípusok jönnek szóba.

Epikus műfajok: mese, elbeszélés, folklorisztikai aprószövegek (szólások, közmondások, találós kérdések), gyermekregények, elbeszélő költemény.
Mesefajták: állatmese, csalímese, tündérmese, verses mese.

Lírai versek: még nem tanítunk lírai műfajokat.

Felolvasás

A felolvasást két szempontból kell tárgyalnunk. Beszélünk kell egyrészt a gyerek felolvasási képességének a fejlesztéséről, másrészt pedig a tanító felolvasásáról.

A gyerekek felolvasási technikáját a feladatfüzetben tanítjuk, elsősorban a Deme-féle jelölési rendszerrel kipreparált szemelvényeken. Ily módon azonban csak kis egységek kidolgozását tudjuk megoldani. A szövegrész megformálását külön kell tanítanunk, erre is vannak megoldások a feladatfüzetben, de igazán majd a felsőbb évfolyamokon fogunk vele foglalkozni, akkor, amikor már biztosabb az olvasástechnika.

A tanítót arra kérjük, hogy nagyon sokat olvasson fel a gyerekeknek: a bemutató olvasásakor, egyéb alkalmakkor, a Kincseskönyvekből, saját kedvencolvasmányjaiból. Jó, ha megtervezi a felolvasások éves anyagát, s készül ezekre az alkalmakra. Munkáját szeretnénk azzal segíteni, hogy az *Olvass nekem!* c. könyvből ide iktatjuk A felolvasás arany szabályai c. fejezetet

Ez a fejezet a szülőknek is szól, ezért a szülői értekezletek témája is lehet. Fontosnak tartjuk a szülők bevonását, ezért hagytuk meg eredeti formájában.

A felolvasás arany szabályai

„A gyermekkorom úgy telt el, hogy apám mesélt. Íróságom gyökere voltaképpen oda nyúlik vissza, az ő meséibe. Ő tanított meg a szó becsületére, de tőle tanultam az emberábrázolás alapjait is...”

Sánta Ferenc

Mit kell feltétlenül megtenni?

- Mondókákkal, versikékkel, gyermekdalokkal kell kezdeni, mert ritmusuk, dallamuk és nyelvezetük segíti a beszéd fejlődését (pl. kerekecske-dombocska, játék az ujjakkal).
- A színes képek, az egyszerű vonalokból álló rajzok, amelyeken a tárgyak jól felismerhetők, felkeltik a gyermek érdeklődését, kíváncsiságát.
- Olyan gyakran kell felolvasni, amilyen gyakran csak lehetséges.

- Célszerű, ha minden nap meghatározott időben olvasunk a gyermeknek. A legtöbb családban erre a legalkalmasabb időpont az este, a lefekvés utáni idő.
- A mesehallgatást is meg kell tanítani a gyermeknek. Figyelembe kell venni az életkori és az egyéni sajátosságokat, s ezekhez kell igazítani a mesét és a felolvasás időtartamát.
- A képeskönyvet minden gyermek szereti, bármilyen életkorú gyermeknek olvashatunk belőle. A mese megválasztásakor azonban figyelembe kell venni a mesehallgató gyerekek életkorát. Olyat kell választani, amely a legnagyobbat is leköti, de a legkisebb is megérti. Ez különösen a többgyerekes családok esetében fontos, hogy a közös mesehallgatás minden gyermeknek élményt jelentsen. Emellett természetesen ki kell elégíteni a gyermekek külön, a szülővel kettesben történő olvasási igényét is.
- A felolvasást képeskönyvvel kell kezdeni, meséskönyvekkel, meseregényekkel, gyermekregényekkel, regényekkel folytatni.
- A témákat válogatni kell, így lehet ébren tartani a gyermek érdeklődését. Az olvasmányok hosszát is érdemes változtatni, a hosszabbat kövesse egy rövidebb, s fordítva.
- Az elkezdett regényt mindig be kell fejezni. Ha elkezdünk egy könyvet, felelősek vagyunk a befejezéséért, ha csak nem derül ki menetközben, hogy rosszul választottunk, a téma nem felel meg a gyerek érdeklődésének, nem tetszik neki.
- Az olvasását – regény esetében – nem szabad a fejezet közepén abbahagyni, az elkezdett részt mindig be kell fejezni, helytelen a gyereket (gyerekeket) felesleges feszültségben tartani.
- Ha a fejezet olyan hosszú, vagy olyan rövid idő áll rendelkezésre a felolvasáshoz, hogy nincs mód a befejezésre, akkor olyan pontot kell kiválasztani, amelynél úgy lehet megszakítani a felolvasását, hogy a gyerek figyelme és érdeklődése fennmaradjon. Ebben az esetben alig várják a történet folytatását.
- Néha szükséges olyan művet is felolvasni, amely kissé meghaladja a gyermek szellemi szintjét, mert az fejlesztően hat, egészséges szellemi erőfeszítésre készíteti, pl. egy kicsit hosszabb történet, bonyolultabb meseszöveg.
- Minél kisebb a gyermek, annál unalmasabbak számára a hosszú leíró részek, mert képzelete és szándékos figyelme is fejletlen még. Ezért ajánlatos az ilyen részeket előre jelezni, s a felolvasáskor kellőképpen lerövidíteni vagy teljesen kihagyni. Természetesen a legcélszerűbb, ha ilyen művet nem választunk felolvasásra csak akkor, ha a gyerek érett a befogadására.
- Mielőtt elkezdjük a felolvasását, adjunk lehetőséget a hallgatóságnak, hogy kényelmesen elhelyezkedjen, felkészüljön a „hallgatás”-ra. A szülő üljön a gyerek mellé, akár vegye ölbe, ha igényli, fogja meg a kezét. Amikor a gyermek elhelyezkedik, felkészül a mesehallgatásra, egész testével hallgatóvá válik. A testhelyzet tehát igen fontos, a figyelem egyfajta megnyilvánulása. Mielőtt elkezdenénk a felolvasását, a folytonosság megteremtése, és az érdeklődés, a figyelem felkeltése érdekében fel kell idézni, hol hagytuk abba a felolvasását, mi történt az előző részben, Tehát a mód is nagyon fontos. Parancsszóval nem lehet kiváltani a figyelmet, az érdeklődést.
- Ha képeskönyvből olvasunk fel, vagy olyan könyvből, amelyben van illusztráció, úgy kell felolvasni, hogy a gyerekek is láthassák a képet, illetve lehetőséget kell adni arra, hogy mindenki megnézhesse a képe(ke)t. Ha az osztályteremben olvasunk fel, úgy kell körbevenni a könyvet, hogy a fény a képre essen, így jól látható minden részlete.
- Nemesak nagyon fontos, hogy a hallgató(ság) kényelmesen helyezkedjen el, hanem az is, hogy mindenki jól hallja a felolvasó hangját. Ezért a felolvasónak úgy kell megválasztani a helyét, hogy kissé magasabban legyen a feje, mint a gyerekéké. Ez nemesak azért fontos, hogy a hangja mindenhova eljusson, hanem azért is, mert csak így tudja fenntartani a szemkontaktust. Ezért nem helyes (tanári) asztal mögé ülni. Zavaró lehet az is, ha a felolvasó ablak vagy fényforrás elé áll vagy ül, mert a fény bántja a hallgató(k) szemét.
- Kis létszám esetén a legjobb elhelyezkedési forma, ha a gyerekek a felolvasó köré ülnek.
- Előfordul, hogy a felolvasást meg kell szakítani a gyerekek kérdései vagy közbevetései miatt; általában olyan szükséges szómagyarázatok miatt, amelyek a megértéshez nélkülözhetetlenek.

- Az olvasást követően mindig lehetőséget kell adni a gyerekeknek a hallottak megbeszélésére. Az olvasottak gondolatokat, érzelmeket, indulatokat, félelmeket ébreszthetnek, kérdéseket vehetnek fel, amelyre a gyerek keresi a megnyugtató választ. Lehetővé kell tenni, hogy elmondhassák benyomásaikat, kétélyeiket, véleményüket.
- A legtöbb ember számára a felolvasás nem természetes, megszokott tevékenység, ezt is tanulni, gyakorolni kell. Tehát aki rendszeresen vállalkozik felolvasására, gyakorolnia kell a hangos olvasását.
- A felolvasást sokféle eszközzel lehet kifejezővé tenni. A párbeszédet olvasásakor a szereplőket más-más hangszínnel lehet megszólaltatni.
- A tempót mindig a tartalom határozza meg. Az izgalmas részek gyorsabba, a fontos mondanivalót tartalmazók, a szomorúságot, bánatot tolmácsolók lassúbb tempót igényelnek. Tulajdonképpen a tartalomnak megfelelő tempóváltások teszik kifejezővé a felolvasását.
- Helyes, ha a felolvasáskor változtatjuk a hangerőt is, ezzel emeljük ki a fontos részeket.
- A szünettartással, ha megfelelő helyen alkalmazzuk, nemcsak a megértést segítjük, hanem fokozhatjuk a szöveg által kiváltott érzelmi hatást is. Ez utóbbi a hatásszünet, amelyet alkalmazhatunk a kiemelendő szó vagy rész előtt vagy után.
- A felolvasására szánt könyvet előre el kell olvasni. A felolvasónak ismernie kell a tartalmát, tudnia kell, hol szükséges rövidíteni, mit kell esetleg kihagyni, mit kell megbeszélni a gyerekekkel.
- Be kell mutatni a könyv íróját is, röviden elmondani életének legfontosabb eseményeit. Ezt a gyerekek is kiegészíthetik saját ismereteikkel. ELŐZETES „kutató” feladatként is megkaphatják, így lehet őket rászoktatni az önálló ismeretszerzésre.
- A gyermek számára érdekes feladat lehet az olvasottak megelevenítése, „eljátszása”. Ha a tartalom megengedi, adjunk rá lehetőséget.
- A különösen nyugtalan, túlzottan mozgékony gyerekek számára megkönnyíti az odafigyelést, ha a felolvasás közben rajzolhatnak.
- A felnőtt táskájában (zsebében) mindig legyen könyv vagy valami olvasnivaló, így a kényszerű várakozás perceit vagy a hosszú utazás idejét értékes elfoglaltsággal lehet kitölteni. Nemcsak az idő lerövidítése miatt hasznos a felolvasás, hanem azért is, mert az idő eltöltésére kap a gyerek követendő mintát.
- A legtöbb családban az anya az esti mesemondó. Az apák is olvassanak fel gyermekeiknek, mert az óvodában és az iskolában többnyire nők foglalkoznak a gyermekekkel. Kevés olvasó férfit látnak, s előfordulhat, hogy az olvasását a nőekkel, az iskolai munkával kapcsolják össze. A legtöbb apa természetesen szívesebben játszik a fiával, mint esetleg mesél neki vagy könyvtárba viszi.
- Meg kell szabni azt az időt, amelyet a gyermek naponta a televízió előtt tölthet, mert a túlzott tévézés ártalmas a gyermek testi fejlődésére, rontja a szemét, elfárasztja az esetleg többrészes kényszeredett testtartás, és károsan hat a személyiségfejlődésére is.
- Mindennap kapjon a gyermek időt és lehetőséget az elmélyült egyéni olvasásra. Kezdetben ez csak lapozgatást és a képek nézegetését jelenti, de ez is szükséges és hasznos. Ha a gyermek nem utánozza, gyakorolja maga is mindazt, amit a felnőttektől lát, minden olvasásra motiváló tevékenységünk kárba vész.
- Fontos a személyes példamutatás. Lássa a gyermek, hogy a neki felolvasó felnőtt is szívesen olvas a szabadidejében.
- Az ajánlott, illetve a kötelező irodalom feldolgozásának elindítására a felolvasás a legjobb módszer. Az első fejezetet olvassa fel a tanító (a tanár) az egész osztálynak, érdeklődést, kedvet ébresztve a gyerekekben a könyv elolvasására. A későbbiekben is – főként alsó tagozatban – sokkal eredményesebb a feldolgozás, ha a tanító felolvasásában ismerik meg a gyerekek a művet.

Mit nem szabad tenni?

- Soha nem szabad olyan művet választani – legyen az mese, elbeszélés vagy regény –, amelyet a felolvasó nem szeret, amely nem szerez neki is örömet. Ez a felolvasás során menthetetlenül kiderül, a gyerekek, akik az ilyesmire rendkívül érzékenyek, észreveszik, s ez veszélyezteti a célt, amelyet a felolvasással el akarunk érni.

- Nem szabad folytatni az olvasását, ha rosszul választottunk. A rossz választás elkerülhető, ha előre elolvassuk a felolvasásra szánt művet.
- A mű kiválasztásakor figyelembe kell venni a gyerekek életkori sajátosságait, értelmi és érzelmi fejlettségüket, érdeklődésüket. Egészséges terhelésre szükség van, de értelmi, érzelmi túlterhelésük káros. Ilyenkor az elutasítás távlati céljainkat veszélyezteti.
- Olyan művet semmiképpen sem szabad elolvasni, amely a gyermek érzelmi fejlettségét meghaladja. A feldolgozhatatlan érzelmek felkavarják, megzavarják fejlődését, szorongást, félelmet válthatnak ki. Végző soron ez is eltávolíthatja az olvasástól. Például ballada, bűnügyi történet nem ajánlható kisgyermekeknek, dráma még kamaszoknak sem.
- Általában nem célszerű olyan művet választani, amelyet a gyerekek láthattak a televízióban vagy moziban vagy amelyet már hallottak. Az ismert cselekmény nem váltja ki érdeklődésüket.
- Azt a könyvet viszont érdemes felolvasni, amelyről tudjuk, hogy létezik filmváltozata, de a gyerekek még nem látták. A mű elolvasása után érdemes megnézni a filmet, így jobban ki tudjuk emelni a kétféle műfaj különbségeit. Az összehasonlítás általában a könyv, az olvasó felé billenti a mérleg nyelvét, mert a gyerekek maguk látják, hogy mennyivel többet ad a leírt irodalom, mint annak filmváltozata.
- Nem szerencsés sikerkönyvet választani felolvasásra. Sikere nem garantálja, hogy felolvasásra is megfelel. Előbb el kell olvasni, csak azután szabad dönteni.
- Nem helyes anélkül belekezdeni a felolvasásba, hogy kellő időn lett volna a mű egészének megismerésére. Ha elhamarkodott a választásunk, és néhány oldal után abbahagyjuk a felolvasását, többet ártunk, mint használunk a gyermekek olvasóvá nevelésének.
- Nem kedvező a szülő számára a túl kényelmes, félig fekvő vagy fekvő testhelyzet. Könnyen előfordulhat, hogy ő alszik el és nem a gyermek. Jobb, ha a szülő a gyermek ágya szélére vagy az ágya mellé ül egy kényelmes székre, mint ha a gyerek mellé fekszik.
- Nem helyes, ha a felolvasó ideges lesz a gyermek kérdéseitől, amelyeket felolvasás közben feltesz. Minél kisebb a gyermek, annál több kérdés merül fel benne a felolvasását hallgatva. Türelmesen és halogatás nélkül kell felelni a kérdéseire, de helytelen az elsieltett válasz is. Ki kell elégíteni a gyerek tudásvágyát, kíváncsiságát, majd ezután lehet folytatni a felolvasását. A gyakori megszakítás miatt előfordulhat, hogy elveszti a gyermek a fonalat vagy mozaikszerűen szétesik a történet. Ennek megelőzésére helyes, ha a kérdések megválaszolása után újra elolvassuk a kérdéses részt.
- Helytelen a történet agyonmagyarázgatása. Felesleges mindig racionálisan szemlélni az irodalmat, elegendő lehet az is, ha csak egyszerűen élményt, örömet nyújt a hallgató(k)nak. Arra viszont biztatni kell a gyermekeket, hogy beszéljenek élményeikről, érzelmeikről, benyomásaikról.
- Nem szabad összetéveszteni a mennyiséget a minőséggel. Inkább olvassunk naponta csak tíz percet a gyermeknek, amelyet teljes figyelemmel és odaadással hallgat, mint két óra hosszat egyedül üljön a televízió előtt.
- Soha se használjuk a felolvasását fegyelmezési eszközként! A felolvasás ne legyen függvénye a gyerek „jó” vagy „rossz” viselkedésének. Ne fenyegezzük azzal például, hogy „Ha nem teszel rendet a szobádban, ma este nem mesélek!” Az ilyen és ehhez hasonló fenyegetések többet ártanak az olvasásnak, a gyermek könyvekhez fűződő érzelmi viszonyulásainak, mint gondolnánk. Ha azt látja, hogy fegyverként használjuk a könyvet, pozitív viszonyulása negatívvá válik.
- Semmiképpen se akarjunk a televízióval versenyre kelni! Ha így tesszük fel a kérdést: „Melyiket választod, tévét akarsz nézni vagy olvassak egy mesét?”, a legtöbb gyerek a televíziót fogja választani. Ez épen olyan, mintha azt kérdeznénk egy tízévestől hogy mit választ: főzeléket vagy édességet. A legtöbb gyerek természetesen az édességet választja. Mint ahogy az étel esetében sem bízunk a gyerekekre a döntést, a tévénézés vagy olvasás köti választás esetében is a felnőttnek kell dönteni. Nem hatalmi szóval, hanem előrelátóan megfogalmazott választási lehetőséggel. „A televíziót fél 8-ig, fél 9-ig) nézheted. Ha szeretnéd, hogy elalvás előtt meséljek (felolvassak), szívesen olvasok. Ha nem akarod, úgy is jó, de tovább semmiképpen sem nézheted a televíziót.” Helytelen volna, ha a televíziónézést az olvasására való hivatkozással korlátoznánk. Éppen úgy negatív viszonyulást eredményezne, mint az olvasás fegyelmezőeszközként való felhasználása.

Memoriter (vers- és prózamondás)

Az utóbbi évtizedekben az iskolai oktatás elhanyagolta a memoritert. Ezt a rossz gyakorlatot mindenképpen meg kell változtatni, a NAT is ezt kívánja.

A memoriter – mint mindnyájan tudjuk – jó eszköz a memória fejlesztésére, a memória pedig alapvető tényező mind az olvasástanulásban, mind a fogalmazásban. Az olvasónak észben kell tartania az elolvasottakat, emlékeznie kell rájuk, különben nem beszélhetünk értő olvasásról. Hasonló a helyzet a fogalmazás írásakor: észben kell tartani a már leírtakat, különben nem lesz egységes, koherens írásmunkánk. Ezért – áttételesen – nagyon nagy a memoriterek jelentősége, általános fejlesztőhatása.

A memoriter hasznos a szókincesfejlesztésben, általában a kifejezőképesség fejlesztésében. Ez mindenki előtt nyilvánvaló tény. Azt azonban kevesen tudják, hogy a memoriter a lehető legjobb eszköz a helyesejtés tanításában. A kisgyerekek – s még inkább a felnőttek – leggyakoribb kiejtési hibája a zártszájúság, melynek következtében a hangok képzése is torzul, s monoton lesz a beszédhang is. Figyeljük meg, hogy mennyivel nyíltabb, mennyivel tisztább az artikuláció versmondáskor, mint egyébként. Figyeljük meg, mennyivel jobb tanítványaink beszéde, ha szavalnak. Ezért szavaltassuk minél többet a gyerekeket! Fel lehet idézni az elsőben tanult verseket, s tanítunk hozzá újakat!

Azt is megfigyelhetjük, hogy a karban történő versmondáskor még nyíltabb és tisztább az artikuláció, s ilyenkor még a szégyenlős motyogók is jól beszélnek. A karban történő versmondáskor a modulációkat jobban lehet érzékeltetni. Arra azonban vigyázzunk, hogy csak olyan verseket mondassunk karban – prózát soha –, amelyekben a ritmus uralkodik a tartalom felett. Ilyen Weöres Sándor sok verse. De vannak olyan versek is, melyeket semmiképpen sem szabad karban, ritmizálva mondatni.

A versritmus vagy hangsúlyos, vagy időmértékes, vagy szimultán, vagyis a vers mindkét módon ritmizálható.

Hangsúlyos verselésű például az *Anyám tyúkjá*:

Ej mi a kő! || Tyúkanyó, kend

A szobában || lakik itt bent?

Lám csak jó az || isten, jót ad,

Hogy fölvitte || a kend dolgát!

Időmértékes – jambikus – József Attila *Altatója*:

○ – | ○ – | ○ – | ○ – |

Lehunnya kék szemét az ég.

○ – | ○ – | ○ – | ○ – |

lehunnya sok szemét a ház,

– ○ | ○ – | – – | ○ – |

dunna alatt alszik a rét

○ – | – – | – – | ○ – |

aludj el szépen, kis Balázs.

Szimultán ritmizálható például:

| – – | ○ – | ○ – ○ –

Megláthatod = te is velem,

| – – | – – | ○ – ○ –

Csak nézd, csak nézd, || a jobb kezem.

Szó sincs arról, hogy mindezt a gyerekeknek megtanítsuk (ráér ötödikben elkezdni). Inkább az a feladatunk, hogy sok ritmizálással előkészítsük a verstan későbbi tanítását. Ehhez pedig a tanítónak tisztában kell lennie a verstannal.

Felkészítés a hosszabb szövegek olvasására, folyamatolvasás

Megfigyelhetjük, hogy az iskolások évről évre kevesebbet olvasnak, egyre többüket veszítjük el, különösképpen az ötödik-hatodik évfolyamon. Ennek a jelenségnek több oka lehet. Oka lehet az is, hogy a gyermek érdeklődése más felé fordul, de az is oka lehet, hogy nem szerez elég gyakorlatot az olvasásban, és képtelen a hosszabb művek befogadására. Tulajdonképpen csak rövid olvasókönyvi olvasmányokat böngészett, azokat is a tanító segítségével, s utána hirtelen nagylélegzett műveket kell elolvasnia, s megtorpan, sem türelme, sem figyelme nincs hozzájuk.

Ezért gondoltunk a folytatásos olvasmány elhelyezésére az olvasókönyvekben, valamint a *Kincseskönyvek* kiadására. A bennük szereplő olvasmányok terjedelmükben átmenetet képeznek az egyoldalú szöveg és a gyermekregény között.

Mi a folyamatolvasás: Amikor felolvasunk a gyerekeknek, figyeljük őket, látjuk szemükben, viselkedésükben a reakcióikat: lelkesednek-e, izgulnak-e, értik-e a történetet, lanygul-e az érdeklődésük, kíváncsiak-e, megszakítjuk felolvasásunkat egy-egy kérdéssel, előbbre lendítjük a figyelmet néhány közbeszúrt megjegyzéssel, tisztázunk néhány félreértést. Egyszóval beavatkozunk az olvasás folyamatába, párbeszédet folytatunk a gyerekekkel. Nos, ezt a magatartást írásban is létrehozhatjuk, megszakíthatjuk a szöveget egy-egy jól elhelyezett kérdéssel, feladattal stb., mintha jelen lennénk. Tehát a *Kincseskönyvek* nem egyszerű szövegközlések lesznek, hanem a gondolkodást, az olvasás folyamatát is irányító szövegek. Nem feladatlapok, csak egyszerűen nem hagyhatjuk magára a gyereket a szöveggel. Vannak olyan gyerekek is, akik nem olvasnak eléggé figyelmesen, vagy nem eléggé körültekintően, s elvesztik kíváncsiságukat, holtpontra jutnak, s becsukják a könyvet. Talán rajtuk is segítenek a jól elhelyezett kérdések. Láthatjuk tehát, hogy nem mindegy, hogy hol helyezzük el a szövegben a kérdéseket. Ilyet még Magyarországon nem csináltak, ezért a *Kincseskönyvek* kísérletnek is tekinthetők.

A folyamatolvasás szerinti szövegfeldolgozásnak hét lépése van:

1. Előremondás vagyis jóslás
  - az előzetes ismeretek, előzetes feltevések és az előzetes attitűd megkérdése (pl. hallott-e már a gyerek a témáról, a cím alapján mire gondol, hogyan viszonyul a történethez, a szereplőkhöz, a szerzőhöz stb.);
  - véleményalkotás az első részt (bekezdés) olvasása után (tetszett-e, ígéretes-e stb.);
  - az események előre mondása (pl. lehet segíteni, hogy jó lesz-e a befejezés stb., így a gyerek kíváncsi lesz, hogy vajon elvárásai teljesülnek-e).
2. Problémamegoldás
  - vitás esetekben felszólítás a véleményalkotásra (pl. igaza volt a szereplőnek, jogosan cselekedett-e); ha osztályközösségben vagyunk, akkor lehet megbeszélést vagy vitát rendezni.
3. A könyv végének az értékelése.
4. Kérdések felvetése (a gyerek saját magának tegyen fel kérdéseket, pl. azt szokták rendszerint kérdezni, hogy mi volt a főszereplő elő- vagy utóélete, környezete, tehát ezek a kérdések ösztönzik a további olvasásra, kutatásra, esetleg egyes részek újraolvasására).
5. Rajzolás.
6. Dramatizálás (természetesen ezt csak közösségben lehet megtenni).
7. A tanulás értékelése (a tevékenységformák hasznosságának a vizsgálata, mi vitte közelebb a mű befogadásához: a kérdésekre való válasz, a vita, a rajzolás, a dramatizálás).

Megjegyzés: a vitát többféleképpen is lebonyolíthatjuk. A legcélszerűbb csoportos megbeszéléseket tartani, majd kijelölni egy-egy ellentétes véleményt képviselő gyereket. Ők azután a nyilvánosság előtt kifejtetik véleményüket.

A folyamatolvasásnak mint terminusnak van egy másik értelmezése.

Az efféle szövegfeldolgozás az agyunkban lezajló olvasási folyamatot kívánja segíteni. Azt gondolják ugyanis az olvasáskutatók, hogy az ember agya olvasás közben hasonló műveleteket végez,

megmozgatja előzetes tudásunkat, hipotéziseket alkot, problémákat old meg, kérdéseket tesz fel és értékel. Ezért jó ez a feladatsor.

Az olvasás lélektani folyamat is, tranzakció a mű és befogadója között. A mű az olvasóból különféle reakciókat vált ki: az olvasó válaszol a szövegre. A válaszadás többféleképpen történhet: gondolati műveletekkel, kérdésfeltevessel, problémamegoldással, rajzzal, cselekvéssel (dramatizálással). Ezért is jó ez a feladatsor, az olvasó sokféle válaszát ragadja meg.

A folyamatolvasás elméleti háttere az olvasás tranzakciós elmélete, valamint az az irányzat, melyet angolul „reader response”-nak, az olvasó válaszáának neveznek. Egyébként, ha segítjük a gyerek efféle tevékenységét, sokat megtudhatunk magáról a gyerekről is, jóval többet, mint a szokványos iskolai szituációban. Természetesen, ez az elemzés kiegészítésképpen használható, nem mondhatunk le az aprólékos szövegfeldolgozásról, a tanításról. (További olvasásra a következő tanulmányokat ajánljuk: A. Jászó Anna: Az olvasó válaszáának (reader response) kutatása, Magyar-tanítás 1995/5. sz., Az olvasó válaszáának (reader response) alkalmazása az olvasmányfeldolgozásban. Csengőszó, 1995/5. sz., továbbá az Új Pedagógiai Szemle 1996. január–márciusi száma.)

A házi olvasmány feldolgozása

A házi olvasmány elolvasására fel kell készíteni a gyerekeket, mert ha képességeiket, felkészültségüket, erejüket, fejlettségüket meghaladó feladatot kapnak, éppen az ellenkező hatást váltjuk ki. Nemcsak az lesz a következménye, hogy nem olvassák el a kijelölt művet, hanem az is, hogy hosszú időre, talán egész életükre elutasítják az olvasást. Ezért fontos az alapozás a felkészítés. Hozzá kell szoktatni a gyerekeket a hosszabb lélegzetű művek olvasásához. Fejleszteni kell kitarításukat, türelmüket, növelni kell figyelmük terjedelmét és tartósságát is. Ennek a legjobb előgyakorlata a felolvasás. Az olvasókönyvekben található folytatásos mese, illetve történet éppen ezt a alapozó, felkészítő munkát hivatott segíteni. Ezen szövegek terjedelme fokozatosan nő. A felolvasás és az olvasottak megbeszélése közben a tanító megtanítja a gyerekeket a szöveg befogadására, megtanítja őket arra is, hogy olvasás közben elvárásokat fogalmazzanak meg a történettel kapcsolatban, hogy keressék az összefüggéseket a szereplők viselkedése, jelleme és az események között, hogy észrevegyék a mű nyelvi szépségeit. A felolvasás közben alakul, formálódik a gyerek olvasói magatartása, amely feltétlenül szükséges az önálló olvasáshoz. Az otthoni olvasáshoz az is szükséges, hogy az olvasókönyv szövegei is egyre hosszabbak legyenek, s ezeket a szövegeket a tanítóval közösen elemezzék. A kettő – felolvasás és tanórai munka – együttesen alapozza meg, hogy a gyerekek képesek legyenek a házi olvasmány önálló elolvasására. Az otthoni önálló olvasás képességét is fejleszteni kell. Nem szerencsés, ha egy irodalmi művet csak otthoni olvasás alapján dolgoznak fel az iskolában. Ennek is vannak fokozatai. Az alapozó munkát már első osztályban elkezdheti a tanító. Ha vannak az osztályban olvasni tudó gyerekek, nekik adhat elolvasásra egy hétre egy mesét, amelyről rajzot készíthetnek, s az erre szánt órán elmesélhetik a többieknek is. Emellett természetesen saját maguk is választhatnak olvasnivalót a gyerekek, csak az a fontos, hogy erről beszámolhassanak az osztályban... Ezzel megerősítést kapnak az olvasó gyerekek, a többiek számára pedig motivációt jelent akár az olvasástanuláshoz, akár az otthoni önálló olvasáshoz. Ezenkívül alapozást jelent az is, hogy egy-egy irodalmi művet – hosszabb mesét, mesefüzet – felolvasás alapján feldolgoz az osztály. Második osztályban úgy célszerű feldolgozni a kiválasztott könyvet, hogy egy fejezetet otthon olvassanak el a gyerekek, egy fejezetet a tanító olvas fel. Ezt a gyakorlatot még harmadik osztályban is érdemes folytatni azzal a változtatással, hogy a tanító által felolvasott részek terjedelme és száma csökken. Negyedik osztályban pedig már csak a feldolgozás elején, az érdeklődés felkeltése céljából olvas fel a tanító a műből, illetve a megbeszélés során a gyerekek olvasnak fel részleteket véleményük illusztrálására.

Hogyan válassza ki a tanító az otthoni olvasásra szánt művet?

Mielőtt döntene a tanító, neki magának is el kell olvasnia a könyvet. Fontos, hogy a tanító tettségét is elnyerje a könyv, hiszen az ő szempontjai – mint olvasóé – megegyeznek a gyerek szempontjaival, de a döntő a gyerekek érdeklődése legyen. Olyan művet válasszon a tanító, amely a gyerekek többségét érdekli! A témán kívül fontos, hogy maga a történet érdekes legyen. Fordulatos, pergő eseménysora nemcsak felkelti, hanem fenntartja a gyerekek érdeklődését, és a képze-

letükre is serkentően hat. Jó, ha vannak benne humoros részletek, mert a humor fontos a gyerekeknek. A nyelvezetet abból a szempontból kell megfigyelni, hogy mennyire áll közel a gyerekekhez, mennyire aktivizálja passzív szókincsüket. Ugyancsak fontos szempont a terjedelem. Kezdetben legyen rövidebb, később lehet kicsit hosszabb könyveket választani. Ugyancsak fontos szempont, hogy a mű könnyen tagolható legyen, lehetőleg fejezetekből álljon. Így nem okoz gondot az otthoni olvasásra szánt részek kijelölése. A kiválasztás és a feldolgozás legfontosabb szempontja a következő legyen: Az irodalmi mű azért születik, hogy örömet szerezzen az olvasónak. Ez az öröm lesz a későbbiekben az olvasás szokássá válásának fő motívuma.

Hogyan készítse elő a tanító a feldolgozást?

A tanító ossza részekre a történetet, hiszen a cselekmény szempontjából vannak összetartozó fejezetek! Tervezze meg, hogy mely részeket fog ő felolvasni, mely részeket olvastat el otthon a gyerekekkel! Előre meg kell tervezni, hogy milyen főbb gondolatok köré csoportosítja a mű cselekményét, jellemeit, miről fognak beszélgetni az órákon, milyen kérdéseket tesz fel a megbeszélés során, milyen feljegyzéseket készített a gyerekekkel. Feltétlenül meg kell tervezni a feldolgozásra szánt órák számát és ütemezését (hetente vagy kéthetente). Célszerű ezeket az órákat a hétnek mindig ugyanazon napján tartani.

Hogyan történjen a feldolgozás?

Az első órát a mű tartalmi és érzelmi befogadásának előkészítésére kell szánni. EKKOR megismerhetik a gyerekek az író, a kort, amelyben élt, a mű keletkezésének a körülményeit, s megemlítik ismert, esetleg olvasott műveit, pl. az olvasókönyvben található mesét, elbeszélést. Ez a fajta ismertetés azért is fontos, mert így tanulhatják meg a gyerekek, hogy egy könyv elolvasása előtt mennyi mindenről érdemes tájékozódni. Ebbe az előkészítő munkába bevonhatja a tanító a sokat olvasó gyerekeket a fent említett motivációs hatások érdekében. Ezt kövesse a könyv bemutatása: megnézik a gyerekek a könyv küllemét, mi mindent lehet leolvasni a borítóról, a belső címlapon található adatokból (kiadó, megjelenés éve, példányszám, illusztrátor). Az érdeklődés felkeltését szolgálja a könyvismertetés, amely lehet esetleg a fülszöveg is. Minden gyerek számára hasznos, ha ebbe bevonja a tanító azt a gyereket, aki már esetleg olvasta a könyvet. Ezután olvasson fel a tanító a műből egy kiválasztott részletet! Ez lehet az első fejezet, hiszen így megismerik a gyerekek a kiinduló helyzetet, de lehet egy jellemző részlet is, mert így ízelítőt kapnak a mű hangulatából. Ha tanító az első fejezet feldolgozása mellett dönt, akkor ezt még azon az órán meg kell beszélni a gyerekekkel.

A tanító az első óra végén jelölje ki, hogy meddig olvassák el otthon a gyerekek a könyvet, s adjon szempontokat vagy kérdéseket az önálló olvasáshoz. Az elkövetkezendő időben a megtervezett módon dolgozzák el az olvasottakat a tanító segítségével, irányításával. Az önálló otthoni munkát mindig kövesse a közös órai munka, melynek során új, rendszerező szempontok alapján beszéljék meg az olvasottakat!

Javasolt szempontok a feldolgozáshoz:

Figyeljék meg a gyerekek

- a főbb eseményeket,
- az események helyszínét,
- a szereplők jellemének alakulását,
- a főszereplők és mellékszereplők kapcsolatát,
- a szereplők cselekedeteinek indítékát és következményeit,
- az írói eszközöket a szereplők jellemzése, a helyszínek bemutatás, a hangok ábrázolása, az érzelmi állapotok leírása során,
- a mű szerkezetét!

Minden feladat azt a célt szolgálja, hogy a gyerekek a lényegre figyelve olvassanak, ne csak a cselekményes részeket olvassák el! A feldolgozás során a tanító rejtvényeket is összeállíthat a gyerekek számára, ezzel ötletet adva nekik hasonló feladatok készítésére: „Ki mondta? Kinek mondta?” „Ki ő?” címmel idézetek kiemelése a könyvből.

A téma utolsó óráján összefoglalják, rendszerezik az olvasottakat. Kiemelik a mű egészére vonatkozó lényeges gondolatokat, a gyerekek elmondják egyéni véleményüket is. Ez az összefoglalás, rendszerezés történhet beszélgetés keretében, de rendezhet a tanító egyéni vagy csoportos vetélkedőt is „Ki tud többet...ról/ról?” címmel. Lezárhatja feladatlapos munkával is, melyet egyéni-

leg, csoportban vagy közösen is meg lehet oldani.. ha az egyéni vagy csoportos munkaforma mellett dönt a tanító, ellenőrizni, értékelni kell a megoldásokat. Elképzelhető az is, hogy ezen az órán a tanító levetíti a gyerekeknek a könyv diafilm változatát. Azért javasoljuk a diafilmet, mert a diafilm általában rövid, s talán könnyebben elérhető. Ha van filmváltozata, s elérhető (videó, mozi), akkor meg lehet nézni közösen egy későbbi időpontban. A megtekintés után azonban feltétlenül össze kell hasonlítani a regényt és a filmet: Melyik nyújt többet melyikben mi a többlet: Mi a regényből készült film előnye és hátránya? Melyikből ismerjük meg jobban, árnyaltabban a szereplőket? Kinek melyik tetszik jobban? Miért? Stb.

Ilyen módon, előre megtervezve, a házi olvasmányok feldolgozása olyan tevékenység, amely bevezeti a gyereket a könyvek, az igazi irodalom világába, s eredményeként létrejön az olvasó örömteli kapcsolata a könyvvel.

Erich Kästner: A két Lotti

1. Pontosan feleljetek a kérdésekre! Válaszaitokból a legfontosabb eseményeket tudjuk meg! Milyen izgalmas esemény történik a gyermeküdülőben?

Hogyan akarja megoldani a problémát a két kislány?

Hogyan állnak helyt egymás szerepében?

Mi okozza a legnagyobb gondot

Bécsben Lottinak? _____

Münchenben Luisének? _____

Hogyan döntenek a szülők?

---

2. Milyennek ismertétek meg a történet elején a két kislányt? Válogassátok szét a felsorolt tulajdonságokat!

komoly   nyugodt   akaratos   vidám   szelíd   erőszakos

Luise

Lotte

3. Miért volt nehéz dolga Luisénak?

---

4. Mi volt nehéz Lotte számára?

---

5. Ki mondta, kinek?

„Milyen gyorsan megtanultál főzni?” _____

„Rémes, hogy épp a töltött palacsinta a kedvenced!”

„Holnaptól fogva mindig azt eszem, amit te!” _____

„Azt hittem, zeneszerző vagy, nem kislányok zongoratanára.”

„Ez ma olyan szép volt, olyan szép, hogy ennél szebb nincs a világon!”

---

6. Kik segítették a regény során az ikreket tervük végrehajtásában? Soroljátok fel!

---

7. Mi a véleményetek a két kislányról? Írjátok le néhány mondatban!

---

8. Mit tanultatok tőlük vagy miben szeretnétek hozzájuk hasonlítani?

Nyelvtan és helyesírás

1. Elvi és módszertani kérdések

A nyelv és a nyelvtan fogalma. A nyelv gondolatokat kifejező jelek bonyolult rendszere, a vele foglalkozó tudomány a nyelvtudomány. A nyelvtudomány egyik része a nyelvtan vagy grammatika. A nyelvtan a nyelv szerkezetének leírása, szabályokba foglalása. Történeti és leíró nyelvtant különböztetünk meg. Az iskolai oktatásban elsősorban leíró nyelvtant tanítunk, a történeti nyelvtanra csak utalunk, s legfeljebb a felső gimnáziumi osztályok anyagát képezheti.

Tehát egyrészt adva van a nyelv, mely objektíve létezik, de az egyének nyelvhasználatán keresztül valósul meg, másrészt pedig adva van a nyelvtudomány, melynek egyik részterülete a nyelvtan vagy grammatika. Az iskolai tanítás célja egyrésztől fejleszteni az egyes tanulók nyelvhasználatát, másrésztől megtanítani a nyelvtant a tanulóknak. A tanulók nyelvfejlesztésével sok terület foglalkozik, az irodalomtanítás, a szóbeli és az írásbeli kommunikáció tanítása, sőt a nem anyanyelvi tárgyak is. A nyelvtan tanításának más a célja: 1. megmagyarázza, tudatossá teszi az ösztönös nyelvhasználatot, 2. megalapozza a helyesírás tanítását, 5. fejleszti a logikus gondolkodást, s ezáltal megalapozza a többi tantárgy tanítását. A nyelvtan elméleti, alapozó tárgy, ez azonban nem jelenti azt, hogy ne lehetne gyakorlati úton, játékosan tanítani, és nem jelenti azt, hogy ne lenne a gyakorlathoz, azaz a nyelvfejlesztéshez köze. Nagyon is sok köze van, de azt jól kell látni, hogy megvan a sajátossága, s ezt a sajátosságát nem szabad feladni, nem szabad kiforgatni eredeti mivoltából.

A nyelvtanítás módszertani elvei. A tananyag tartalmát két elv szabályozza: a) a tudományosság elve b) az oktatás rendszerességének és érthetőségének az elve.

a) A tudományosság elve azt jelenti, hogy a tananyagban összhangban kell lenni a tudomány megállapításaival. Nem taníthatunk olyan dolgokat, melyek tudományos szempontból nem igazak. A probléma a következő. Nem törekedhetünk teljességre, ezért az anyagot egyszerűsíteni kell, s minél alacsonyabb iskolafokon tanítunk, annál jobban. Sokszor nagyon nehéz úgy egyszerűsíteni, hogy megőrizzük a tudományos igazságot. Tehát ismernünk kell az alsó tagozatos anyag tudományos szinten is, valamint ismernünk kell az egyszerűsítés mikéntjét és határait. Alsó tagozaton bevált egyszerűsítés például a magán- és a mássalhangzótörvény elhagyása. Megtehetjük, mert a helyesírás szóelemzés elvét taníthatjuk a mássalhangzótörvény nélkül is, eleinte szótagolással – ezt olvasástanítási módszerünk biztosítja – később a 2. osztály 2. félévében – a szótő és a toldalék megkeresésével, a témakör hagyományos neve: *másképp ejtjük–másképp írjuk*. Helytelen egyszerűsítés a szófajoknak kérdőszók szerinti tanítása, ezért ezt kihagytuk a második anyagból, s harmadikban – de akkor jól – foglalkozunk a szófajokkal. A következőkről van szó. A szófaj jelentése és grammatikai viselkedése alapján határozzuk meg pl. a főnév élőlények, élettelen tárgyak és gondolati dolgok neve, sajátos, bonyolult ragozási rendszere van; a mondatban pedig mindegyik mondatrész szerepét betöltheti. Nyilvánvaló, hogy alsó tagozaton a meghatározás grammatikai részét elhagyjuk, s csak a jelentéstani részét hagyjuk meg.

A gyerekek számára ismerős fogalmak az élőlény és az élettelen tárgy (környezetismeretből is hallott erről a megkülönböztetésről), a gondolati fogalmakat pedig az olvasmányokból megismeri (a mesék is tele vannak velük). A szófajok felismertetését is jelentéstani tartalmuk alapján végezzük. 1. így van értelme a szójelentéssel való foglalkozásnak a szófajok tanítása előtt, 2. a kérdőszavas tanítást hagyjuk meg a mondattannak, ne sulykoljuk be a kérdőszavakat, mert később a gyerekek keverni fogják a szófajtant és a mondattant, 3. a kérdőszó más szempontot sugall, s azonos kérdőszó alá többfajta szófaj is besorolható, pl. a ilyen kérdés alá a melléknév is, a melléknévi igenév is, tehát kavargást idézünk elő. 1978 előtt nem tanították a szófajokat kérdőszavak alapján, mindig a jelentés felől közelítették meg őket, s csak az 1978-as tanterv nyomán vezették be ezt a hibás, mechanikus és kifejezetten káros gyakorlatot. Térjünk vissza az eredeti, értelmes tanításhoz!

A tudomány rendszerét az iskolai tanításban nem kell követnünk, különösen az alsó tagozaton nem. Például a jelentéstannál mi csak a szójelentéssel foglalkozunk általában (minden szónak van jelentése), röviden foglalkozunk az ellentétes jelentésű és a rokon értelmű szavakkal, a homonimákat és a poliszemiát kihagytuk a harmadik anyagból. Ezenkívül a nyelvtanban csak érintjük

a jelentéstant, igazán az olvasmánytárgyalásokhoz kapcsoljuk, ott a helye. Ezért nem a nyelvtankönyv, hanem a feladatfüzet van tele jelentéstani feladatokkal, de ott természetesen közegben, az olvasmányokhoz kapcsolódva.

b) Az oktatás rendszerességének és érthetőségének elve azt jelenti, hogy világosan építsük fel a tananyagot, és érthetően közvetítsük. Ha nem követi is a tananyag a tudomány rendszerét, akkor is van egy belső logikája.

Az érthetőség elve azt jelenti, hogy a gyerek szintjén, világosan és érthetően mindent bemutunk és elmagyarázunk, vagyis az **induktív tanítási** menetet követjük, az *Édes anyanyelvünk* c. tankönyvben, tehát:

példa,
magyarázat,
szabály,
gyakorlatok és feladatok.

A deduktív menet is jó, csak felsőbb osztályokba való, valamint a gyakorlóórák bevezetéséhez: szabály, magyarázat, példa, gyakorlat.

A tananyag feldolgozásának elvi kérdései. Látható, hogy az induktív tanítási menetet követjük. Egy további alapelv az, hogy lehetőleg a gyerek fedezze fel az ismereteket, a tanító ne mondja ki idő előtt a megállapításokat (természetesen végül ő önti szabatos formába). Tehát maximálisan valljuk a heurisztikus, felfedezettő tanítás elvét. Éppen ezért sok feladatot adunk, a tankönyv munkáltató, de nem munkatankönyv. A gyerekek a füzetben dolgoznak.

Tehát maximálisan építünk a gyerek aktivitására. Azt azonban hangsúlyozzuk, hogy csak a fegyellemmel, fegyelmezetten végzett munkának van értelme. Ez nem jelenti azt, hogy ne legyen a tanítás játékos. Éppen ezért a nyelvtankönyvet igyekeztünk ötletessé tenni. Számos nyelvi játékot és fejtörőt helyeztünk el.

Ne felejtjük el, hogy a gyerekeket teljesítményképes tudáshoz kell eljuttatnunk, éppen azért az ismereteket állandóan a felszínen kell tartani, állandóan gyakorolni kell. Ezt a könyv sok gyakorlóórával és a következetes ismétlésekkel biztosítja. Mindegyik gyakorlási módra bőséges anyagot adunk (másolás, látó-halló tollbamondás, a tollbamondás anyagát pedig a könyv végén helyeztük el.) A szokásosnál több feladatot adunk az emlékezetből írásra. Ezt a feladattípust az utóbbi évtizedekben elhanyagolták, pedig a jelentősége igen nagy: nélküle nem lehet fogalmazástanítást sem végezni: jó előkészítés a memória fejlesztésére.

Gondolkodási műveletek. Említettük, hogy a nyelvtan tanítása kitűnően alkalmas a gondolkodás fejlesztésére.

a) Az **analógia** mintakövetést jelent, a hasonlóság megállapításán alapul.

A szabályt mindig példával együtt kell megtaníttatni. Ennek az az oka, hogy a gyerek számára a példaszó analogikus alapot jelent: találkozik egy jelenséggel, azonosítja a példával, pl. el kell választania az *annyi* szót. Megállapítja, hogy hasonló a *mennyi* példaszóhoz, annak az elválasztása: *meny-nyi*, tehát akkor: *any-nyi*. Leírva ez bonyolult és hosszadalmasan hat, de ezek villámgyors műveletek. Csak az ily módon tanított gyerek fog később is értelmesen tanulni.

b) Az **absztrakció és az általánosítás** fogalomkialakítás lényege. Jól csoportosított példákat kell adnunk, élnünk kell a kiemelések lehetőségeivel (aláhúzások, bekeretezések, színek), egyszóval a gyerek figyelmét irányítanunk kell. Pl. a magánhangzó és a mássalhangzó fogalmának a kialakítását megfigyeléssel segítjük (saját magunk megfigyelése és jó szemléletes rajzok). Másodikban még nem kellett sok fogalomkialakítást végeznünk, ezért ezzel inkább harmadikban foglalkozunk.

c) A **nem-faj viszonyok** az alá- és a fölérendeltségi viszonyokat jelentik, a nem-faj-fajta hierarchikus viszonyt. A környezetismeret tanulásakor szinte észrevétlenül hozzászokik a gyerek, amikor megtanulja, hogy van gyümölcs és gyümölcsfajták, van jármű és járműfajták, kutya és kutyafajták. Miért ne fogná fel, hogy vannak hangok és fajtáik: a magán- és a mássalhangzók, s később miért ne értené meg, hogy a főfőnévnek is vannak fajtái, sőt maga a főnév is beleillik egy nagyobb csoportba, a névszók csoportjába, távolabbról pedig a szófajok körébe. A viszonyrendszerbe fokozatosan vezetjük ne a gyereket, másodikban az efféle ismeretekkel még csínjában bántunk.

Az alá-, fölé- mellérendeltségi viszonyok logikáján alapul a szavak jelentésmeghatározása. Ilyenkor megmondjuk a fölérendelt fogalmat – tehát besoroljuk az új fogalmat egy tágabb jelentéskörbe –, majd pedig felsoroljuk megkülönböztető jegyeit: az alma olyan gyümölcs (ez a fölérendelt fogalom), mely gömbölyded, ököl nagyságú, húsos-leveles belsejű, s apró magvak vannak benne (megkülönböztető jegyek).

Szemléltethetjük is:

Az alma – gyümölcs;
gömbölyded,
ököl nagyságú stb.

A magánhangzó – hang;
képzésekor a tüdőből
kiáramló levegő nem
ütközik akadályba

d) A **rész-egész viszonyok** környezetünkben mindenütt megtalálhatók. Egy házat is részekre bonthatunk, ezek a tető, a falak, az alap; egy növényt is részekre bonthatunk, ezek pl. a virága, szára, levele, gyökere. Hasonlóképpen részeire bonthatunk egy szóalakot is: tőre és toldaléokra, vagy egy összetett szót előtagra és utótagra.

e) A **transzformáció** vagy **átalakítás** nagyon fontos művelet. Vannak szigorú szabályai. Tulajdonképpen olyan szerkezeti átalakítás, melynek során nem változhat meg a jelentés, pl. *mondogat – sokszor mond*. Az iskolai oktatásban mindenféle átalakítást elfogadunk, például az igealakok különféle időbe, módba való helyezését, a mondatfajták egymásba való átalakítását. A szóelemek cseréjét is ide vonhatjuk (még elemcserének is nevezhetjük). Pl. *televény* szó származékszó volta azért merül fel, mert van *állvány*, *kérvény* stb. A kérdés azután, hogy mi a tő (a *telik* ige, *tel-töve*). De ilyen gyakorlatok inkább a felsőbb osztályba valók.

II. Gyakorlati tanácsok

1. A tanítás sorrendje a következő:

- a) Első lépésként a fogalmat kell kialakítanunk.
- b) Második lépésként tárgyaljuk a formai jegyeket.

Például: először megtanítjuk a tulajdonnév és a köznévfogalmát, s utána tanítjuk a tulajdonnév helyesírását; először megtanítjuk a múlt idő fogalmát, s utána a múlt idő jelét és helyesírását; először megtanítjuk, hogy a tulajdonságok összehasonlíthatók, s eszerint a melléknévnek három foka van, s utána tanítjuk meg a fokozás alaki kifejezőit.

2. A szabályt a gyerekek mindig tanulják meg, ez a nyelvtan lényege. Egyéb indokaink is vannak.

- a) Időnként kell szabatos megfogalmazású mondatokat tanulni.
- b) A szabályok megtanulása segíti a tanulás tanítását.

Arra törekszünk, hogy a rávezetés során a gyerekek maguk fogalmazzák meg a szabályt. Ha jól szervezzük meg a felfedeztetés menetét ez sikerül. A gyerekek megfogalmazása sokszor henye, nyelvi szempontból nem tökéletes. Ezért a szabályt a tanítónak meg kell ismételnie és ismételtetnie tökéletes formában, s utána könyvből el kell olvastatnia.

A szabályok megfogalmazása egy olyan struktúrát tartalmaz, mely később, a felső tagozatban minden tantárgyra jellemző. Tehát a nyelvtani szabály megtanulásakor a tanulás tanítását segítjük.

3. A szabályoknak szerkezeti szempontból két típusa van:

- a) alá-fölérendeltségi (nem-faji) viszonyokat megfogalmazó szerkezet, ez jellemző a meghatározásokra;
- b) a logikai ítélet (valamiről állítunk valamit), ez jellemző például a helyesírási szabályokra.

Például meghatározás a következő mondat. Az ige cselekvést, történést, létezést kifejező szó. Szerkezete:

Az ige szó (később lehet így tanítani: szófaj)
(ez a fölérendelt fogalom)
cselekvést, történést, létezést jelent, fejez ki
(ezek a megkülönböztető jegyek, elhagytuk a grammatikai ismerveket az egyszerűsítés miatt)

4. A szabályt mindig példával tanítsuk meg!
- a) A példa analógiás alapot jelent, vagyis mintát ad.
  - b) A gyerek később inkább a példára emlékszik, a szabályt könnyen elfelejti (ez nem olyan nagy baj, mert könnyen felidézhető, ha egyszer megtanulta egyrészt, másrészt megszokja a szabály szerkezetét, s maga is újraalkothatja a példa segítségével).

III. Néhány fontosabb anyagrész lépései

1. A főnév fogalmának kialakítása. Elolvashatjuk az indukciós szöveget (Az első időutazás). Beszélgetünk a történetről: mi mindent láttak a gyerekek. (Úgy irányítjuk a beszélgetést, hogy lenne benne példa a főnév mindhárom jelentésére, a gondolati dolgokra is) a kép alatt ott vannak a segítő mondatok).

A táblán dolgozzunk: összegyűjtjük a) az élőlények, b) az élettelen dolgok, c) a gondolati dolgok neveit.

Megfogalmazhatjuk a szabályt, helyesbítjük, a szükséges, többekkel elmondjuk.

Elolvastatjuk a szabályt a könyvből, (ez lesz az otthoni tanulnivaló), majd gyakorlunk.

(Megjegyzés: a szabály előkészítésekor nem emelünk ki minden lehetőséget az indukciós szövegből, erre nincs egyszerűen hely, meg nem is szabad túl sok tényt adni, keveset sem persze. Ezért a szabály megfogalmazása után célszerű a szövegből kikerestetni a nem tárgyalt példákat.)

2. A főnév fajtái. Elolvastatjuk az indukciós szöveget. (Az első időutazás folytatása, az olvasását bevezethetjük egy beszélgetéssel is,)

beszélgetünk a történetről: megkérdezzük, hogy hívják a fiúkat, a lányokat, a kutyát; aktualizáljuk a beszélgetést, megkérdezzük az osztályban a fiúk, a lányok, kutyáik, macskáik nevét. (Egyelőre elhagyjuk az utca és a díj nevét, erre az óra végén térünk vissza.)

A táblán dolgozzunk, elkészítjük a könyvben lévő táblázatot: saját név – közös név, pl. egy-egy fiú saját neve: Gergő, Marci, Béla (ideírunk az osztályból egy nevet), megmondjuk hogy a saját név a tulajdonnév. Mindegyik név tulajdonosa kisfiú, ez is fiú, az is, amaz is. Ezért közös nevük: fiú. Megmondjuk, hogy ezek köznevek vagy közös főnevek. Így haladunk sorról sorra, segít a kép alatti magyarázat.

Megfogalmazhatjuk a szabályt, helyesbítjük.

Elolvastatjuk a szabályt a könyvből, ez lesz a házi tanulnivaló.

Gyakorlunk, s itt bekapcsoljuk a többi tulajdonnevet is. Ezen az órán azt is megtanítjuk, hogy a tulajdonnevet nagy kezdőbetűvel írjuk (ezt elsőben is tanulták).

Megjegyzés: az első órán ne adjunk ún. ütköztető feladatokat (Kovács – Kovács), ez a következő óra anyagában van, s csak azután szerepel a föld – Föld problémája.

A tulajdonnév helyesírása nagyon bonyolult, alsó tagozatban csak néhány alapesetet tanítunk. Tisztázzuk a környezet – a rokonok, az iskola, a város, a lakóhely – tulajdonneveinek írását!)

3. A főnév többes száma. Célszerű először a képről beszélgetni, s utána elolvastatni a is indukciós szöveget.

Először a többes szám és az egyes szám fogalmát tisztázzuk! Beszélgetéssel összegyűjtjük azokat a főneveket, amelyek olyan dolgokat jelölnek, amelyekből több volt, majd amelyekből egy volt. A táblára a következő rendszer kerül fel:

gyertyák, poharak – többes számú főnevek
torta, asztal – egyes számú főnevek

Ezután elemeztetjük a *-k* toldalékot, s megmondjuk, hogy ez a többes szám jele (az elemzési minta a könyvben van). Majd azt is megállapítatjuk, hogy az egyes számot nem jelöli semmiféle toldalék. A kötőhangzó fogalmát már ismerik másodikból, itt csak felelevenítjük.

Elolvastatjuk a szabályt.

Gyakoroltatunk.

(Megjegyzés: A szóalak elemzésekor az egész-rész viszonyal dolgozzunk. A felbontás a következő? Megállapítjuk a tövet és a toldalékot, a toldalékot bekarikázzuk, tehát:

gyertyá | (k) tányér | o | (k)

Ügyeljünk arra, hogy ne elemeztessük a többalakú tövek bonyolult eseteit. Ilyenkor csak a toldalékot ismertessük fel:

Lova(k), bokro(k), keze(k) stb. A hangzónyújtó töveket kielemezzük, csak a kimondására ügyeljünk, a gyertyák szóalakban a tő gyertyá- és nem gyertya.)

JEGYZET

4. Az ige fogalmának kialakítása öt órán keresztül történik, s még három óra gyakorlás követi a fogalomkialakítást. A felépítés a következő: áttekintés, cselekvések, történések, létezés, összefoglalás. Az első órán megtanítjuk lényegében, hogy az ige cselekvést, történést és létezést jelentő szó, az ezt követő három óra elmélyítés, melyet az összefoglalás követ, s utána a három gyakorlóórán már minden típus előfordul, továbbá itt kerül sor a helyesírási ismeretek megtanítására egyrészt, másrészt ismétlésére.

Feldolgozás módja olyan, mint a főnév esetében: mindig olvastassuk el az indukciós szöveget! Ebben az anyagrészben kiemeltük az igéket, félkövérrel vannak szedve. Az ige dinamikus szófaj, az elbeszélés gerincét adja. Ezért kis olvasmányrészleteket helyeztünk el, melyeket el kell olvasni, és a tartalmukat el kell mondani. Sok képsort is elhelyeztünk, melyekhez összefüggő mondatokat kell alkotni, szóban és írásban. Ezekkel a gyakorlatokkal a fogalmazástanítással is kapcsolatot teremtünk.

A helyesírási anyag a következő:

- a) Olyan igék, amelyekben mindig hosszú a magánhangzó: *bűg, fűj* stb.
- b) A *tanít* – *tanul* analogikus alapon (nem magyarázzuk a képzőket, csak analógiákra épülő feladatot adunk).
- c) A *huny* és az *un*, valamint a *folyik* és a *süllyed* megtanítása.
- d) Olyan igék, amelyekben rövidül a magánhangzó: *túr* – *turkál*.
- e) Rövid mássalhangzós (*műlik*) és hosszú mássalhangzós (*forr*) igék.
- f) A nem és a ne különírása.

5. Az ige ragozása. Itt sok dolgot kell megtanítani: az ige tő, a személy és a szám fogalma, a személyrag, a ragozási sor.

a) Bevezetésül feleleveníthetjük a régi ismereteket: már tudják, hogy a szavakhoz toldalékok illeszthetők. Most az igehez illesztünk toldalékokat.

b) A szótő és az ige tő. Olvastassuk el az indukciós szöveget.

Beszélgjünk meg a kiemelt szóalakokat. A szövegben a *szed* ige szerepel különféle ragokkal. A gyerekek észreveszik, hogy a tő ugyanaz, a *szed-* tövet láttuk el különféle toldalékokkal. Jó, ha a tanító szerkeszt egy másik kis szöveget, s felírja a táblára, például a *vásárol* igével (arra kell ügyelni, hogy egyalakú tövet válasszunk).

Megfogalmaztatjuk, majd elolvastatjuk a szabályt.

c) A személy és a szám fogalmát rajzok segítségével alakítjuk ki.

A rajzok mellett a személyes névmás és az igealak áll, a névmás és a személyrag ki van emelve, hogy lássák összetartozásukat.

A szabály: az ige toldaléka kifejezi a cselekvő személyét.

Az ilyen toldalékot személyragnak nevezzük.

A második lépésben – ismét rajzok segítségével – megtanítjuk, hogy a cselekvést többen is végezhetik, ilyenkor többes számú ragokat használunk.

A tanító mondjon ezek után egy. A szituációhoz alkalmazkodó igeort. *Én tanítok. Te figyelsz. Kati olvas. Mi tanulunk. Ti figyeltek. Ők olvasnak.*

Felírunk egy ragozási sort a táblára (közösén állítjuk össze).

Elolvastatjuk a könyvben lévő ragozási sort.

Vizsgáljuk meg a toldalékokat!

Az alábbi példákban a cselekvést mindig egy személy végzi.

én szede**k**-k toldalék   Első személy, aki beszél

te szede**sz**-sz toldalék   Második személy, akihez beszélünk.

ő szede *Ø* toldalék   Harmadik személy, akiről beszélünk.

A személyragok azt is megmutatják, hogy a cselekvést többen végzik.

mi szede**ünk**-ünk személyrag   Többes szám első személy

ti szede**tek**-tek személyrag   Többes szám második személy

ők szede**nek**-nek személyrag   Többes szám harmadik személy

Az ige toldaléka kifejezi a cselekvő személyét. Az ilyen toldalékot személyragnak nevezzük.

Megfogalmazzuk az új ismeretet. Elolvastatjuk a könyvből.

Gyakoroljuk az igealakok meghatározását.

d) A következő órán megtanítjuk az illeszkedéssel változatokat valamint azt, hogy az *s*, *sz*, *z*, *dz* végű igeiken *-l* a személyrag. (Megjegyzés: ügyeljünk arra, hogy ha töről és toldalékról beszélünk, akkor a leíráskor kötőjelet alkalmazunk: *szed-*, *-l*.)

e) Egy külön órán megtanítjuk, hogy az igealakokkal együtt szereplő szavak személyes névmások.

6. Az igekötő tanítása. Az anyagot hét órára osztottuk fel.

a) Először a jelen, a múlt és a jövő fogalmát alakítjuk ki. Kiindulhatunk a képből: most mit csinálnak a gyerekek? Előtte mit csináltak: Mit fognak csinálni a tábortűz után: A válaszokat csoportosítva írjuk fel a táblára, ahogyan a könyvben látható.

Fogalmazzuk meg: ami most van, az a jelen idő stb.

Ezután olvassuk el a könyvet, majd olvassuk el a további példákat!

A szabály megtanítása után hívjuk fel a gyerekek figyelmét arra, hogy a mondatban vannak bizonyos szavak, amelyek segítenek az igeidő megállapításában. Ezeket táblázatba foglaltuk (egyébként határozószók).

b) Az általános áttekintés után részletesen foglalkozunk az egyes igeidőkkel és alaki kifejezőeszközökkel.

A **jelen idő**höz Weöres Sándor *Alva jár az Orbán* c. versét adtuk, majd egy pár sornyi szöveget a *Búvár Kund*ból. A jelen idő most, a beszélés idejében folyó cselekvést fejez ki. (A tanítónak tudni kell a „beszélés idejében” kifejezés fontosságát: a cselekvés akkor megy végbe, amikor én beszélek. Ezért van a felszólító módban jelen idő és nem jövő: mert az én beszélésemhez viszonyítok, nem pedig ahhoz, hogy a partner majd később fogja végrehajtani a cselekvést.

A **múlt idő**höz egy kis szöveget adunk, kiemeljük belőle az igét, majd megállapítjuk, hogy cselekvésük régebben történt. Megfogalmazzuk, utána elolvastatjuk a szabályt. Az alaki kifejezőeszközt a jelen idejű igealakokkal szembeállítva figyeltetjük meg:

jelen idő	múlt idő
ül + Ø	ül + t + Ø
↓ ↓	↓ ↓ ↓
igető személyrag	igető a múlt személyrag idő jele

A két *tt*-re is adunk példát, majd megfogalmazzuk az ismeretet. Ezután a helyesírási szabályt figyeltetjük meg úgy, hogy színessel kiemeljük, megfigyeltetjük a múltidő-jel előtti hangot. A gyakorlás későbbi fázisában megtanítjuk a *d* végű igeik múlt idejét.

A **jövő idő** tanítása nehezebb. Az igeragozási rendszerben a jövő időt összetett igealak (*fog* + főnévi igenév) fejezi ki. Ezért először ezt tanítjuk meg, az első indukciós szövegben csak összetett igealakok szerepeljenek! Itt is először a tartalmat tanítjuk meg, utána a formát. A forma tanítása nehezebb a szokásosnál, mert meg kell nevezni a főnévi igenevet, s azt is, hogy *-ni* toldaléka van (még nem kell a képző terminust használni). Azt is megtanítjuk, hogy a jövő idő két szóból áll, ezért összetett igealaknak nevezzük.

A következő lépésben a jövő egyéb kifejezési lehetőségeit is elmagyarázzuk a jelen idővel, valamint a jelen idő + *majd* szócska segítségével kifejezett jövőt.

Az igeidők után öt gyakorlási órát iktattunk be. Itt is elhelyeztünk szövegalkotási gyakorlatokat, de különleges helyesírási igékkel is foglalkozunk (*moccan* stb.), valamint hasonulásos (*dobbant*) és rövidüléssel (*hallgat*) esetekkel. Ezeket változatos módon taníthatjuk: szótagolással, szóelemzéssel. Ezután két összefoglaló van, egy az igeikről, egy a helyesírásokról.

7. Az igekötő. Felidézzük a másodikban tanult ismereteket:

a) Az igéhez gyakran egy kis szócska kapcsolódik. Ezt a szócskát igekötőnek nevezzük. Az igekötő gyakran a cselekvés irányát jelöli (egyelőre ennyi elegendő; az irányt jól lehet szemléltetni, mi Micó hőstettét választottuk). A következő leckében megadjuk a leggyakoribb igekötőket.

b) Az igekötős szavakat úgy választjuk el, mint az összetett szavakat. (Itt egy kis csúsztatást követtünk el. Szándékosan írtunk szavakat és nem igéket, mert igekötős lehet a főnévi igenév (*el-menni*), sőt az igéből képzett főnév is (*feladat*), Ezeket mg nem tanítjuk, de azért elválasztásuk (*fel-adat*) előfordulhat a tananyagban.

Az igekötős igék helyesírásának mindhárom szabályát meg kell tanítani (a NAT ugyan csak az egyenes szórendet kívánja meg, de azután megfelelnek a többi esetről). A gyerekek már másodikban hozzászoktak a hangsúlyviszonyok kapcsolóíves jelöléséhez, a második feladatfüzetben sok ilyen jelöléses gyakorlat van. Éppen ezért fel lehet hívni a figyelmet a hangsúlyozásra:

Elmegy. Az igekötőn van a hangsúly.

Nem megy el. Az igekötő elveszíti hangsúlyát.

Menj el!

El se megy. Hangsúlyos az igekötő, de a kiejtésben hozzásimul a beékelődött szó. De különírjuk. Így szoktuk figyelmeztetni: *el se megy – elmegy*, a két szélső szó tartozik egybe, a középső odafurakodott.

Három gyakorlóórát iktattunk be, de ez nem elég- úgyhogy a későbbi órákon is térjünk vissza a problémákra. Gyakoroljuk a *meg fogom tanulni* szerkezetet, valamint az *el kell menni, el lehet menni, el akar menni* féleségeket.

8. A melléknév tanítása. Előbb a tulajdonság fogalmát tisztázzuk. Az indukciós szöveg István király trónterméről szól.

Megállapítjuk, hogy a trón: vaskos, hatalmas, a trónterem: kicsi, hűvös stb.

A kiemelt szavak tulajdonságot jelölnek.

A tulajdonságot jelentő szavakat melléknemeknek nevezzük.

9. A fokozás tanítása nehéz. Az indukciós szöveg régészeti leletek összehasonlítását kéri. A három tárgy: *kard, szablya, kőbalta*; a *három melléknévi alak*: érdekes, érdekesebb, legérdekesebb. Sorra vesszük őket.

érdekes Nem hasonlítjuk semmihez a kardot. Ezt a melléknevet alapfokú melléknévként nevezzük.

érdekesebb Két dolgot (kardot és szablyát) hasonlítottunk össze, és az egyikre jellemzőbb ez a tulajdonság, mint a másikra. Ezt a melléknevet középfokú melléknévként nevezzük.

legérdekesebb Több dolog közül a baltafejre a legjellemzőbb ez a tulajdonság, az összes közül ez a legérdekesebb. Ez a szó **felsőfokú** melléknév.

Ezután megfogalmazhatjuk, hogy a melléknévként három fok van.

Azt javasoljuk, hogy elemezzenek a gyerekek a tanító segítségével még két-három hasonló példát: össze lehet hasonlítani a gyerekeket magasságuk szerint, három állatot nagyságuk szerint stb.

A fokozás alaki kifejezését a következő órán tanítjuk.

Az írás fejlesztése

Az írás fejlesztése szempontjából a harmadik osztály jelentős állomás. Erre az időre automatizálódnak a betűkialakítások és kapcsolások, az írásmozgások. A tempógyorsításnak most lesz kiemelt jelentősége, hiszen az írni való mennyisége is megnő az olvasás, a nyelvtan és az újonnan belépő fogalmazás megkívánja az írás eszközzellegét. Ugyanakkor a segédvonalak is megszűnnek, tehát a betűarányok, a vonalrendszerben való tájékozódás új problémákat hoz felszínre. Az írásfeladatok egyre nagyobb önállóságot kívánnak a gyerektől. Ha mindezt átgondoljuk, világos, hogy még harmadik osztályban is szükség van az írásórára. Sőt, az írás eszközzellegét tartva szem előtt itt van csak igazán szerepe a készségfejlesztésnek. Az anyanyelvre szánt óraszám viszont annyira

minimális, hogy nehezen illeszthető be az az írásóra. Ha azonban nem folytatódik a készségfejlesztés, rendkívül nehezen és lassan alakul ki az eszközszintű íráshasználat. Csak azt tudjuk tolmácsolni a tanítóknak, hogy használják ki az integráció valamennyi lehetőségét, és fordítsanak nagy gondot az írásfejlesztésre.

Mindezeket figyelembe véve készült a *Kis gyorsíró* című írásfüzet. A füzetet úgy terveztük, hogy a gyerek akkor is tudja használni, ha erre a tarán nincs lehetősége. Ezért olyan megoldásokat alkalmaztunk, amelyek megerősítik a kialakult írásszokásokat, elősegítik az írástempó gyorsítását és az önellenőrzés szokását. A tanító javító, ellenőrző munkáját semmi sem helyettesítheti, erre feltétlenül szükség van.

A belső borítón a jól bevált piktogramokat alkalmazzuk. Ugyanitt olvashatja a gyerek azokat a tanácsokat, amelyek – már önállóan olvasva, alkalmazva – megerősítik az előző évfolyamokon kialakult írásszokásokat. A vonalas fólia egy olyan fóliacsík, amelyen a segédvonalak is láthatóak. Ezt a fóliát a füzet vonalaira illesztve ellenőrizheti a gyerek, hogy mennyire tér el a betűinek nagysága a kívánatostól. Semmiképpen sem használhatja a gyerek a fóliát sorvezetőként, a lap alá helyezve, hanem csakis az írás fölé, mert így segédeszköz és nem olyan mankó, amittől esetleg nem tud elszakadni a későbbiek során sem. Ezt a fóliacsíkot addig használhatja a gyerek, ameddig szükségét érzi. A hátsó borító belső oldalára olyan tornagyakorlatok kerültek, melyeket a gyerek önállóan is el tud végezni. Ez természetesen nem zárja ki, hogy a tanítóval közösen végezzék. Bármelyik anyanyelvi órán alkalmazhatók hosszabb írásfeladat megkezdése előtt és közben is. A gyakorlatok nem csupán a kéz, az ujjak izmait mozgatják meg, hanem a felső vállöv, a hát, a nyak izmait is kilazítják. Akkor helyes a torna, ha a nagymozgásoknál kezdjük, lazítással, és fokozatosan haladunk a kismozgások, az erősítő gyakorlatok felé. Végül lazító gyakorlatokkal fejeződik be a torna. A tornagyakorlatok a kéz elfáradását is oldják, ezért fontos a második tanács megszívlelése.

A füzetben tudatosan kezdjük az írást másodikos vonalazású lapon, mert ez a segítség a nyári szünet után szükséges. A harmadik órától használjuk a segédvonalak nélküli vonalazású oldalakat. A készségfejlesztés hagyományos eszközeit alkalmazzuk a füzetben: másolás, emlékezetből írás, tollbamondás és önálló írás. Az oldalak felépítése a következő. Minden oldal díszítősorral kezdődik, akárcsak a másodikos füzetben. Az ezután következő három sort másolásra szántuk, amint azt jelzi is a piktogram. Ez azonban nem egyszerű másolás, hanem a tempógyorsítást is szolgálja. Azt kell elérni, hogy a gyerekek egyszerre több szót jegyezzenek meg. Erre három sort hagytunk üresen. Ezután két másik feladat következik, amely vagy tollbamondás, vagy emlékezetből írás, vagy önálló írás. Hogy a három közül melyik, azt a piktogram alapján meg tudja állapítani a gyerek is. Könnyítésül eleinte megadtuk az első szót. Sőt szavaltat, később csak ma mondat vagy a szó kezdőbetűjét találja a gyerek a lapszálon. A füzetben külön lapon található a tollbamondásra és emlékezetből írásra szánt mondatok. Ezeket is és az egyes oldalakat is megszámoztuk (1–36. sorszámmal). A feladattal megegyező sorszámot kell megkeresni a lapon, a szám mellett ugyanazt a piktogramot találja a gyerek, mint a füzetben. Ezután három üres sor következik, melyet a javításra szántunk. Az utolsó piktogram az aznapi dátumot jelenti. Az oldal díszítősorral zárul, akárcsak második osztályban. A füzet utolsó öt oldalát gyakorlásra szánjuk, melyet a tanító tetszése szerint használhat. Az utolsó oldalra a „mestermunka” kerül, amint az a második osztályban is szokásos.

Végül egy utolsó tanács. Az egy alkalomra tervezett feladatokat ne bontsa szét a tanító több részre, mert az egyes feladatok egymásra épülnek, csak így szolgálják a készségfejlesztést. Úgy nem tölti be funkcióját a feladat, ha a másolást az egyik órán íratja a tanító, az azt követő emlékezetből írást, másolást vagy önálló írást egy másik órán és így tovább. Ezt a gyerekeknek meg kell mondani, hogy egyszerre kell megírni az oldalon található valamennyi feladatot, ha azt házi feladatként adja fel a tanító.

MELLÉKLETEK

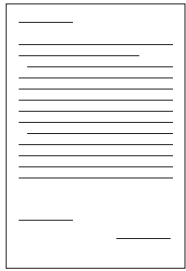
Kommunikáció I.

Téma		Jellemzője	Példa
Kommunikáció		tájékoztatás, hírközlés az üzenetek cseréje	
A kommunikációs folyamat tényezői		a feladó, az üzenet, a kód, a csatorna, az ismeretek, a címzett	a telefonálás
Kommunikációs helyzetek	A beszélgetés	kapcsolatteremtés, a téma kifejtése, a kapcsolat lezárása; szerepcsere; párba állítható elemek	köszönés, kérdés, felelet
	A vita	célja a meggyőzés; eszköze az érvelés; ne az indulatok irányítsák!	
A nem nyelvi jelek a kommunikációban		tájékoztatnak a partnerről, irányítják a kommunikációt, kiegészítik a nyelvi jeleket	beszédben: a hangjelek, a tekintet, az arckifejezés, a mozdulatok, a testtartás, a térköz;
			írásban: a szöveg elhelyezése, a tagolás, a betűk alakja, a kiemelések, a javítások
A jelek		érezkszerveinkkel felfogható dolgok, amelyek önmagukon kívül másra is utalnak; fajtái: természetes jelek és mesterséges jelek	füst-tűz, sziréna-mentő, KRESZ-tábla-közlekedési szabály
A jelrendszerek		egymással összefüggő jelekből állnak; ugyanannak a jelnek egy másik jelrendszerben más a jelentése	közlekedési jelek, az állatkert tájékoztató jelei
A nyelv mint jelrendszer		a szavak a nyelv jelei; önmagukban is szerkesztettek és további szerkezetek tagjai lehetnek	k+o+s+á+r nagykosár egy nagy kosár gyümölcsöt vettünk a piacon

Kommunikáció II.

Téma	Jellemzője		
A kommunikáció célja	kifejezés befolyásolás közlés a kapcsolat működtetése a kód működtetése az üzenet formája	beszélő hallgatóság valóság, ismeretek kapcsolat, csatorna kód, jelrendszer, nyelv üzenet	
Kommunikációs helyzetek	vita megbeszélés felszólalás hozzászólás	szemben álló nézetek vannak nincsenek szemben álló nézetek kiegészíti a témát; előre elkészíthető kiegészíti a témát; a helyszínen alakul ki	
Kommunikáció	szóban	rögtönzött; lazább szerkezet; igénytelenebb szóhasználat; van közvetlen visszajelzés	
	írásban	átgondolt; kötöttebb szerkezet; választékosabb szóhasználat; nincs közvetlen visszajelzés	
A kommunikáció nem nyelvi jelei	szóban	tekintet arc kifejezés mozdulat megjelenés testtartás tér idő hangjelek	kifejezik a résztvevők érzelmeit; irányítják a kommunikációt; kiegészítik a nyelvi jelek értelmét
	írásban	margó tagolás, bekezdés sorok, szavak, betűk kiemelések javítások egyéb	jellemzik az alkotót; segítik az olvasót; kiegészítik a nyelvi jelek értelmét

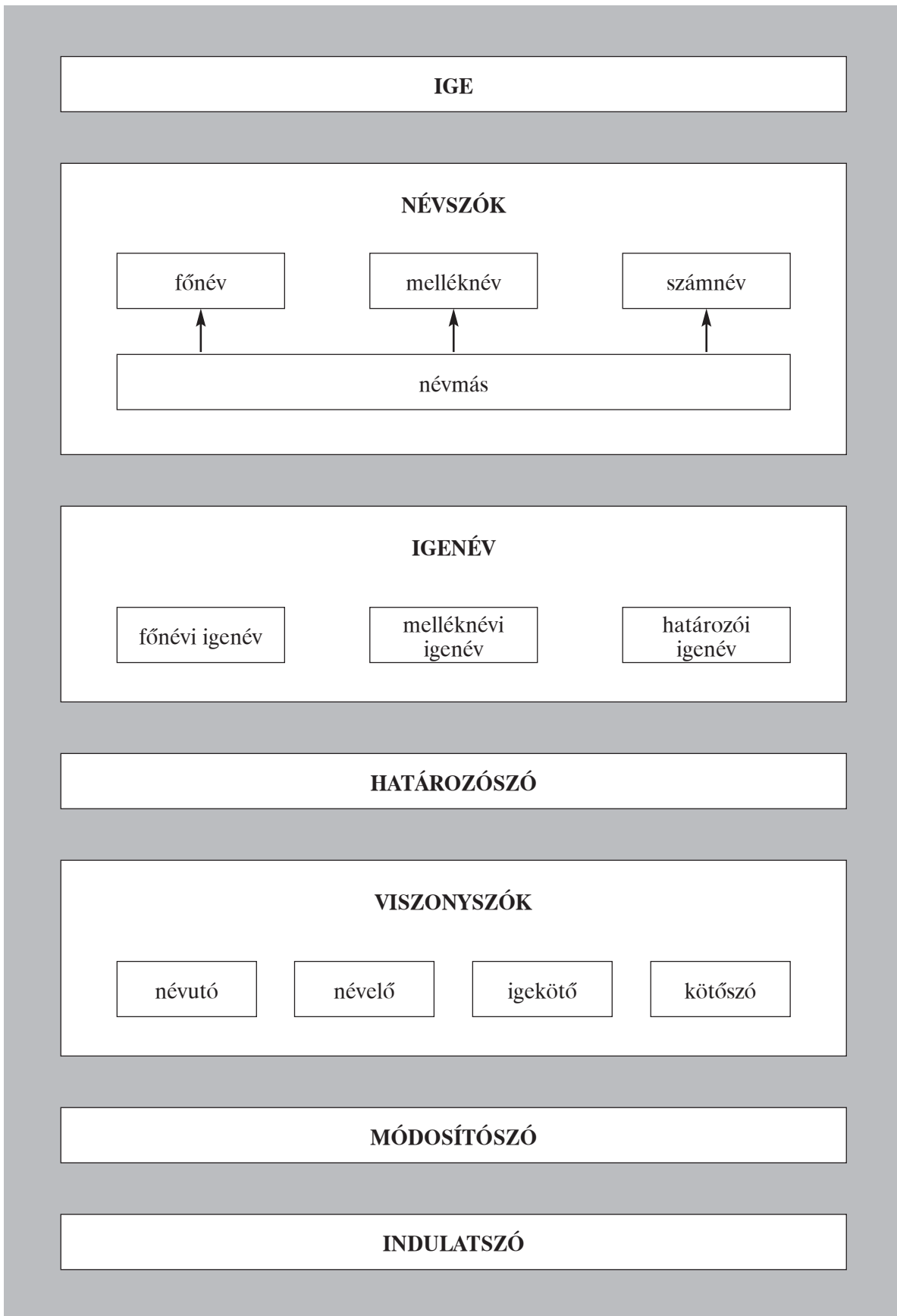
Szövegalkotás

Fajtája	Jellemzője	Egyéb
Elbeszélés	<p>Valóságos vagy elképzelt eseményt mond el</p> <p>Apró részletekből, mozzanatokból épül fel</p> <p>Részletezés vagy tömörítés</p> <p>Elrendezés: felolvasásszerűen vagy időrendben</p>	<p>mese</p> <p>monda</p> <p>beszámoló</p> <p>fantasztikus elbeszélés</p>
Leírás	<p>Valóságos vagy elképzelt dolog bemutatása</p> <p>A nagyság, alak, szín, illat, elhelyezkedés, szokás, stb. leírása.</p> <p>Elrendezés: felsorolás, térbeliség, időbeliség</p>	<p>tárgy</p> <p>élőlény</p> <p>hely</p> <p>folyamat</p>
	Része lehet az elbeszélésnek.	
Jellemzés	<p>Egy személy külső és belső tulajdonságainak bemutatása.</p> <p>Felsorolás példákkal, a beszéd, a cselekedet és a viselkedés leírása, a környezet bemutatása</p>	a leírás egyik fajtája
	Része lehet az egésznek.	
Levél	<p>A kapcsolatteremtés és a kapcsolattartás eszköze.</p> <p>Formai kellékek: megszólítás, bevezető sorok, a téma kifejtése, záró sorok, keltezés, aláírás</p>	
	Lehet benne elbeszélés, leírás és jellemzés is.	

A szófajok rendszere

Toldalék- kolása	Szófaj	Mondatrészszerpe	
Toldalékolható	<i>Ige</i>	<i>mindig állítmány</i>	mondatrész
	Névszók Főnév Melléknév Számnév Névmas Igenevek Főnévi igenév Melléknévi igenév Határozói igenév	bármilyen mondatrész lehet	
Nem todalékolható	<i>Határozósók</i>	mindig határozó	nem mondatrész
	<i>Viszonyszók</i> Névelő Névtó Igekötő Kötőszó		
	<i>Módosítószó</i>		
	<i>Indulatszó</i>		

A szófajok rendszere halmazokkal ábrázolva

Az irányhármasság

A ragokban

Honnan?	Hol?	Hová?
-ból, -ből, -ról, -ről -tól, -től	-ban, -ben, -on, -en, -ön -nál, -nél	-ba, -be -nál, -nél -hoz, -hez, -höz

A határozószókbán

Honnan?	Hol?	Hová?
innen, onnan eminnen, amonnan ugyaninnen, ugyanonnan honnan? ahonnan valahonnan bárhonnan mindenhonnan sehonnan	itt, ott emitt, amott ugyanitt, ugyanott hol? ahol valahol bárhol mindenhol sehol	ide, oda emide, amoda ugyanide, ugyanoda hová? ahová valahová bárhová mindenhová sehová

A névutókban

Honnan?	Hol?	Hová?
alól fölül mellől közül mögül elől – felől	alatt fölött mellett között mögött előtt körül –	alá fölé mellé közé mögé elé köré felé

A tőváltozók

A tőtan a grammatika legnehezebb része. Segítségül egy leegyszerűsített táblázatot teszünk közzé.

Egyalakú tövek							
Igetövek				Névszótövek			
+ gyűjt		gyűjt i		+ hajó		hajó k	
fűt		fűt űk		tanuló		tanuló k	
sújt		sújt ja		kocsi		kocsi k	
		seprű		seprű k			
				+ pad		pad ok	
				szín		szín ek	
				kör		kör ök	
Többalakú tövek							
Igetövek				Névszótövek			
+ nő	nőtt	nő het		+ fa	fá t	alma	almá t
	növök	növ és		eke	eké t	este	esté t
+ lesz	lett	le het		+ borjú	bor ja		
	lenni	le gyen		apa	ap ja		
	leszek	lev ő		anya	any ja		
hisz	hitt	hi het		+ erdő	erde je		
	hinni	hi ggyen		ajtó	ajta ja		
	hiszek	hív ő		+ ló	lov ak		
+ alszik	alszik	alsz om		kő	köv ek		
	alvás	alv ó		hó	hav as		
	alhat	alud t		falu	falv ak		
+ jön	jöhet	jö jjön		mag	magv as	bő	bőv ül
	jövök	jöv ő		+ bokor	bokr ot		
	jőve			tücsök	tücsk öt		
+ van	vannak	vagy ok		+ madár	madar at		
	való	vol t		szekér	szeker et		
megy	megyek	men t		nyár	nyar at		
	mehet	mé sz		kéz	kez et		
				víz	viz et		
				tűz	tüz et		

A ly és a j írásának szabályai

<p>1. A ragokban és a jelekben mindig j van: <i>Várja, ruhája.</i></p> <p>2. Tőszóban <i>t</i> előtt és <i>r</i> után j-t írunk: <i>sújt, fojt, sejt, rejt; cserje, varjú.</i></p> <p>3. Két magánhangzó közé nem szabad beírni sem j-t, sem ly-t: <i>dió, apáé.</i></p>		
4. Tanácsok:		
	Kevesebb esetben	Több esetben
A szó elején		
<i>Mindig j van, kivéve a lyuk szót (a luk változat is szabályos).</i>	<i>lyuk</i>	<i>jár, jel, jég, jó, jön juh stb.</i>
A szó végén		
a) <i>Egyszótagos szavak végén többnyire j van, kivéve 12 szót.</i>	<i>Ily(en), oly(an), mily(en), mely; boly, foly(ik); hely, mély, moly, súly, süly, gally</i>	<i>fej, haj, száj, tej, új, díj, nyáj, raj, máj, táj stb.</i>
b) <i>Több szótagos szavak végén ha (aj)-t hallunk, akkor általában j-t írunk. 5 szóban van ly.</i>	<i>tavaly, bivaly, guzsaly, padmaly, karvaly</i>	<i>olaj, zsvaj, tutaj, moraj, óhaj, sóhaj, tolvaj stb.</i>
c) <i>Több szótagos szavak végén ha (ej), (áj), (oj), (öj), (uj), hallatszik, akkor inkább ly-t írunk, de néhány szóban j van.</i>	<i>papagáj, muszáj, delej, zörej, dörej, röhej</i>	<i>csermely, osztály, apály, dagály, erkély, veszély, komoly, mosoly, bögöly, paszuly</i>
A szó belsejében		
a) <i>Ha (ja), (je), (jag), (jeg), (jog), (jög) hallatszik, akkor inkább ly-t írunk.</i>	<i>bója</i>	<i>furulya, gereblye, hólyag, bélyeg, mosolyog, hömpölyög</i>
b) <i>Sok szóban ly van (itt nem tudunk támpontot adni).</i>		<i>kályha, folyó, golyó, polyák stb.</i>

A magyar beszéd sajátosságai

A beszéddallam	ereszkedő	<i>Pista elment.</i>	
		<i>Pista, menj el!</i>	
		<i>Pista már elment!</i>	
		<i>Hová ment Pista? Elment-e Pista?</i>	
	emelkedő-eső	<i>Pista elment?</i>	
A hangsúlyozás	értelmi	<u>o</u> koskodhatnátok	Kiemel, ha nagy vagy eltérő.
	érzelmi	szörny <u>ü</u> lködik	
	ritmikai	lehetet <u>l</u> en	
A beszédtempó	lassú	pontos hangképzés	Kiemel, ha lassabb.
	közepes		
	gyors		
A hangerő	suttogás ↓ ordítás	beszédhelyzet + érmek	Kiemel, ha nagyobb
A beszédszünet	villanásnyi	tekintet arcjáték mozdulatok	Kiemel, ha a fontos rész előtt van.
	rövid		
	hosszú		

A névszók ragozási sora

Főnév	A tárgyrag: 1. -t	hajó	t
	A birtokos jelző ragja: 2. -nak	hajó	nak a kéménye
	A határozóragok: 3. -ban, -ben	hajó	ban
	4. -ba, -be	hajó	ba
	5. -ból, -ből	hajó	ból
	6. -n; -on, -en, -ön	hajó	n házon, kéményen, körön
	7. -ra, -re	hajó	ra
	8. -ról, -ről	hajó	ról
	9. -nál, -nél	hajó	nál
	10. -hoz, -hez, -höz	hajó	hoz
	11. -tól, -től	hajó	tól
	12. -ig	hajó	ig
	13. -ként	hajó	ként
	14. -nak, -nek	hajó	nak
	15. -val, -vel	hajó	val
	16. -vá, -vé	hajó	vá
	17. -ért	hajó	ért
	18. -nként	hajó	nként
	19. -stul, stül	hajó	stul
	20. -ul, ül	hajó	ul
	21. -képp, -képpen	emlék	képpen
	22. -kor	óra	kor
	23. -nta, -nte	nyara	nta
Melléknév	24. -n; -an, -en	szép	en
	25. -ul, -ül	angol	ul
	26. -lag, -leg	futó	lag
Számnév	24. -n; -an, -en	öt	en
	27. -szor, -ször	öt	ször

A névszói ragok és jelek kombinációi

jelek ragok	-k	-m (stb.)	-é
hajó	hajók	hajóim	hajóé
1. hajót 2. hajónak 3. hajóban 4. hajóba 5. hajóból 6. hajón 7. hajóra 8. hajóról 9. hajónál stb.	hajókat hajóknak hajókban hajókba hajókból hajókon hajókra hajókról hajóknál	hajóm(at) hajómnak hajómban hajómba hajómból hajómon hajómra hajómról hajómnál	hajóét hajóénak hajóéban hajóéba hajóéból hajóén hajóéra hajóéről hajóénál

A személyes névmások ragozása

rag	én	te	ő	mi	ti	ők
-t	engem(et)	téged(et)	őt	minket	titeket	őket
-ban, -ben	bennem	benned	benne	bennünk	bennetek	bennük
-ba, -be	belém	beléd	belé	belénk	belétek	beléjük
-ból, -ből	belőlem	belőled	belőle	belőlünk	belőletek	belőlük
(-n)	rajtam	rajtad	rajta	rajtunk	rajtatok	rajtuk
-ra, -re	rám	rád	rá	ránk	rátok	rájuk
-ról, -ről	rólam	rólad	róla	rólunk	rólatok	róluk
-nál, -nél	nálam	nálad	nála	nálunk	nálatok	náluk
-hoz, -hez, -höz	hozzám	hozzád	hozzá	hozzánk	hozzátok	hozzájuk
-tól, -től	tőlem	tőled	tőle	tőlünk	tőletek	tőlük
-nak, -nek	nekem	neked	neki	nekünk	nektek	nekik
-val, -vel	velem	veled	vele	velünk	veletek	velük
-ért	értem	érted	érte	értünk	értetek	értük

A személyes névmások névutózása

névutó	én	te	ő	mi	ti	ők
alatt	alattam	alattad	alatta	alattunk	alattatok	alattuk
alól	alólam	alólad	alóla	alólunk	alólatok	alóluk
alá	alám	alád	alá	alánk	alátok	alájuk
mellett	mellettem	melletted	mellette	mellettünk	mellettetek	mellettük
mellől	mellőlem	mellőled	mellőle	mellőlünk	mellőletek	mellőlük
mellé	mellém	melléd	mellé	mellénk	mellétek	melléjük stb.

Az igemódok és az igeidők kombinációi

Alanyi ragozás

	Jelen idő	Múlt idő	Jövő idő
Kijelentő mód	E/1. várok 2. vársz 3. vár T/1. várunk 2. vártok 3. várnak	vártam vártál várt vártunk vártatok vártak	várni fogok várni fogsz várni fog várni fogunk várni fogtok várni fognak
Feltételes mód	E/1. várnék 2. várnál 3. várna T/1. várnánk 2. várnátok 3. várnának	vártam volna vártál volna várt volna vártunk volna vártatok volna vártak volna	X
Felszólító mód	E/1. várjak 2. várjál, várj 3. várjon T/1. várjunk 2. várjatok 3. várjanak	X	X

Tárgyas ragozás

	Jelen idő	Múlt idő	Jövő idő
Kijelentő mód	E/1. várom 2. várod 3. várja T/1. várjuk 2. várjátok 3. várják	vártam vártad várta vártuk vártátok várták	várni fogom várni fogod várni fogja várni fogjuk várni fogjátok várni fogják
Feltételes mód	E/1. várnám 2. várnád 3. várná T/1. várnánk 2. várnátok 3. várnák	vártam volna vártad volna várta volna vártuk volna vártátok volna várták volna	X
Felszólító mód	E/1. várjam 2. várjad, várd 3. várja T/1. várjuk 2. várják 3. várják	X	X

Kijelentő mód					
Jelen idő					
		Alanyi ragozás		Tárgyas ragozás	
Egyes szám	1. sz.	várok	kérek	várom	kérem
	2. sz.	vársz	kérsz	várod	kéred
	3. sz.	vár	kér	várja	kéri
Többes szám	1. sz.	várunk	kérünk	várjuk	kérjük
	2. sz.	vártok	kértek	várjátok	kéritek
	3. sz.	várnak	kérnek	várják	kérik
Múlt idő					
		Alanyi ragozás		Tárgyas ragozás	
Egyes szám	1. sz.	vártam	kértem	vártam	kértem
	2. sz.	vártál	kértél	vártad	kérted
	3. sz.	várt	kért	várta	kérte
Többes szám	1. sz.	vártunk	kértünk	vártuk	kértük
	2. sz.	vártatok	kértetek	vártátok	kértétek
	3. sz.	vártak	kértek	várták	kérték
Jövő idő					
Alanyi ragozás					
Egyes szám	1. sz.	várni fogok		kérni fogok	
	2. sz.	várni fogsz		kérni fogsz	
	3. sz.	várni fog		kérni fog	
Többes szám	1. sz.	várni fogunk	kérni fogunk	kérni fogtok kérni fognak	
	2. sz.	várni fogtok			
	3. sz.	várni fognak			
Tárgyas ragozás					
Egyes szám	1. sz.	várni fogom		kérni fogom	
	2. sz.	várni fogod		kérni fogod	
	3. sz.	várni fogja		kérni fogja	
Többes szám	1. sz.	várni fogjuk		kérni fogjuk	
	2. sz.	várni fogjátok		kérni fogjátok	
	3. sz.	várni fogják		kérni fogják	

Feltételes mód					
Jelen idő					
		Alanyi ragozás		Tárgyas ragozás	
Egyes szám	1. sz.	várnék	kérnék	várnám	kérném
	2. sz.	várnál	kérnél	várnád	kérned
	3. sz.	várna	kérne	várna	kérne
Többes szám	1. sz.	várnánk	kérnénk	várnánk	kérnénk
	2. sz.	várnátok	kérnétek	várnátok	kérnétek
	3. sz.	várnátok	kérnétek	várnák	kérnék
Múlt idő					
Alanyi ragozás					
Egyes szám	1. sz.	vártam volna		kértem volna	
	2. sz.	vártál volna		kértél volna	
	3. sz.	várt volna		kért volna	
Többes szám	1. sz.	vártunk volna		kértünk volna	
	2. sz.	vártatok volna		kértetek volna	
	3. sz.	vártak volna		kérték volna	
Tárgyas ragozás					
Egyes szám	1. sz.	vártam volna		kértem volna	
	2. sz.	vártad volna		kérted volna	
	3. sz.	vártá volna		kérte volna	
Többes szám	1. sz.	vártuk volna		kértük volna	
	2. sz.	vártatok volna		kértétek volna	
	3. sz.	várták volna		kérték volna	

Felszólító mód					
Jelen idő					
		Alanyi ragozás		Tárgyas ragozás	
Egyes szám	1. sz.	várjak	kérjek	várjam	kérjem
	2. sz.	várj, várjál	kérj, kérjél	várd, várjad	kérd, kérjed
	3. sz.	várjon	kérjen	várja	kérje
Többes szám	1. sz.	várjunk	kérjünk	várjuk	kérjük
	2. sz.	várjatok	kérjétek	várjátok	kérjétek
	3. sz.	várjanak	kérjenek	várják	kérjék

A mondatfajták a beszélő szándéka szerint

Mondatfajta	A beszélő szándéka	Dallam	Igemód	Módosítószók	Példa	Írásjel
Közli	kijelentő	ereszkedő	kijelentő (feltételes)		Szeretem a sóskát.	.
	felkiáltó	ereszkedő, magasabb hangfekvés	kijelentő (feltételes)		Itt a vakáció!	!
Kifejező	felszólító	ereszkedő, magasabb hangfekvés	mindig felszólító		Osztály, vigyázz!	!
	óhajtó	ereszkedő, magasabb hangfekvés	mindig feltételes	bár, bárcsak, csak	Bárcsak magasabb lennék!	!
Érdeklődő	kiegészítendő	ereszkedő	bármelyik		Hogy hívnak?	?
	elöntendő	ereszkedő-eső	bármelyik		Jössz játszani?	

A mondatfajták szerkezetük szerint

Tagolatlan mondatok

Jaj! Sicc! Pista!

Tagolt mondatok

Egyszerű mondatok

Tőmondat

A fiú játszik.

Bővített mondat

*A fiú a kertben
labdával játszik.*

Hiányos mondat

Vizet! Jó napot! Itt a könyv.

Összetett mondat

Mellérendelő

*A fiú hazament,
és megírta
a leckéjét.*

Alárendelő

*Úgy tanuld meg
a nyelvet, hogy
sose felejtsd el!*

JEGYZET

ÓRAVÁZLATOK

A) Olvasmányfeldolgozás a szövegtípusokhoz

Tananyag. A szerencsepróbáló királyfi

- Cél: – a szövegértő képesség fejlesztése,
– a szöveg tagolásának gyakorlása,
– a szövegben való tájékozódás képességének fejlesztése,
– az összefüggő beszéd fejlesztése,
– a szókincs fejlesztése

I. A mese feldolgozása

1. A mese befogadásának előkészítése. Beszélgetés párban vagy kis csoportban.

Találjatok ki egy mesét, melyben az alábbi szavak szerepelnek:

királyfi, próba, királylány, hétfejű sárkány

Egy-két csoport meséjének meghallgatása.

2. Célkitűzés: Ma mesét olvasunk, a címe: A szerencsepróbáló királyfi

3. Előfeltételek megfogalmazása a cím alapján: Sz. 6/1.

4. bemutató olvasás.

5. A spontán reakciók meghallgatása. Arról szolt-e a mese, amit vártatok?

6. A mese feldolgozása részenként

- a) Részcélkitűzés: Miért indult el a királyúrfi?

Hangos olvasás: az első hat sor.

Mit mondott a királyúrfi az édesapjának?

Mit kért az édesapjától a királyfi?

Mit kért az öreg király a fiától?

Részösszefoglalás: A királyúrfi elindult szerencsepróbálni.

- b) Részcélkitűzés: Hová ment a királyfi?

Hangos olvasás: „Felkészülődik... a várat talpig feketébe. |

Hová ért a királyfi és hűséges szolgája?

Hol telepedett le enni?

Ki jelent meg előttük?

Milyen volt az emberke?

Szómagyarázat: A sing régi hosszmérték, 1 sing kb. 60 cm.

Hová tűnt el az emberke?

Miért ment utána a királyúrfi?

Mit üzent a királyfi az édesapjának?

Részösszefoglalás: A királyfi a kicsi emberke után ment.

- c) Részcélkitűzés: Mit tett a királyúrfi?

Hangos olvasás: „Azt bizony... hetedik fejét is levágta a sárkánynak.”

Hol találta magát a királyfi?

Mi állt a réten?

Miért volt feketével bevonva a vár?

Mi a királylány megmentőjének a jutalma?

Egy mondat felolvasása a kiejtési jeleknek megfelelően: Sz. 7/6.

Hol várta a sárkány a leányt?

Mit tett a királyúrfi?

Hogyan küzdött a sárkány és a királyfi?

Mi lett a küzdelem vége?

Részösszefoglalás: A királyúrfi megmentette a királylányt.

- d) Részcélkitűzés: Mi lett a királyfi jutalma?
 Néma olvasás: „Mikor ezzel... csupa gombostűkön táncoltak.”
 Mit mondott a királyúrfi a királyleánynak?
 Mit rendezett a királylány apja?
 Részösszefoglalás: A királyfi feleségül vette a királylányt.
- e) Részcélkitűzés: Mi történt egy év múlva?
 Hangos olvasás? Az utolsó bekezdés.
 Hogyan hajtottak ki a forráson? Miért lehetséges ez?
 Mi várta ott őket?
 Miért várta ott a királyfit az édesapja?
 Hogyan fogadták a királyfit és feleségét?
 Részösszefoglalás: A királyfi hazament a feleségével.

7. Szintetizálás

A mese eseménysorának a rendezése Sz. 6/3.

Beszélgetés: hol fejeződhetne be a mese? Miért nem fejeződött be mégsem?

II. Összefoglalás

1. A mese címe és főszereplői: Sz. 6/2.
2. A mese vázlatának megírása: Sz. 6/4.
3. Szókincsfejlesztés: az írói kifejezések értelmezése: Sz. 6/5.
4. Házi feladat: Sz. 7. oldal

Tananyag: A sárkányok nyomában

Varga Katalin: Sárkánybánat

- Cél:– a gyerekek ismereteinek pontosítása, bővítése,
 – a önálló tanulás képességének alapozása,
 – az információk kiemelése a szövegből,
 – az összefüggő beszéd fejlesztése,
 – versolvasás, versmondás

Előzmény: A szerencsepróbáló királyfi

I. Az új ismeret feldolgozása

1. A házi feladat meghallgatása, értékelése.
2. Előkészítő beszélgetés: Sz. 8/1.
3. Célkitűzés: A sárkánok nyomában annak a szövegnek a címe, amelyet ma elolvastok.
4. Elvárások megfogalmazása a tartalomra vonatkozóan a cím alapján. Páros vagy kiscsoportos munkaforma.
 Miről szólhat a szöveg? Mit vártatok a cím alapján?
5. A szöveg megismerése néma olvasással.
6. Beszélgetés: Miben egyezett meg a szöveg az elvárásaitokkal?
7. A szöveg feldolgozása a 8/3. feladat alapján.
8. Szintetizáló olvasás: a szövege elolvasása hangosan.
9. Varga Katalin Sárkánybánat című versének meghallgatása Sz. 9/9. és 8/7.

II. Összefoglalás

1. Kép és szöveg egyeztetése. Beszélgetés az OK. 84. oldalán lévő kép alapján.
2. Az olvasmány címének leírása a füzetbe. A képhez tartozó mondatok leírása.
3. Házi feladat. Sz. 9. oldal.

Tananyag: Pannónia földjén

Cél:– beszédtechnika fejlesztése,

- az összefüggő beszéd fejlesztése,
- a lényeg kiemelésének és megfogalmazásának gyakorlása,
- az értelmező olvasás képességének fejlesztése,
- a szövegértő képesség fejlesztése,
- a szókincs bővítése.

Előzmény: Az utak meséje.

I. Az új ismeret feldolgozása

1. Kombinált légzőgyakorlat Sz. 31/5.
2. A házi feladat meghallgatása, értékelése.
3. Beszélgetés: utazással kapcsolatos személyes élmények felelevenítése.
4. Célkitűzés: Ma arról olvasunk, milyenek voltak hajdanában az utak, hogyan utaztak akkoriban az emberek.
5. A cím magyarázata: Pannónia
6. Bemutató olvasás.
7. A szöveg feldolgozása: Sz. 30/1.
8. Beszélgetés az Ok. 100. oldalán lévő kép alján:
Mire következtetsz a férfi öltözékéből: Mi az, amit néz?
Olvassátok el a kőoszlopon lévő szavakat! Aquincum (Akvikum), Savaria (Szavária), Gorsium (Gorzium), Sopiane (Szopiane), Mogentiana (Mogenciána). Ezek római települések voltak. Némelyik régi római település romjai fölött városok épültek sok száz évvel később. Tudjátok-e az alábbi települések mai nevét:
Savaria: Szombathely. Sopiane: Pécs.
9. Szintetizálás: Sz. 30/2. és 30/7., 8.
10. A találós kérdések, közmondások, szólások felolvasása. A közmondások, szólások értelmezése Sz. 31/6.

II. Összefoglalás

1. Hasonlítsátok össze az ókori közlekedést a maival! Mi változott meg?
2. A hosszabbodó szóalakok olvasása Sz. 31/4.
3. Beszélgetés 30/3.
4. Házi feladat: Sz. 32. oldal, valamint a hangos olvasás gyakorlása a tanító döntése szerint.

JEGYZET

Tananyag: Áprily Lajos: Álmodozva

- Cél:– a vers hangulatának és tartalmának megértése,
– a költői képek iránti fogékonyság alapozása,
– a ritmus és a rím szerepe a mondanivaló megformálásában,
– a tartalomnak megfelelő versolvasás és versmondás.

I. Az új ismeret feldolgozása

1. A vers befogadásának előkészítése, érzelmi ráhangolás
  - a) Nyelvi játékok
    - Összetett szavak utótagjának kiegészítése azonos előtaggal.
Melyik szó illeszthető valamennyi szó elé?
-kép, -por, -szuszék, -kór, -szép, -világ
(megfejtés: álom)
éjszaka, álmos, alvás, álom, álmodik, álmélkodik
    - Melyik a kakukktojás a második szócsoporthoz? Miért?
(megfejtés: álmélkodik)
  - b) Mindegyik közmondásnak ugyanaz a jelentése. Mi?
Egérrel álmodik a macska.
Tyúk is kölessel álmodik.
Éhes csikó abrakkal álmodik.
Éhes embernek kenyéren jár az esze.
Eb is konccal álmodik.
Éhes disznó makkal álmodik.
(Mindenki arról álmodozik, amire vágyik.)
  - c) Beszélgetés: Szoktatok-e álmodni? Miről?
2. Célkitűzés: Áprily Lajos Álmodozások című versét ismeritek meg.
3. Előfelvetések a címmel kapcsolatosan.
A költő 13 éves volt, amikor ezt a verset írta. Két évvel azelőtt költözött a család Kolozsvárra, az erdőből a városba. Miről álmodozhatott a 13 éves fiú?
4. A vers bemutatása.
5. A spontán reakciók meghallgatása Sz. 88/1.
6. A vers elemzése
  - a) Tartalom és forma
Sz. 88/2. és a 88/4. a, b, c, d, e feladat kérdései alapján
  - b) A szerkezet megfigyelése
Sz. 88/3.
A vázlat megfogalmazása: a hiányzó vázlatpontos megfogalmazása Sz. 89/5.
  - c) Formai elemzés
A vers ritmusának a megfigyelése. A ritmus és a hangulat összefüggése.
Sz. 89/6.
7. Szintetizáló olvasás
A vers elolvasása némán, majd hangosan.

II. Összefoglalás

1. A saját élmények felidézése:
  - honvágy,
  - érdekes álom,
  - kommunikációs gyakorlat: Sz. 89/7.
  - az összefüggő beszéd fejlesztése: Sz. 89/8.
2. Házi feladat: a vers kifejező olvasása, a vers megtanulása.

Tananyag: Geréb László: Búvár Kund 1. rész.

Javaslatok a folytatásos történet feldolgozásához:

Minden rész feldolgozására szánjon a tanító egy teljes órát.

Az első rész felolvasása előtt mutassa meg a gyerekeknek Geréb László könyvét. Mondja meg, hogy az olvasókönyvben csak részletek vannak a regényből.

Olvasás közben mindig álljon meg és adjon szómagyarázatot, ha szükségesnek tartja, vagy ha a gyerekek igénylik.

Az egyes részeket úgy válogattuk, hogy kapcsolódnak az olvasókönyv adott fejezetéhez, felidéz- zik és megerősítik a korábban tanultakat, olvasottakat. Ezeket a lehetőségeket mindig használja ki a tanító.

Ha a tanító házi olvasmányként is fel akarja használni a regényt, akkor a többi részt is meg kell beszélni a gyerekekkel.

A megbeszélés során ki kell térni az írói kifejezések megbeszélésére is.

1. Előkészítés

Beszélgetés

– a címről (Mit tudunk meg a címből? Milyen név lehet a Kund?)

– a könyv címlapján lévő képről (Geréb László: Búvár Kund. Budapest, Móra Ifjúsági Könyv- kiadó, 1982.)

2. Felolvasás

– A felolvasás elkezdése

„A kelő nap... pörölne érte az anyja.”

Milyen helyszínen kezdődik a történet?

Kit ismerünk meg?

Hová készül Kund?

– A felolvasás folytatása

„A lép szélén kihúzta... a víz alatt elkapta egy-egy vadmadár lábát. Nem szabadulhattak.”

Miért ment Kund lápra?

Hogyan fogott vadrucát?

– A felolvasás folytatása a szöveg végéig.

Min gondolkodott Kund?

Mire volt büszke a fiú?

Hogyan számolta ki Kund, hogy hány éves? Mit gondoltok, miért volt ez számára ilyen nehéz feladat?

3. Az olvasottak megbeszélése

Mikor játszódik a történet?

Hogyan mutatja be az író a kunyhó belsejét pirkadatkor?

Milyen hangok töltötték be a hajnali levegőt? Képzeljétek el ezeket a hangokat!

Milyen hajlékban laktak Kundék?

Milyen házakat lehetett még látni?

Mit vitt magával Kund a lápra? Miért?

Minek nevezi magát Kund? Melyik szövegben olvastunk a pákászokról, halászokról, madará- szokról? Miben hasonlítottak a sokkal később élő pákászok, halászok, madarászok Kundra?

Mit ért az alatt Kund, hogy ő már emberszámba megy a családban?

Hogyan úszott Kund?

Milyen volt Kund külseje:

Mire riadt fel álmából?

Hogyan adtak jelt egymásnak? Miért így?

Milyen hírt hozott az öccse?

4. *Elképzelések megfogalmazása* a történet folytatására vonatkozóan.

Hogyan folytatódhat a történet? Mi lesz Kund sorsa? Mire lehet következtetni a címből?

5. *További lehetséges feladatok*

- a párbeszédes rész felolvasása, eljátszása,
- rajz készítése a szöveghez.

Tananyag: A szépséges nyírfa

Cél:– a tartalom feldolgozása, az erkölcsi mondanivaló megéreztetése,

- a szövegértő képesség fejlesztése,
- a szövegelemzés műveleteinek gyakorlása,
- a beszédkészség fejlesztése,
- szókincsfejlesztés.

I. Az új ismeret feldolgozása

1. A téma előkészítése

- A medvével kapcsolatos gyűjtőmunka meghallgatása

Milyen állat? Hol él? Miért vadásznak rá?

- Beszélgetés: a votjákok híres medvedevadások voltak. Jól ismerték a medve szokásait. Mit gondoltok, mit érezhettek, amikor szembetalálkoztak egygel: Miért félték tőle?

2. Célkitűzés: Talán ez a félelem lehet a magyarázata annak a votják mesének, amit ma olvasunk. A szépséges nyírfa a címe.

3. Bemutató olvasás.

4. A spontán reakciók meghallgatása, majd beszélgetés az Ok. 115. oldalán lévő kép alapján. Mit mondhat az öregember? Mit árul el a testtartása?

5. A mese elemzése

a) A helyszínének megállapítása Sz. 47/2.

b) A szereplők tulajdonságainak megfigyelése, elemzése

- Kik a mese szereplői:

nyírfa: nem közönséges nyírfa. Miből tudjuk?

öregember, öregasszony: valóságos személyek.

- Milyen kívánságaik voltak?

Mit kért az asszony? Sz. 47/3.

Mit kértek mind a ketten Mi bizonyítja, hogy mind a ketten kérték: Húzzátok alá a szövegben!

- Milyennek ismerjük meg a házaspárt?

Hogyan éltek az öregek?

Miért nem bántotta az öregapó a nyírfát?

Szómagyarázat: elhőkölt (cselekvő szemléltetéssel),

Hajlottam a szavára (szinonimával kifejezve).

Mit szólt az öregasszony, mikor üres kézzel ment haza az öregember?

Hogyan küldte vissza lisztért az öregembert? Mi a véleményed az asszonyról?

Az öregember tiltakozik, nem akar visszamenni az erdőbe. Olvasd fel ezeket a mondatokat úgy, ahogy az öregember mondhatta! Sz. 47/5.a)

Miért volt bús az öregember, amikor visszament a nyírfához?

Hogyan szólította meg az öreg a nyírfát minden esetben? Miért szólította meg úgy?

Mi a véleményed az öregemberről?

Miért örült az öreg a lisztnek? Sz. 47/6. a)

Miért nem volt elégedett az öregasszony?

Hogyan kergette vissza az asszony a férjét az erdőbe? Milyennek tartod az asszonyt?

Miért volt bús az öregember? Sz. 48/6. b)

Mit gondolsz, miért tiltakozott csak egyszer az öregember az ellen, hogy újabb kéréssel menjen a nyírfához: Sz. 47/5. b)

Mi történt az öreggel, mikor meglátta a sok aranyat? Sz. 48/6. c)

Mi a véleményed most az öregemberről?

Mi volt az öregnek a legnagyobb gondja?

Mi volt az utolsó kívánságuk?

Mit gondoltok, elégedettek voltak az öregek?

– A szereplők tulajdonságainak csoportosítása Sz. 48/7.

6. Szintetizálás: A mese vázlatának kiegészítése Sz. 47/4.

II. Összefoglalás

1. Mit gondolhatott a nyírfa az öregekről?

2. Egyéni vélemény megfogalmazása és indoklása Sz. 48/8.

3. Házi feladat: Sz. 48. oldal.

Tananyag: Julianus barát

Györk iskolába megy

Cél:– a szövegértő olvasás fejlesztése,

– az ismeretek bővítése,

– a szókincs bővítése,

– az összefüggő beszéd fejlesztése,

– a mondatfonetikai eszközök használatának gyakorlása.

Ajánlás: A tanító ezen az órán olvassa fel mind a négy részletet, de csak az elsőt dolgozzák fel.

I. Az új ismeret feldolgozása

1. A szöveg befogadásának előkészítése

Beszélgetés a címről. A négy történet közös címe: Julianus barát. Mit gondoltok miért?

Szómagyarázat. A barát férfi szerzetes.

A szerzetes neve: Julianus.

2. Célkitűzés: Julianus barát történetét ismeritek meg, de ma csak az első részt beszéljük meg alaposan.

3. Bemutató olvasás.

4. A spontán reakciók meghallgatása. Szómagyarázatok szükség szerint.

5. A szöveg feldolgozása

a) Részcélkitűzés: Milyen volt a könyv, melyet Bernárd atya mutatott Györknek?

Hangos olvasás: „Az öreg... a kicsiny képeket.”

Milyen könyvet vett le a polcról az atya?

Mit hitt a könyvről a kisfiú?

Miről szól a könyv?

Részösszefoglalás: Bernárd atya egy szép könyvet mutatott Györknek.

b) Részcélkitűzés: Mit akar megtanulni Györk?

Hangos olvasás: „Ez a könyv... No, eredj békével!”

Mi minden volt leírva a könyvben?

Miért hallgatta Györk ámulva az atyát?

Mit mond a barát a fiúnak:

Miért szégyenkezik Györk?

Mit kérdez Bernárd atya a fiútól?

Hogyan válaszol Györk?

Miért akar megtanulni a fiú olvasni?

Mit ajánl neki az atya?

Részösszefoglalás: Györk meg akar tanulni olvasni.

c) Részcélkitűzés: Hogyan fogadta az anyja Györk elbeszélését?

Néma olvasás a szöveg végéig.

Beszélgetés: Miért volt nagy dolog akkoriban, ha valaki tudott olvasni?

6. Szintetizálás: A párbeszédes rész felolvasása Sz. 97/3.

II. Összefoglalás

1. A cím felírása a füzetbe, válaszadás kérdésekre Sz. 97/1., 2.

2. Szókincsfejlesztés Sz. 98/6. Mondatalkotás szóban az olvasmány szavaival.

3. Kedvenc könyvbemutatója 98/5.

4. Házi feladat: Sz. 98/4., 97/2. és 99.

Tananyag: Iskola a kolostorban

Cél:– a szókincs fejlesztése,

– az összefüggő beszéd fejlesztése,

– az olvasási készség fejlesztése,

– a ismeretek bővítése,

– a szövegértő képesség fejlesztése,

– a kommunikációs képesség fejlesztése.

Előzmény: Györk iskolába megy

I. Az új ismeret feldolgozása

1. A házi feladat meghallgatása. Kedvenc könyv ismertetése.

2. Koncentrációs légzőgyakorlat 99/1.

3. Egyéni hangos olvasás: a házi feladat meghallgatása.

Az értékelés szempontjai: folyamatos és pontos, szöveghű olvasás.

4. Célkitűzés: Elolvassuk, milyen volt Györk első napja az iskolában.

5. A szöveg részenkénti feldolgozása.

a) Részcélkitűzés: Mit látott Györk, amikor belépett a terembe?

Hangos olvasás: „Délelőtt... visszaadta: „Így kell.”

Miért volt izgatott Györk?

Kiket látott a fiú a teremben?

Min ültek a fiúk?

Milyen öltözéket viseltek?

Mit tartottak a térdükön?

Mivel írtak? Sz. 99/2.

Milyen volt a barát? Mondd a saját szavaiddal: „hosszú, fekete barát”!

Mit csinál ez a barát?

Részösszefoglalás: A barát írni tanította a fiúkat.

b) Részcélkitűzés: Mit tanult meg először Györk?

Hangos olvasás: „Itt van az új fiú... bölintott a fráter.”

Mire figyelmeztette Pelbárt fráter Györköt?

Hogyan köszönt Györk?

Hogyan kellett köszönnie?

Miért szégyenkezett a fiú?

Miért használja az író az elmondja helyett az elmakogta szót?

Miért volt büszke Györk?

Sz. 100/4.

Részösszefoglalás: Györk megtanulta a köszönést.

c) Részcélkitűzés: Hogyan kezd tanulni Györk?

Hangos olvasás a szöveg végéig.

Kit nézegetett a négy fiú?

Miért nevezi az író Györköt jövevénynek?

Hogyan nézték a fiúk Györköt. Miért?
Mit érzett Györk?
Mit tett izgalomban?
Mit mondott neki a fráter,
Miért ölt le távol a többiektől?
Mire figyelmeztette a fráter?
Miért szégyenkezett?
Hogyan mutatta be a fráter Györköt a többieknek? Mi erről a véleményed? Indokold meg!
Hogyan tanította a fráter Györköt?
Miért volt nehéz feladat Györk számára az írás?
Mitől félt Györk?
Sz. 100/5.

Részösszefoglalás: Györk nagy igyekezettel kezd tanulni.

6. Beszélgetés az OK. 160. oldalán lévő képről
7. Szintetizálás: a szöveg elolvasása hangosan.

II. Összefoglalás

1. A lényeg megfogalmazása Sz. 99/3.
2. Szituációs játék Sz. 100/6.
3. Házi feladat Sz. 100. oldal

Tananyag: A nagy álom

Cél:– a szövegértő képesség fejlesztése,
– az összefüggő beszéd fejlesztése.
– a közlőhelyzetnek megfelelő nyelvi eszközök használata.
– párbeszéd felolvasásának gyakorlása,
– a lényegkiemelés gyakorlása.

Előzmény: Iskola a kolostorban.

I. Az új ismeret feldolgozása

1. A házi feladat meghallgatása és értékelése.
2. A szöveg befogadásának előkészítése.
– Beszélgetés: Volt-e már olyan álmod, vágyad, amely nehezen valósult meg: Mit tettél érte, hogy megvalósuljon? Mit kell tenni, hogy az ember elérje, amit elhatározott?
– Ki volt IV. Béla? Sz. 100/1.
3. Célkitűzés. Elolvassuk, mit tett Julianus barát és ki segített neki, hogy az álma megvalósulhasson.
4. A szöveg elolvasása némán.
5. A spontán megnyilvánulások meghallgatása.
6. A szöveg feldolgozása
Mi volt Julianus barát gyerekkori álma?
Hogyan készült erre a nagy feladatra?
Mikor érkezett el a megvalósítás ideje?
Miért kereste fel Julianus barát a királyt?
Mi bizonyítja a barát elszántságát és önzetlenségét?
Sz. 101/6.
Mit ígért a király a szerzetesnek?
7. Szintetizálás: A szöveg elolvasása hangosan.

II. Összefoglalás

1. Az olvasottak rögzítése, a lényeg megfogalmazása Sz. 101/7., 100/2., 3.

2. Felolvasás
  - A közléshelyzetnek megfelelően Sz. 101/4.
  - a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. 101/8.
3. Szituációs játék
4. Házi feladat: 101. oldal

Tananyag: Az ázsiai magyaroknál
--

- Cél:– a szövegértő képesség fejlesztése,
- a szókincs bővítése,
  - a megadott vázlat bővítése,
  - a közléshelyzetnek megfelelő nyelvi eszközök használatának gyakorlása,
  - a Képes diákszótár használatának gyakorlása.

Előzmény: A nagy álom

I. Az új ismeret feldolgozása

1. A házi feladat meghallgatása és értékelése.
2. A szöveg befogadásának előkészítése.
Beszélgetés az Ok. 162. oldalán lévő ép alapján Sz. 101/1.
3. Bemutató olvasás.
4. A Spontán reakciók meghallgatása.
5. A szöveg tagolása a Sz. 102/3. feladat alapján
6. A szöveg részenkénti feldolgozása
  - a) Részcélkitűzés: Hogyan halad Julianus barát a célja felé?
Néma olvasás: az első bekezdés.
Miért maradt egyedül a barát:
Miért nem téríthette el semmi a céljától:
Részösszefoglalás: A viszontagságok.
  - b) Részcélkitűzés: Milyen váratlan esemény történt?
Hangos olvasás: „És egyszer csak... könnyektől elfutott szemébe.”
Milyen volt Julianus barát külseje? Miért volt olyan?
Mit kérdezhetett tőle az asszony?
Miért nem értették meg azonnal egymás beszédét?
Sz. 102/4., 6.
Milyen házban lakott a magyar család? Mire emlékeztet ez téged:
Sz. 102/5.
Miért akarták a háziak, hogy Julianus elsőként vegyen a kásából?
Miért vett utolsónak a barát? Emlékezzetek vissza, hol olvastunk hasonló szokásról!
Miről beszélgettek a vacsora után?
Miért akart tovább menni Julianus barát?
Szómagyarázat: szótárhasználattal: Sz. 102/8.
Részösszefoglalás: A találkozás
  - c) Részcélkitűzés: Mi történt másnap:
Néma olvasás: az utolsó bekezdés.
Hogyan fejezte ki Julianus barát tiszteletét és háláját vendéglátói iránt?
Hogyan búcsúztak el tőle a magyarok:
Mi volt az asszony utolsó szava?
Részösszefoglalás: Ismét úton.
7. Szintetizálás: Sz. 101/2., 102/3.

II. Összefoglalás

1. Beszélgetés. Miért sikerült megvalósítania Julianus barátnek gyermekkori álmát?
2. Házi feladat: 103. oldal

Tananyag: Móra Ferenc: A didergő király

Cél:– a szövegértő képesség fejlesztése,
– az olvasási képesség fejlesztése,
– a szókincs fejlesztése,
– a szóbeli kifejezőképesség fejlesztése.

Előzmény: A hiú király.

I. Az új ismeret feldolgozása

1. A házi feladat meghallgatása, értékelése,
2. Beszélgetés: Miért nyerte el a szegény ember fia, Péter a királylány kezét Miért vesztette el a fejét a király?
3. Célkitűzés: Ma egy másik királyról szól a mese. A címe. A didergő király
4. Beszélgetés a mese címéről. Mire következtetsz a címből?
5. Bemutató olvasás.
6. A spontán reakciók meghallgatása.
7. A mese részenkénti elemzése
  - a) Részcélkitűzés: Mi volt a király bánata?
Néma olvasás: az első versszak.
Hol élt a király:
Hogy hívták az ország királyát?
Mit gondoltok, miért adta Móra Ferenc ezeket a furcsa neveket?
Miért volt bánatos a király: Hőzd alá!
Mit ajánlott a király annak, aki segít a baján?
Részösszefoglalás: A király nagyon fázott.
  - b) Részcélkitűzés: Milyen tanácsokat adtak a királynak:
Hangos olvasás: „Százegy kengyelfutó... s nevetett köntösén a sok aranykolomp.”
Milyen tanácsokat adtak a bölcsék?
A király azonban egyre jobban fázott. Mely sorokból tudjuk? Húzd alá!
Kit hívatott a király? Miért éppen őt? Szemléltetés: Udvari bolond képe.
Miért mordult rá haragosan a király:
Magyarázd meg a bolondnak ezt a mondatát: „Teli van énnálam ésszel a szelence.”
Szómagyarázat: szelence Sz. 21. oldal
Mit tanácsolt a királynak: Sz. 22/5.
Részösszefoglalás: Be kell fűteni a palotában.
  - c) Részcélkitűzés: Hogyan segít a fűtés a király baján?
Hangos olvasás: „kergeti a király... csak egy fog van már, az is vacog bele.”
A kandalló nagyságát hasonlattal érzékelteti az író. Keresd meg a hasonlatot! Mihez hasonlítja a kandallót?
Szómagyarázat: kaszárnya: laktanya.
A kandallóban nagyon sok fát eltűzeltek. Hogyan adja tudtunkra az író?
A király ennek ellenére egyre jobban fázik. Keresd meg, hogyan fejezi ki az író! Húzd alá!
Szómagyarázat: sergett Sz. 21. oldal
Mit parancsolt a király, amikor elfogyott a tűzifa? Mi a véleményed erről?
Szómagyarázat: venyige, haraszt Sz. 21. oldal
Miért nem hűlhet ki a király kandallója: Húzd alá a versben a választ!
Mi történt a gyümölcsös kertekkel és lakóikkal? Milyen embernek tartod a királyt? Miért?
Indokold a véleményed!
Melege lett-e végre a királynak Húzd alá a választ a versben!
Részösszefoglalás: A király egyre jobban fázott.
  - d) Részcélkitűzés: Mitől lett végre melege a királynak?
Hangos olvasás: „Nekeresdországban van is nagy ropogás...” a végéig. Beszélgetés a 16–17. oldalon lévő képről. Melyik jelenetet ábrázolja: Mit olvasol le a szereplők arcáról, mozdulatairól, testtartásukról?

Milyen volt a kislány? Szómagyarázat: lenvirág, kláris, rizskása Sz. 21. oldal

Mit mondott a királynak?

Mit válaszolt erre a király?

Miért csodálkozott a király a kislány szavain? Szómagyarázat: ácsi Sz. 21. oldal.

Mit gondolsz, igaza volt a királynak? Indokold a véleményed!

Az író hasonlattal fejezi ki, hogy a király megváltozott. Keresd meg, és keretezd be ezt a részt a versben!

A királynak hirtelen melege lett. Keresd meg, és hőzd alá ezeket a sorokat is!

Miből akart adni a király a népének? Miféle melegeből akart adni a király? Mondd el a véleményed!

Sz. 22/2.

Részösszefoglalás: A királyt a szeretet melegítette fel.

8. A mese szerepek szerinti olvasásának előkészítése

a) Kik beszélnek a mesében? Mesélő, király, kengyelfutó, bolond, fűtő, kislány.

Hogyan jelöli az író, amit valamelyik szereplő beszél:

b) A szerepek jelölése a szöveg mellett.

9. Szintetizálás: A mese vázlatának leírása a füzetbe

A didergő király

1. A király nagyon fázott.

2. be kell fűteni a palotában.

3. A király egyre jobban fázott.

4. A királyt a szeretet melegítette fel.

II. Összefoglalás

1. Olvasd el az aláhúzott sorokat! Mindegyikből azt tudod meg, mennyire fázott a király. Szókincsfejlesztés Sz. 22/3.

2. Mitől változott meg Nevesincs király: Mi a véleményed? Indokolj!

3. Keresd a mesében túlzásokat! Miét használta ezeket az író?

4. Házi feladat 23. oldal, valamint felkészülés a mese szerepek szerinti olvasására.

JEGYZET

B) A nyelvtani anyag feldolgozásához

57. óra

Tananyag: Az ige múlt ideje

I. A tanult ismeretek gyakorlása

1. Az igék felismerésének, funkciójának gyakorlása mimetikus játékkal

A tanító különböző cselekvéseket játszik el némán a gyerekeknek. A gyerekek minden cselekvéshez egy igét írnak a füzetükbe.

Az ellenőrzés a szavak felolvasásával történik.

A gyerekek szóban mondatokat alkotnak a leírt igékkel.

II. Új ismeret feldolgozása

1. Az indukciós szöveg megismerése

Regényrészlet felolvasása néma olvasással Geréb László Búvár Kund című regényéből (Tk. 76. o.).

Beszélgetés a szöveg tartalmáról: A szereplők és a cselekmény megfigyeltetése.

2. A nyelvi tények tartalmi elemzése

Közös jegyek keresése a kiemelt igékben a funkcióból kiindulva.

Mikor élt Búvár Kund?

Mikor végezte ezeket a cselekvéseket, mikor történtek bele ezek a dolgok? (régén, a múltban stb.)

Mi a közös a kiemelt igékben?

3. Elvonatkoztatás

Analóg példák gyűjtése személyes élmények alapján.

Mi történt veletek a múltban?

Mit csináltatok tegnap?

4. Általánosítás

– Ha a cselekvés, történés, létezés a múltban ment végbe, múlt idejű igét használunk.

– A Tk. 85. oldalán látható meghatározás felolvasása.

5. A nyelvi tények formai elemzése

Szóelemzés a táblán és a tankönyvben (91. o.)

A múlt idő jelének kiemelése, megfigyeltetése.

A múlt idő jelének meghatározása a Tk. 92. oldalán található meghatározás segítségével.

6. A tanult ismeretek megszilárdítása

– Gyűjtsetek múlt idejű igéket a képek alapján!

Igék gyűjtése szóban, csoportmunkában. Mindegyik csoport más képet kap:

- Ősemberek egy barlangban
- Középkori lovagi torna
- Petőfi a nemzeti dalt szavalja

Mondatalkotás szóban és írásban múlt idejű igék felhasználásával.

A tanító mindegyik csoportból felír három igét a táblára. A másik két csoportból jelentkező tanulók szóban mondatot alkotnak az igékkel.

Mindegyik gyerek három mondatot alkot tetszés szerint kiválasztott múlt idejű igékkel.

Kikötés: Lehetőleg ne a saját csoportja által gyűjtött igéket használja fel!

75. óra

Tananyag: A melléknév fogalmának kialakítása

I. Új ismeret feldolgozása

1. Az indukciós szöveg megismerése

– Régi ismerőseink ismét a múltba kirándultak. Olvassátok el, mi történt velük!
Beszélgetés a szöveg tartalmáról: A cselekmény reprodukálása.

2. A nyelvi tények tartalmi elemzése

Közös jegyek keresése a 118. oldal lap tetején kiemelt szavaiban:

Mit tudtak meg a gyerekek a következő dolgokról? (a tulajdonságaikat)

Mi a közös a következő szavakban: **hatalmas, vaskos, kicsi, vékony, magas, nagy**

3. Elvonatkoztatás

Analóg példák gyűjtése képek alapján
(tájkép vagy csendélet)

– Gyűjtsetek tulajdonságokat a képről!

4. Általánosítás

A személyek, dolgok tulajdonságait jelölő szavakat mellékneveknek nevezzük.

A Tk. 118. oldalán látható meghatározás felolvasása.

5. A tanult ismeretek megszilárdítása

Melléknevek kapcsolása adott főnevekhez önálló munkában.

– Írjatok egy-egy jellemző tulajdonságot jelölő melléknevet a következő főnevek mellé!

kés
lovag
bagoly
jég
feladat

A megoldások meghallgatása és értékelése után mondatalkotás a szópárokkal.

C) Fogalmazás

Tananyag: Milyen a jó cím?

- Cél:– a cím szerepe,
– a cím és a téma kapcsolata,
– jó cím jellemzői,
– a cím helyesírása.

I. Ismeretnyújtás

1. Motiváció: Az érdeklődés felkeltése a téma iránt. A cím szerepének a tudatosítása.

Olvassátok el az Íródeák 9. oldalán lévő 9. feladat szövegét!

Beszélgétek a szövegről.

Ezt a fogalmazást egy 9 éves erdélyi kislány írta, aki Csíkszentandráson él.

Miről szól a szöveg? Ki a történet főszereplője? Milyen ember volt? Mi lett a büntetése hazug szavaiért?

Miért nem teljes az írásmű?

Miért fontos a cím? Indokoljátok meg a véleményeteket!

Adjatok címet a szövegnek!

(Fogalmazzanak a gyerekek minél többféle címet. Például: A hazug harangozó, A lusta harangozó, A harangozó büntetése, A tolvaj harangozó, A Feneketlen-tó, Hogyan keletkezett a Feneketlen-tó? A csíkszentandrásai tó stb.)

A címek vizsgálata aszerint, hogy melyiket tartják jónak a gyerekek. A tanító kérje meg a gyerekeket minden esetben, hogy indokolják a véleményüket,

Az óra végén még egyszer visszatérünk ezekre a címekre.

2. Célkitűzés

A mai órán megtanuljuk, miért fontos a cím, milyen a jó cím és hogyan lehet megfogalmazni.

3. Az indukciós anyag vizsgálata és elemzése

Ismert olvasmányok, vers címének vizsgálata az Íródeák 7. oldalán lévő 1. feladat alapján.

a) Részcélkitűzés: Miért fontos a cím?

A címek egyenkénti vizsgálata.

Miről szól az olvasmány (a vers)? A tartalom felidézése röviden. Mit tudunk meg a címből?

Miért fontos az olvasó számára a cím?

Részösszefoglalás: A címből megtudjuk, miről szól a szöveg, felkelti az érdeklődésünket.

Rögzítés: Az Íródeák 8. oldalán lévő hiányos mondat kiegészítése közösen. (Az olvasmány címe elárul valami lényegeset arról, amiről szól, és felkelti az érdeklődésünket.)

b) Részcélkitűzés: Mire utalhat a cím?

A címek vizsgálata egyenként, csoportosításuk a 8/3. feladat szerint.

Mire utalhat a cím?

Részösszefoglalás: A cím utalhat az eseményre, a helyszínre, az esemény idejére, a szereplő nevére és tulajdonságára.

Rögzítés: az Íródeák 8. oldalán lévő 4. feladat hiányos mondatának kiegészítésére. (A cím utalhat a szereplő nevére, tulajdonságára. Magára az eseményre, az esemény helyszínére, idejére.)

c) Részcélkitűzés: Milyen a jó cím?

Az Íródeák 9. oldalán lévő 6. feladat megoldása közösen.

Részösszefoglalás: A jó cím többnyire rövid.

Vizsgáljuk meg azokat a címeket, melyeket ti fogalmaztatok az óra elején!

Melyiket tartjátok jónak a tanultak után: Miért fontos, hogy jó legyen a cím?

Rögzítés: A jó cím többnyire rövid és felkelti az érdeklődést.

- d) Részcelkitűzés: Mit kell tudni a cím helyesírásáról?
A címek megfigyelése (Íródeák 7/1.)
Mit állapíthattok meg a címek kezdőbetűiről?
Mit állapíthattok meg a mondat végi írásjelekről?
Rögzítés: Az Íródeák 8. oldalán lévő 5. feladat hiányos mondatának kiegészítése. (A címeket nagy kezdőbetűvel írjuk. A címek után a pontot nem, de a kérdő- és felkiáltójelet kiírjuk.)

4. Az általánosítás megfogalmazása

- Mit tanultunk ma a címről?
Milyen a jó cím?
Mire utalhat a cím?
Mit kell tudni a cím helyesírásáról?
Olvassátok el az Íródeák 9. oldalán a tudnivalókat!
A tudnivalók felolvasása hangosan.

5. Rögzítés

- a) A réges-régen című fejezet olvasmányainak vizsgálata a tanultak alapján (Íródeák 9/8.).
Melyik cím mire utal?
b) A tanultak alkalmazása: Íródeák 10/10. feladat.

Tananyag: Történetalkotás képsor alapján

- Cél:– a cím és tartalom kapcsolatának gyakorlása,
– az anyaggyűjtés módjáról tanultak ismétlése,
– az anyaggyűjtés módjainak gyakorlása (megfigyelés, elképzelés),
– az elbeszélő fogalmazás tagolásának alapozása az események sorrendjének (előzmény, esemény, következmény) megfigyelésével és alkalmazásával,
– a közlés tudatának alapozása a hallgató személyének megválasztásával,
– a felesleges szóismétlés elkerülésének gyakorlása szinonimák használatával,
– az írásbeli kifejezőképesség fejlesztése.

1. Az előző órai fogalmazások értékelése

- A tanító szempontjai: címadás, a mondatok kapcsolódása, szóhasználat.
Egy tanulói fogalmazás és néhány típushibát tartalmazó fogalmazásrészlet felolvasása és elemzésük közösen.
Az elemzés szempontjai:
– Arról szól a fogalmazás, amit a cím alapján vártatok? Indokoljátok a véleményeteket!
– Minden mondat kapcsolatban van az előtte lévővel és az utána következővel?
Indokoljátok a véleményeteket!
– Hogyan lehetett volna elkerülni a felesleges szóismétlést?
Hibajavítás közösen, szóban.

2. A szükséges ismeretek felelevenítése

- a) Az anyaggyűjtés módjai
Hányféle módon gyűjthetünk anyagot a fogalmazás megírásához?
Hogyan gyűjtöttek anyagot az előző órai fogalmazás megírásához?
b) Az események sorrendje
Hogyan követik egymást az események mozzanatai a történetekben?
Szókérdések rendezése:

ESEMÉNY

ELŐZMÉNY

KÖVETKEZMÉNY

(A helyes sorrend: előzmény, esemény, következmény)

3. Célkitűzés

Ma egy képsor alapján fogtok fogalmazást készíteni. Az anyaggyűjtés több módját is ki kell majd használnotok. A fogalmazás megírásakor arra ügyeljetek, hogy az esemény mozzanatai helyes sorrendben kövessék egymást.

4. A fogalmazás előkészítése

A) A mondanivaló tervezése

1. Anyaggyűjtés

A képek megfigyeltetése.

Mit ábrázolnak a képek?

Kik a képsor szereplői? Adjatok nekik nevet!

Mit csinálnak a nyuszik? Mi történik velük? Mondjatok minden képről egy-két mondatot!

Mit gondolhattott nyuszi mama, mikor belépett a szobába? Mit olvashattatok le az arcáról?

2. Címadás

Íródeák 18. oldal 2. feladat.

Olvassák fel a gyerekek a címjavaslatukat és mondjanak véleményt egymás javaslatairól!

A tanító a gyerekek által kiválasztott címek közül írjon fel a táblára kettőt-hármat!

(Megjegyzés: Fontos, hogy néhány cím felkerüljön a táblára, mert a mondanivaló tervezésének a címhez kell igazodnia.)

3. A mondanivaló megtervezése, nyelvi-stilisztikai eszközök gyűjtése

a) A közlés tudatának alapozása

Az olvasó személyének megválasztása. Íródeák 19. oldal 5. feladat

A hallgató személyének megválasztása: Kinek fogjátok elmesélni a két nyuszi történetét?

b) Szógyűjtés

Nézzétek meg újra a képeket!

Gondoljatok arra, hogy mit fogtok írni! Mondjatok cselekvést jelentő szavakat!

A tanító írja a táblára az igéket – a képeknek megfelelően csoportosítva –, az igék sorrendje egyezzen meg az események sorrendjével!

1. kép: meglátta, mondta, gondolkodtak

2. kép: felmászott, nyúlt, belekapaszkodott

3. kép: meghallotta, belépezz, csodálkozott

(Megjegyzés: A fenti szóanyag csak javaslat, a gyerekek ötleteit fogadja el a tanító! Az igék sorrendje azért fontos, mert segít az időrend betartásában.)

Hogyan kerülhetitek el a felesleges szóismétlést? Szinonimák gyűjtése: Íródeák 19. oldal 4. feladat.

B) A szerkesztés előkészítése

1. Az események sorrendje.

Figyeljétek meg a képsort! Hogyan követik egymást az események?

2. A mondanivaló tagolása

Az előzmény és a következmény megtervezése: Íródeák 19. oldal 3. feladat.

Milyen módon fogtok ezekhez anyagot gyűjteni?

5. A fogalmazás megírása

Írjátok fel a füzetbe azt a címet, amelyet választottatok! Gondoljátok végig még egyszer a mondanivalótokat, és lássatok munkához! Íródeák 19. oldal 6. feladat.

6. A feladatmegoldás értékelése

a) Önellenőrzés

Olvassátok el a fogalmazásotokat! Ha találtok benne helyesírási hibát, javítsátok!

b) A munkák közös értékelése

Egy-két tanulói fogalmazás felolvasása.

Megfigyelési feladat: Hogyan követték egymást a fogalmazásban az esemény mozzanatai?

c) Önértékelés

Mi a véleményed a saját fogalmazásodról? Hogyan követik benne egymást az esemény mozzanatai?

Tananyag: Elbeszélő fogalmazás írása monda alapján

- Cél: – a cím és a tartalom kapcsolatának gyakorlása,
– a fogalmazás hármas tagolásának gyakorlása,
– a közlés tudatának fejlesztése: a monda átfogalmazása valamelyik szereplő helyzetébe képzelve,
– az anyaggyűjtés módjainak alkalmazása,
– az írásbeli kifejezőképesség fejlesztése.

1. Az előző órai fogalmazások értékelése

A szempontok megegyeznek az előző órán a célkitűzésben megadott szempontokkal (ezek lehetnek: a hármas tagolás alkalmazása, az olvasó szempontjainak figyelembe vétele, a cím és a tartalom kapcsolata).

Egy-két tanuló fogalmazás bemutatása, elemzése.

A hibák illusztrálására néhány fogalmazásrészlet bemutatása, elemzése és javítása közösen.

2. A szükséges ismeretek felelevenítése

a) Az anyaggyűjtés módjainak felelevenítése

Hogyan tudta megírni Benedek Elek a Botond mondát? (olvasás, elétképzés)

b) A közlés tudatának szerepe az írásműben?

Kinek a szerepében meséli el az író a történetet? (mesélő, mesemondó)

Mi bizonyítja, hogy figyelembe vette az olvasó szempontjait?

(Minden fontos részletet elmond, hogy az olvasó megértse a történetet.)

3. Célkitűzés

Ma úgy írástok meg Botond történetét, hogy valamelyik szereplő helyzetébe képzelitek magatokat, s ennek megfelelően választjátok meg az olvasót vagy a hallgatót. A történetet egyrészt a saját nézőpontokból kell elmondani, de úgy, hogy közben tekintettel vagytok a hallgatóra is. Írás közben ne feledkezzetek meg a hármas tagolásról sem!

A fogalmazás előkészítése

A) A mondanivaló tervezése

1. Anyaggyűjtés:

A Monda tartalmának a felidézése az alábbi szempontok szerint.

Idő, helyszín, szereplők.

A történet mozzanatainak összeállítása (lehet esetleg sorba rendezni a megadott mozzanatok).

Az anyaggyűjtésnek mely módjait tudjátok felhasználni a fogalmazás megírásához? (olvasás, elképzés).

2. Az elbeszélő (az író) személyének kiválasztása

Ki mesélheti el a történetet, kinek, mikor?

– Botond az otthon maradt családjának, amikor visszatért a sereg.

Elmesélheti az unokájának, amikor már megöregedett.

– Egy magyar katona, Botond barátja, a családjának.

– A görög óriás barátja, ő viszi a halálhírt a katona családjának.

– A görög császár egyik udvari embere egy másik udvari embernek.

3. Címadás

Több címjavaslat meghallgatása a témáknak megfelelően. Véleményezésük, néhány cím kiválasztása, felírása a táblára. A tanító is tegyen javaslatot a címmel kapcsolatban! Az alábbi néhány cím is adhat további ötleteket.

– A bajvívás; Egy régi történet;

– Barátom hőstette; Győztünk!

– A szomorú hír; Barátom halála

– Micsoda szégyen! A gyászos végű küzdelem,

4. A mondanivaló megtervezése, nyelvi-stilisztikai eszközök gyűjtése
- a) A mondanivaló megtervezése a közlés tudatának megfelelően.
 Hogyan kezdődik a történet, ha Botond meséli el a hazatérésük után? Kinek a története kezdődhet hasonlóan? (a magyar katonatársé)
 Mire kell figyelnie ebben az esetben az írónak?
 Hogyan kezdi a történetet a görög óriás barátja a szülőknak?
 Az eseménynek mely részeit fogja részletesebben kifejteni: (Fiúk bátorságát, erejét fogja dicsérni, arról fog mesélni, hogyan küzdött a magyar katonával.) Az anyaggyűjtésnek melyik módjára lesz nagyobb szükségetek, ha ezt választjátok? (elképzelés) Miért?
 Hogyan kezdi a történetet az udvari ember, aki végignézte a küzdelmet? Mit fog elmondani annak, aki nem volt ott, és még nem is hallott a történetekről?
- b) Nyelvi-stilisztikai előkészítés
 – Szógyűjtés:
 Milyen volt a külseje?
 Botond: köpcös, tagbaszakadt, erős, kicsi/alacsony/kistermetű/a legkisebb vitéz
 A görög: hatalmas, erős, nagytermetű, nagydarab
 Milyennek ismertük meg a viselkedéséből, a beszédéből, a tetteiből?
 Botond: merész, bátor, erős
 A görög: öntelt, hencegő, magabiztos.
 Hogyan küzdöttek, Mit csinált Botond? Mit tett a görög?
 Botond: üres kézzel ment a görögnek
 A görög: meg sem mozdult, csak állt összefont karral
 Hogyan győzte le Botond a görögöt?
 Jobbra lódította, balra lódította, felkapta, megkeringette a levegőben, földhöz teremtette
 – Az igék használatának megbeszélése: Az író saját magáról egyes szám első személyben beszél.
- B) A szerkesztés előkészítése
1. Az események sorrendje: az időrend
  2. A mondanivaló tagolása
- Bevezetés: az előzmény
 Tárgyalás: az esemény
 Befejezés: lezárja a történetet.

5. A fogalmazás megírása

- A gyerekek felírják a füzetbe a választott címet.
 Még egyszer végig gondolják a mondanivalójukat, majd ezután munkához látnak.
 A tanító ezalatt a gyerekek közt járkal, s ellenőrzi, segíti munkájukat.

6. A feladatmegoldás értékelése

- a) Önellenőrzés
 A gyerekek elolvassák a fogalmazásukat, a hibákat javítják.
- b) A tanító felolvas egy-két jól sikerült fogalmazást.
 A gyerekek véleményt mondanak a fogalmazásokról, véleményüket indokolják. Az értékelés szempontja: tekintettel volt-e a fogalmazás írója az olvasóra?

Tananyag: Elbeszélő fogalmazás írása olvasmányélmény alapján

- Cél:– Az anyaggyűjtés gyakorlása (olvasás, emlékezés, elképzelés).
 – a tárgyalás tagolásának gyakorlása (új szereplő).
 – az elbeszélés szerkesztési elvének alkalmazása (időrend)
 – a közlés tudatának gyakorlása,
 – a relevancia érvényesítése a fogalmazásban.
 – a szókincs bővítése és aktivizálása,
 – a felesleges szóismétlés elkerülése szinonimák használatával.

1. Az előző órai fogalmazások értékelése

Szempontjai: a tárgyalás tagolása (más időben folytatódik a történet)
a cím és a tartalom kapcsolata,
az olvasó szempontjainak a figyelembe vétele.

Egy-két fogalmazás, illetve néhány részlet felolvasása, elemzése, a hibák javítása közösen.

2. A szükséges ismeretek felelevenítése

Egy gyermekfogalmazás fő részének tagolása páros munkában.

Hol kellett volna tagolni a tárgyalást a fogalmazás írójának: Jelöljétek a szokott módon! Indokoljátok a véleményeteket!

A párok lapon megkapják az alábbi szöveget:

Mókus Misi az erdő legöregebb tölgyfáján lakott testvérel, Mókus Micivel. Egyik nap egy sűrű mogyoróbokor kellős közepében csemegéztek. Jóízűen ropogtatták a mogyorót, s közben vidáman tréfálkoztak egymással. A nagy nevetgélés közben Misi egyszer csak valami furcsa neszt hallott. Óvatosan kikukucskált a lombok közül, de még a szívverése is elállt a rémület-től. A menyéttel nézett farkasszemet. Annyira megrémült, hogy moccanni sem tudott. Aztán visszarántotta a fejét a bokorba, elkapta testvére mancsát, és vonszolta maga után ágról-ágra. – Micsoda szerencsénk volt! – sóhajtott fel, mikor hazaértek, s mindent elmesélt Micinek. Azt persze nem tudta Misi, hogy a menyét is megijedt tőle, s ijedtében ő is elrohan, de az ellenkező irányba.

A feladat ellenőrzése felolvasással, és az indoklások meghallgatása.

3. Célkitűzés

Ma ti is mesét írtok. Az lesz a feladatotok, hogy a tárgyalást tagoljátok. Közben természetesen figyelnetek kell arra is, hogy az olvasó megértse a mesét.

4. A fogalmazás előkészítése

A) A mondanivaló megtervezése

1. Anyaggyűjtés

Ismert mese (Az osztozkodó medvék) felidézése egy kép bemutatása alapján (írásvetítő segítségével).

Melyik már olvasott mesére ismertek? Kik a szereplői?

A mese eseménysorának rendezése a szókártyák sorba rendezésével:

becsapta

elindultak

találtak

nem tudták elosztani

rábízták

megjelent

veszekedtek

A helyes sorrend: 2, 3, 4, 7, 6, 5, 1

A szereplők tulajdonságainak megállapítása:

Szókártyák csoportosítása aszerint, hogy melyik tulajdonság illik a mackókra, melyik a rókákra.

A tanító kérjen indoklást is!

ravasz	okos	buta	csalafinta	önző	türelmes	kíváncsi	irigy	furfangos
--------	------	------	------------	------	----------	----------	-------	-----------

2. Az író és az olvasó személyének a megválasztása

Ki lehet a történet elbeszélője? Kinek meséli?

Az egyik bocs a mamának.

A róka egy rókabarátjának vagy a feleségének.

3. Címadás

A gyerekek címjavaslatainak meghallgatása.

A fenti szempontok figyelembevételével az alábbiak is lehetnek címek:

Póru! jártunk; Miért maradtunk éhesek?

Hogyan laktam jól? Az ostoba bocsok; Az irigy mackók

4. A mondanivaló megtervezése

Igék gyűjtése

– ahogy a bocs mondja: elindultunk, megéheztünk, találtunk, veszekedtünk, szomorkodtunk, kibékültünk

– ahogy a róka mondja: hallottam, megláttam, odamentem, megkérdeztem, mondtam, kettétörtem, leharaptam, megettem, jóllaktam, faképnél hagytam őket

Rokon értelmű szavak, kifejezések gyűjtése:

Igék:

elindultunk: útnak indultunk, felkerekedtünk, útra keltünk, nekicammogtunk

találtunk: leltünk, rábukkantunk

veszekedtünk: huzakodtunk, civakodtunk, torzsalkodtunk

megláttam: megpillantottam, észrevettem

odamentem: odaléptem, közéjük toppantam

mondtam: szóltam, beszéltem

megettem: bekaptam, befaltam

Főnevek:

medve, mackó, bocs, talpas, testvér

róka, ravaszdi, koma

Beszélő nevek: Dirmi, Dörmi, Csalavér, Ravaszka, Róka Rudi stb.

B) A szerkesztés előkészítése

1. Az eseménysor szókártyáinak elrendezése hármastagolás szerint:

Bevezetés: elindultak

Tárgyalás: találtak, nem tudták elosztani, veszekedtek, megjelent, rábízták, becsapta

Befejezés: _____

A befejezéshez a gyerekek keresnek oda illő igét.

Hol kell új bekezdést kezdeni: (A róka megjelenésekor, mert új szereplő lép be a történetbe.)

A gyerekek jelölik az eseménysorban.

2. A differenciált feladat előkészítése

Honnan meséli a róka a története? Keressék meg a gyerekek az eseménysorban az arra utaló igét! (megjelent) Mit csinált a róka az erdőben? Miért járt arra? Mit gondolt a bocsokról?

Mi lehetett róluk a véleménye? Hogyan vélekedett róla, mikor elmesélte a történetet?

5. A fogalmazás megírása differenciált szervezésben

Azok a gyerekek, akiknek gazdag a fantáziájuk és a szókincsük, igen fejlett a nyelvhasználatuk, a róka vagy az egyik bocs nevében írják meg a történetet. A róka dicsekvően mesélje a történetet, a bocs pedig panaszkodva!

Azok a gyerekek, akiknek vannak eredeti gondolataik és meg is tudják azokat fogalmazni, a

bocs nevében írják meg a történetet. Úgy mesélje el a bocs, hogy abból kiderüljön, szégyelli, hogy irigykedett a testvéreire!

Azoknak a gyerekeknek, akik nehezen tudják gondolataikat kifejezni, nehézségeik vannak a szövegalkotásban, készítsen a tanító megfelelő feladatot. Például:

- Az előre megírt fogalmazás összekevert mondatait rendezzék sorba, és másolják le a füzetbe!
- Pótolják a hiányzó részt (bevezetés, befejezés)!
- Egészítsék ki a szöveget megadott szavakkal, szinonimákkal!
- Kapjanak beszerkesztési feladatot (két mondat között egy új mondattal teremtsék meg a tartalmi kapcsolatot)!

(A példák sorát lehetne folytatni. A tanító a gyerekek fejlettségi szintje szerint összeállíthat feladatokat a műhelygyakorlatokból.)

6. A feladatmegoldás értékelése

A) Önellenőrzés

A gyerekek elolvassák a fogalmazásukat, és a felfedezett hibákat javítják.

B) A tanító felolvas néhány fogalmazást, és a gyerekek értékelik azokat az olvasóhoz való alkalmazkodás szempontjából.

BOCSÁK VERONIKA

Tanmenetjavaslat

az integrált magyar nyelv és irodalom tankönyvcsaládhoz

3. osztály

KERETTANTERV SZERINT!

Dinasztia Tankönyvkiadó

ÍRTA:
BOCSÁK VERONIKA

TIPOGRÁFIA:
KNAUSZ VALÉRIA

FELELŐS SZERKESZTŐ:
BALOGH ANIKÓ

A Kiadó a kiadói jogot fenntartja.

DINASZTIA TANKÖNYVKIADÓ KFT.
1155 Budapest, Tóth István u. 97.
Tel.: 414-0363
Fax: 414-0246
info@dinasztia.hu

Tanmenetjavaslat

Kommunikáció

Kiejtés, beszédfejlesztés, szóbeli és írásbeli szövegalkotás

Anyanyelvi ismeretek

Nyelvtan és helyesírás

Olvasás, szövegértés

Olvassásfejlesztés, mű- és irodalomismeret

Könyv- és könyvtárhasználat

Időkeret: 38 hét, 304 óra

heti 8 óra: 4 olvasás

1–2 fogalmazás

3–2 nyelvtan, helyesírás

A tanmenetben felhasználva: 36 hét, 288 óra

A fennmaradt időt ünnepekre, felmérésekre, gyakorlásra lehet fordítani.

Rövidítések

alk.	= alkalmazás	megfogalm.	= megfogalmazása
artik.	= artikuláció	m.fajták	= mondatfajták
besz.	= beszélgetés	m.fonet	= mondatfonetikai
blégz.	= beszédlégzés	megf.	= megfelelő(en)
britm.	= beszédritmus	megfígy.	= megfigyelés
dramat.olv.	= dramatizáló olvasás	mondatalk.	= mondatalkotás
eszk.	= eszköz(ök)	Ok.	= olvasókönyv
felhaszn.	= felhasználás	olv.	= olvasás
felolv.	= felolvasás	olvasm.	= olvasmány
felism.	= felismerés	ö.függő	= összefüggő
fogalm.	= fogalmazás	ö.gyűjt.	= összegyűjtése
gyak.	= gyakorlás	ötett	= összetett
hangs.	= hangsúly	reprod.	= reprodukálás
hlejtés	= hanglejtés	Sz. I.	= Szavak útján I.
inf.	= információ(k)	Sz. II.	= Szavak útján II.
í.	= Íródeák	szj.	= szituációs játék
kapcs.	= kapcsolódó	szókincsfejl.	= szókincsfejlesztés
kiegész.	= kiegészítés	szövegalk.	= szövegalkotás
kiejt.	= kiejtési	szün.	= szünettartáskomm.
komm	= kommunikációs	tulajd.	= tulajdonság
ktiv.	= könyv- és könyvtárhasználat	tart.	= tartalom
lényegkiem.	= lényegkiemelés		

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció			Nyelvtan és helyesírás	
				Kiejtés, beszéd, beszédértés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve találhatóak
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve találhatóak		
S Z E P T E M B E R	1.	Nyári élmények. Ismerkedés az olvasókönyvvel, a Szavak útján feladatfüzettel. Ok., Sz. I. 5. o. Csukás István: Az Ásító Szörnyeteg I. Ok. 27. o., Sz. I. 6. o.	Vers felolvasása, tanulása Sz. I. 6/5. Értelmező olvasás Könyv- és könyvtárhasználat Sz. I. 6/6.	Beszélgetés a nyári élményekről Sz. I. 5/1–2. Megfigyelési szempontok: – beszédértés, – szókincs, – összefüggő beszéd, – kapcsolatteremtés, – közvetlenség. Artikuláció gyakorlása Sz. I. 5/3.	1. Mi történt a nyáron? Beszélgetés a nyári élményekről. Szóbeli szövegalkotás élmény, illetve kép alapján Előzmény, esemény, következmény megfogalmazása. Í. 4. o.		1. Ismerkedés a tankönyvvel	
	2.	Látogatás a könyvtárban	Bővülő szósorok olvasása Könyv- és könyvtárhasználat	Szókincsfejlesztés	Bővülő szövegalkotás		2. Év eleji ismétlés: hangok, betűk, szó, mondat, szöveg	
	3.	A TARKA LEPKE, KIS MESE című fejezet bevezetése Ok. 3. o., Sz. I. 7. o. Égig érő mesefa Ok. 4. o., Sz. I. 8. o.	Értelmező olvasás Sz. I. 7/1. Válogató olvasás Sz. I. 7/3. Az írói kifejezések értelmezése Sz. I. 8/3. Bővülő mondatok olvasása Sz. I. 8/4. Szókapcsolatok, mondatok felolvasása a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. I. 9/6–7.	Kommunikációs gyakorlat Sz. I. 7/4–6. Kombinált légzőgyakorlat Sz. I. 9/9.	2. Szövegalkotás képsor alapján (Mesét monduk) Í. 4. o.	Eseménysor időrendbe állítása Sz. I. 8/2., 5.		Sz. I. 9/9
	4.	Három tréfa Ok. 5. o., Sz. I. 9. o.	Mondatok felolvasása a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. I. 10/2.	Összetett artikulációs gyakorlat Sz. I. 9/1. Szerepjáték Sz. I. 11/3.		Párbeszéd reprodukálása Sz. I. 10/3.		Sz. I. 10/5–7.

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció			Nyelvtan és helyesírás		
				Kiejtés, beszéd, beszéd-értés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírás készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található	
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található			
S Z E P T E M B E R	2.	5.	Medve, róka meg az ember Ok. 6. o., Sz. I. 11. o.	Írói kifejezések értelmezése Sz. I. 11/4. Dramatizáló olvasás Sz. I. 11/5.	Összetett artikulációs gyakorlat Sz. I. 11/1. Szókincsfejlesztés Sz. I. 11/3. Dramatikus játék Sz. I. 11/6.			3. Év eleji ismétlés: egyszerű és összetett szó, szótő és toldalék	Sz. I. 11/7.
		6.	A három kiskecske, a bak és a farkas Ok. 7. o., Sz. I. 12. o.	Értelmező olvasás Sz. I. 12/2. Válaszadás kérdésre az olvasottak alapján Sz. I. 12/3. Dramatizáló olvasás Sz. I. 12/4.	Kombinált légzőgyakorlat Sz. I. 12/1. Dramatikus játék Sz. I. 13/5.	3. Hogyan kapcsolódnak egymáshoz a szövegben a mondatok? Í. 5–6. o.		4. Év eleji ismétlés: o, ó, u, ú a szó végén és a szó belsejében	Sz. I. 13/6.
		7.	Ki az erősebb? Ok. 8. o., Sz. I. 13. o.	Lényeg megfogalmazása rajzban Sz. I. 13/3.	Összetett artikulációs gyakorlat Sz. I. 13/1. Mese dramatizálása Sz. I. 13/4. Véleményalkotás, érvelés Sz. I. 13/5.	Reproduktív szövegalkotás szóban Sz. I. 14/7.		5. Év eleji ismétlés: hosszú mássalhangzó a szó belsejében	Sz. I. 14/9.
		8.	A legbátrabb emberek Ok. 9. o., Sz. I. 14. o.	Értelmező olvasás Sz. I. 15/2 Könyv- és könyvtárhasználat Sz. I. 15/5.	Mindennapi kommunikációs helyzet gyakorlása Sz. I. 14/1. Saját élmény elmesélése röviden Sz. I. 15/4. Véleményalkotás Sz. I. 15/6. Mondat felolvasása a közlési szándéknak megfelelően Sz. I. 15/7.	Címadás Sz. I. 15/3.			

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció			Nyelvtan és helyesírás		
				Kiejtés, beszéd, beszédértés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található	
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található			
S Z E P T E M B E R	3.	9.	Gyakorlás Sz. I. 16. o.	Írói kifejezés értelmezése Sz. I. 16/2. Értelmező olvasás Sz. I. 16/3. Válogató olvasás Sz. I. 16/5. Bővülő szósorok olvasása Sz. I. 16/6. a)	Véleményalkotás Sz. I. 16/3. Összetett légzőgyakorlat Sz. I. 16/6. a)			6. Másképp ejtjük, másképp írjuk	
		10.	Év eleji felmérés: Hangos olvasás	Megfigyelési szempontok: – az olvasás tempója, – folyamatosság, – hangok, hangkapcsolatok helyes ejtése, – pontosság, – ritmus, – szünettartás, – hangerő.		4. Hogyan kapcsolódnak egymáshoz a szövegben a mondatok? Í. 6–7. o.		7. Év eleji ismétlés: a kijelentő és a kérdő mondat	
		11.	Egyszer egy királyfi Ok. 10. o., Sz. I. 17. o.	Értelmező olvasás Sz. I. 17/3. a)	Összetett légzőgyakorlat Sz. I. 17/1. Szerepjáték Sz. I. 18/5.	5. Milyen a jó cím? Í. 7-9. o.	Események sorrendbe állítása Sz. I. 18/1.		Sz. I. 17/4.
		12.	A hiú király Ok. 10. o., Sz. I. 18. o.	Párbeszéd felolvasásának gyakorlása Sz. I. 18/3.	Véleményalkotás indoklással Sz. I. 18/2. Szerepjáték Sz. I. 18/3. Beszédrítmus és beszédtempó gyakorlása Sz. I. 18/4.		Véleményalkotás a címről Sz. I. 18/2.		Sz. I. 19/6.

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció			Nyelvtan és helyesírás		
				Kiejtés, beszéd, beszéd-értés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírás készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található	
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található			
S Z E P T E M B E R	4.	13.	Gyakorlás Sz. 19. o.	Bővülő szósorok olvasása Sz. I. 19/1. Válogató olvasás Sz. I. 19/2.	Beszédgyakorlás Sz. I. 19/1. Mondat felolvasása a közlési szándéknak megfelelően Sz. I. 19/3.			8. Gyakorlás	
		14.	Térdszéli Katica Ok. 13. o., Sz. I. 20. o.	Válogató olvasás Sz. I. 20/1., 5. Írói kifejezések értelmezése Sz. I. 20/7. Mondat felolvasása a kiemelési jeleknek megfelelően Sz. I. 20/6. Felolvasás gyakorlása Sz. I. 20/8.	Beszédritmus és tempógyakorlat Sz. I. 20/8. Mese dramatizálása Sz. I. 20/9.	6. Milyen a jó cím? Í. 9–10. o.	Bevezető és befejező rész jelölése a mesében Sz. I. 20/2.	9. A mondatfajták - A felkiáltó mondat	Sz. I. 22/10–11.
		15.	A didergő király Ok. 15. o., Sz. I. 21. o.	Értelmező olvasás Sz. I. 22/1. Pontos olvasás gyakorlása Sz. I. 20/2. Mondat felolvasása a kiemelési jeleknek megfelelően Sz. I. 23/6. Dramatizáló olvasás Sz. I. 23/7.	Szókincsfejlesztés Sz. I. 22/3–4. Mondat felolvasása közlési szándéknak megfelelően Sz. I. 22/5.			10. A felkiáltó mondat gyakorlása	Sz. I. 23/8.
		16.	Év eleji felmérés: Szövegértés I.(Szépirodalmi szöveg) Szórakodó 3–5. o., 7–9. o.	Információk visszakeresése. Értelmezés. Egyszerű összefüggések felismerése: kapcsolat, következtetés					

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció			Nyelvtan és helyesírás		
				Kiejtés, beszéd, beszéd-értés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírás készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található	
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található			
5.	17.	Év eleji felmérés: Szövegértés II. (Ismeretterjesztő szöveg) Szórakodó 11–12. o., 13–14. o.	Tények, adatok visszakeresése Egyszerű összefüggések felismerése: kapcsolat, következtetés Értelmezés				11. A felszólító mondat		
	18.	Az aranyparázs Ok. 18. o., Sz. I. 23. o.	Értelmező olvasás Sz. I. 24/4. Felszólító mondatok felolvasása helyes dallammal Sz. I. 24/6.	Véleményalkotás indoklással Sz. I. 24/3. Mondat felolvasása közlésszándéknak megfelelően Sz. I. 22/4.	7. A cím és a téma kapcsolata Í. 10–12. o.	Eseménysor időrendbe rendezése Sz. I. 24/2.	12. A felszólító mondat gyakorlása	Sz. I. 24/5.,6.	
	19.	Gyakorlás Sz. I. 25. o. Tüzet vittem. Szólások, közmondások, találós kérdések Ok. 20. o., Sz. I. 25. o.	Értelmező olvasás Sz. I. 25/2. Játékszabály értelmezése Sz. I. 25/4.	Artikulációs gyakorlat Sz. I. 25/1. Játékszabály elmondása Sz. I. 25/5. Játék Sz. I. 25/7.					
	20.	A rest kétszer fárad Ok. 21. o., Sz. I. 26. o.	Értelmező olvasás Sz. I. 26/2. Mondatok felolvasása a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. I. 26/3.	Összetett légzőgyakorlat Sz. I. 26/1. Szókincsfejlesztés Sz. I. 25/4. Mondat felolvasása közlésszándéknak megfelelően Sz. I. 26/5.	8. A címadás gyakorlása				Sz. I. 27/6.

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció			Nyelvtan és helyesírás	
				Kiejtés, beszéd, beszédértés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található		
O K T Ó B E R	6. 21.	Dolgozz, macska! Ok. 21. o., Sz. I. 27. o.	Írói kifejezések értelmezése Sz. I. 27/3. Lényeg kifejezése közmondással Sz. I. 28/7.	Közlésszándék kifejezése verbális eszközökkel Sz. I. 27/5. Véleményalkotás Sz. I. 28/8.		Címadás gyakorlása Sz. I. 27/1. Vázlatírás Sz. I. 27/2.	13. Az óhajtó mondat	Sz. I. 28/9.
	22.	Gyakorlás Sz. I. 28. o. Fóliában sült krumpli Ok. 25. o., Sz. I. 29. o.	Szószerkezetek felolvasása a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. I. 29/2. Válogató olvasás Sz. I. 29/3. a) Információk, adatok kiemelése receptből Sz. I. 29/2.	Beszédrítmus gyakorlása Sz. I. 28/1 Saját vélemény megfogalmazása, érvelés Sz. I. 29/4.			14. Az óhajtó mondat gyakorlása	
	23.	Krumplis mese Ok. 24. o., Sz. I. 30. o.	Értelmező olvasás Sz. I. 30/2. Válogató olvasás Sz. I. 30/3. Egyszerű összefüggések felismerése Sz. I. 30/6. Felolvasás gyakorlása Sz. I. 31/7.	Véleményalkotás, érvelés Sz. I. 30/2.	9. Az anyaggyűjtés módjai: emlékezés, megfigyelés Í. 12–13. o.	Szereplők szövegének elkülönítése Sz. I. 30/3.	15. A mondatfajták összefoglalása	
	24.	Egy legény meg egy kislász Ok. 25. o., Sz. I. 31. o.	Vers felolvasása a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. I. 31/1. Írói kifejezések értelmezése Sz. I. 31/3. A szereplők tulajdonságainak a felismerése Sz. I. 31/4. Az írói kifejezések megfigyelése Sz. I. 32/5. a), b)	Összetett beszédrítmus gyakorlat Sz. I. 31/1.		Szöveg tagolása vázlat alapján Sz. I. 31/2. Szereplők tulajdonságainak felismerése Sz. I. 31/4.		Sz. I. 32/6.

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció			Nyelvtan és helyesírás		
				Kiejtés, beszéd, beszéd-értés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található	
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található			
O K T Ó B E R	7.	25.	Témazáró gyakorlás Sz. I. 32. o. Csukás István: Az Ásító Szörnyeteg II. Ok. 39. o.	Válogató olvasás Sz. I. 32/2. Felolvasás gyakorlása Sz. I. 32/2. b) Válaszadás kérdésekre Sz. I. 33/5. Értelmező olvasás Sz. I. 33/7. Kh. Sz. I. 33/8. Kérdő mondatok felolvasása helyes dallammal Sz. I. 33/10.	Hangerő és artikulációs gyakorlat Sz. I. 32/1. Szerepjáték Sz. I. 32/3. A közléshelyzetnek megfelelő nyelvi és nem nyelvi eszközök használata Sz. I. 33/6.			16. A mondatfajták dala	
		26.	A CSALÁDI KÖR című fejezet bevezetése. Sz. I. 34. o.	Válaszadás kérdésekre Sz. I. 34/4.		10. Szövegalkotás emlékezés vagy megfigyelés alapján		17. A szófajok	Sz. I. 33/10.
		27.	A nehéz kétgarasos Ok. 30. o., Sz. I. 34. o.	Válaszadás kérdésekre Sz. I. 35/5. Egyszerű összefüggés felismerése Sz. I. 35/4. Írói kifejezés értelmezése Sz. I. 35/5.	Vélemény megfogalmazása Sz. I. 35/4. Beszélgetés saját élményről Sz. I. 35/6.		Szöveg tagolása a helyszínek szerint Sz. I. 34/2.		Sz. I. 35/7.
		28.	Gyakorlás Sz. I. 36. o.	Pontos olvasás gyakorlása Sz. I. 36/3. Válogató olvasás Sz. I. 36/3. Mondat felolvasása a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. I. 36/4–5.	Artikulációs gyakorlat Sz. I. 36/1. Szókincsfejlesztés Sz. I. 36/6.	11. Javítóóra			

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció			Nyelvtan és helyesírás	
				Kiejtés, beszéd, beszédértés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illetve találhatóak
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródéák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illetve találhatóak		
O K T Ó B E R	29.	Petőfi Sándor: Füstbe ment terv Ok. 31. o., Sz. I. 37. o.	Válogató olvasás Sz. I. 37/5. Válaszadás kérdésekre Sz. I. 37/6. Felolvasás gyakorlása Sz. I. 38/14. Az ellentét megfigyelése Sz. I. 38/8. A betűrím Sz. I. 38/9. A költői kifejezések megfigyelése Sz. I. 38/11. A hasonlat megfigyelése Sz. I. 38/12. Verstanulás	Koncentrált légzőgyakorlat Sz. I. 37/1. Beszélgetés saját élményéről Sz. I. 37/2. Szókincsfejlesztés Sz. I. 38/7.		Véleményalkotás a címről Sz. I. 38/13.	18. A szófajok – gyakorlás	
	30.	Amíg a rögtönből rögtön lesz Ok. 32. o., Sz. I. 39. o.	Értelmező olvasás Sz. I. 39/5.	Beszélgetés egyéni élményéről Sz. I. 39/6.	12. Az anyaggyűjtés módjai: olvasás, elképzelés Í. 14–16. o.	Véleményalkotás a címről Sz. I. 39/1. Hiányos vázlat kiegészítése Sz. I. 39/2.	19. A főnév	Sz. I. 39/8.
	31.	Szabó Lőrinc: A rádió Ok. 34. o., Sz. I. 40. o.	Helyes hangsúly versolvasáskor Sz. I. 41/5–6.	Vélemény megfogalmazása Sz. I. 40/4.			20. A főnév – Gyakorlás 1.	Sz. I. 41/8.
	32.	A csodapatika Ok. 36. o., Sz. I. 41. o. Hirdetés Ok. 36. o., Sz. I. 42. o.	Felolvasás gyakorlása Sz. I. 41/2. Válogató olvasás Sz. I. 42/6. Információk kiemelése szövegből Sz. I. 42/8.	Hangsúly-gyakorlat Sz. I. 41/1. Vélemény megfogalmazása, érvelés Sz. I. 41/5.		Előfeltevések megfogalmazása a cím alapján Sz. I. 41/3.		

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció			Nyelvtan és helyesírás		
				Kiejtés, beszéd, beszédértés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illetve találhatóak	
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illetve találhatóak			
O K T Ó B E R	9.	33.	A nagy fehér bohóc Ok. 37. o., Sz. I. 42. o.	Válaszadás kérdésekre Sz. I. 42/2. Értelmező olvasás Sz. I. 42/3. Felolvasás gyakorlása Sz. I. 43/6.	Vélemény megfogalmazása, érvelés Sz. I. 42/3., 6.		Vázlatpontok időrendbe állítása Sz. I. 43/4.	21. A főnév – Gyakorlás 2.	
		34.	Témazáró gyakorlás Sz. I. 43. o. Illyés Gyula: A „Mester” Ok. 38. o., Sz. I. 44. o.	Egyszerű összefüggés felismerése Sz. I. 44/3–4. Kérdő és felkiáltó mondatok felolvasása helyes dallammal Sz. I. 44/7.	Beszédrítmus gyakorlása Sz. I. 43/1. Vélemény megfogalmazása, érvelés Sz. I. 44/4.	13. Szövegalkotás olvasás vagy elképzelés alapján	Szöveg tagolása vázlat alapján Sz. I. 45/2. Összefüggő beszéd gyakorlása Sz. I. 45/6.	22. A főnév – Gyakorlás 3.	Sz. I. 44/7.
		35.	A JÓL CSAK A SZÍVÉVEL LÁT AZ EMBER című fejezet bevezetése Sz. I. 45. o. Szelídíts meg! Ok. 42. o., Sz. I. 45. o.	Válogató olvasás Sz. I. 45/ 4.	Vélemény megfogalmazása, beszélgetés Sz. I. 45/1. Vélemény megfogalmazása, érvelés Sz. I. 45/3. Beszélgetés egyéni élményről Sz. I. 45/6.				Sz. I. 45/7.
		36.	Gyurika és György Ok. 43. o., Sz. I. 46. o.	Válaszadás kérdésekre Sz. I. 46/2. Értelmező olvasás Sz. I. 46/3. Válogató olvasás Sz. I. 46/2–3.	Hangfekvés váltás gyakorlása Sz. I. 46/1. Vélemény megfogalmazása Sz. I. 46/3.	14. Javító óra	Történet elmondása az egyik szereplő nevében Sz. I. 46/4.		Sz. I. 46/5.

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció			Nyelvtan és helyesírás	
				Kiejtés, beszéd, beszédértés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található		
NOVEMBER	37.	Rád nem lehet számítani Ok. 44. o., Sz. I. 46. o.	Bővülő mondatok olvasásának gyakorlása Sz. I. 47/1. Mondat felolvasása a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. I. 37/3.	Saját vélemény megfogalmazása Sz. I. 47/5.		Megkezdett gondolat folytatása Sz. I. 47/6.	23. A főnév fajtái	Sz. I. 47/7–8.
	38.	Gyakorlás Sz. I. 47. o. Szincápa Ok. 46. o., Sz. I. 48. o.	Információ kiemelése szövegből néma olvasással Sz. I. 48/5.	Kombinált légzőgyakorlat Sz. I. 47/1. Játék Sz. I. 48/6.			24. A főnév felismerésének és fajtáinak gyakorlása	
	39.	A Kék meg a Sárga Ok. 47. o., Sz. I. 48. o.	Értelmező olvasás Sz. I. 48/3. Lényeg kifejezése közmondással Sz. I. 49/7.		15. Az anyaggyűjtés módja: tapasztalat. Előzmény, esemény, következmény Í. 17–18. o.	Előfeltevések megfogalmazása a cím alapján Sz. I. 48/1. Mondatszerkesztés gyakorlása Sz. I. 49/4. Vázlat megfogalmazása Sz. I. 49/6. Címadás Sz. I. 49/8.	25. A főnév fajtáinak gyakorlása	
	40.	Misi hiányzik Ok. 48. o., Sz. I. 50. o.	Szókapcsolatok felolvasása a hangsúlyjeleknek megfelelően Sz. I. 50/1. a) Értelmező olvasás Sz. I. 50/3. Felolvasás gyakorlása Sz. I. 50/5.	Vélemény megfogalmazása, érvelés Sz. I. 50/2., 7. Mondat felolvasása közlési szándéknak megfelelően Sz. I. 50/6.				Sz. I. 51/8–9.

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció		Nyelvtan és helyesírás			
				Kiejtés, beszéd, beszédértés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található	
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található			
NOVEMBER	41.	Cilla és én Ok. 46. o., Sz. I. 51. o. Pufi Ok. 49. o., Sz. I. 52. o. Dagi zsemlék Ok. 49. o., Sz. I. 52. o.	Felolvasás gyakorlása Sz. I. 51/5., 52/3. Értelmező olvasás Sz. I. 52/1. Információ kiemelése szövegből Sz. I. 52/6.	Saját tapasztalat, vélemény megfogalmazása Sz. I. 51/2–3., 52/2. Saját vélemény megfogalmazása, érvelés Sz. I. 51/4.		Összefüggő beszéd fejlesztése Sz. I. 52/2.	26. A főnév fajtáinak gyakorlása	Sz. I. 52/4–5.	
	42.	A kislíú és az ő hűség barátja Ok. 50. o., Sz. I. 53. o.	Értelmező olvasás Sz. I. 53/2.	Vélemény megfogalmazása, érvelés Sz. I. 53/3–4.	16. Szövegalkotás saját tapasztalat alapján (lásd Í. 17/1.)		27. A főnév helyesírásának gyakorlása	Sz. I. 53/6.	
	43.	Témazáró gyakorlás Sz. I. 54. o.	Közmondások értelmezése Sz. I. 54/3.	Vélemény megfogalmazása Sz. I. 54/1–2.					
	44.	Az ITT SZÜLETTEM ÉN EZEN A TÁJON című fejezet bevezetése Sz. I. 55.o. Hazám, hazám Ok. 52. o. Az első hazaélmény Ok. 52. o., Sz. I. 55. o.	Kh. Sz. I. 55/2. Értelmező olvasás Sz. I. 55/3. Információ kiemelése Sz. I. 55/6., 8.	Egyéni vélemény megfogalmazása Sz. I. 55/4 Beszélgetés saját élményről Sz. I. 55/7.	17. Javítóóra				

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció			Nyelvtan és helyesírás	
				Kiejtés, beszéd, beszédértés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található		
NOVEMBER	45.	A Hortobágy Ok. 52. o., Sz. I. 56. o. Hirdetés Ok. 53. o., Sz. I. 57. o.	Kh. Sz. I. 56/1. Válogató olvasás Sz. I. 56/4. Bővülő mondatok olvasása Sz. I. 56/7. Információ kiemelése szövegből Sz. I. 57/9.	Ritmusgyakorlat Sz. I. 56/6. Kombinált légzőgyakorlat Sz. I. 56/7. Beszélgetés egyéni élményről Sz. I. 57/9.		Kérdések fogalmazása adott bekezdésekhez Sz. I. 56/2. Az olvasottak reprodukálása Sz. I. 56/5.	28. A főnév többes száma	
	46.	Móricz Zsigmond: A sok juh meséje Ok. 54. o., Sz. I. 57. o.	Felolvasás gyakorlása Sz. I. 57/2. Verstanulás Sz. I. 58/4.			Mese folytatása elképzelés alapján Sz. I. 57/3.	29. A főnév -t ragja	Sz. I. 58/5.
	47.	Pásztorélet Ok. 54. o., Sz. I. 58. o. Tiszán innen Ok. 56. o., Sz. I. 58. o.	Információ kiemelése szövegből Sz. I. 59/4. Ábrák azonosítása az olvasottak alapján Sz. I. 59/7.	Beszédlégzés gyakorlása Sz. I. 58/1.	18. Szövegalkotás tetszesszerint választott anyaggyűjtés alapján I. 19–20. o.	Mondatszerkesztés gyakorlása Sz. I. 58/2. Olvasottak reprodukálása Sz. I. 59/6.	30. Ragos főnevek	Sz. I. 59/8–9.
	48.	Magyar pásztoroktyúk Ok. 56. o., Sz. I. 59. o. József Attila: A kanász Ok. 57. o., Sz. I. 61. o.	Információ kiemelése szövegből Sz. I. 59/1. Ábrák azonosítása az olvasottak alapján Sz. I. 60/2. Bővülő mondatok olvasása Sz. I. 60/3. Verstanulás Sz. I. 60/5. Információ kiemelése Sz. I. 61/3–4. Versolvasás gyakorlása Sz. I. 62/5.					Sz. I. 60/6–7. 61/8.

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció			Nyelvtan és helyesírás	
				Kiejtés, beszéd, beszédértés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található		
NOVEMBER	13. 49.	A kiskanász Ok. 57. o., Sz. I. 62. o. A libapásztor Ok. 63. o., Sz. I. 63. o.	Értelmező olvasás Sz. I. 62/1–2. Pontos olvasás gyakorlása Sz. I. 63/4. Válaszadás az olvasottak alapján Sz. I. 64/2.	Szókincsfejlesztés Sz. I. 62/3. Beszédtempó gyakorlása Sz. I. 63/1.			31. Ragos főnevek: a -ban, -ben és a -ba, -be rag	Sz. I. 63/4., 6.
	50.	Gyakorlás Sz. I. 64. o. Csószjáték Ok. 61. o., Sz. I. 66. o.	Mondatok felolvasása a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. I. 64/2. Kifejező olvasás gyakorlása Sz. I. 65/6., 66/8. a) Válogató olvasás Sz. I. 66/8. b) Értelmező olvasás Sz. I. 66/2.	Kombinált beszédlevezés gyakorlat Sz. I. 64/1. Játék Sz. I. 66/4.	19. Javítóóra		32. Ragos főnevek: a -ból, -ből; -tól, -től; -ről, -ről ragok	Sz. I. 66/8.
	51.	Áprily Lajos: A tanya Ok. 58. o., Sz. I. 67. o.	Válaszadás kérdésekre Sz. I. 67/5. A kritikai olvasás fejlesztése Sz. I. 68/6. A vers helyes felolvasásának gyakorlása Sz. I. 68/7.	Magánhangzók helyes képzése, légzőgyakorlat Sz. I. 67/1., 9.		Vers tagolása vázlat alapján Sz. I. 67/4.		Sz. I. 68/10., 11. 69/12.
	52.	A régi utak. Szólások, találós kérdések, közmondások Ok. 59. o., Sz. I. 69. o.	Értelmező olvasás Sz. I. 69/2. Kh. Sz. I. 70/3. Felolvasás gyakorlása Sz. I. 70/4. Dramatizáló olvasás Sz. I. 70/6.	Koncentrációs légzőgyakorlat Sz. I. 69/1.	20. Szövegalkotás tetszés szerint választott anyaggyűjtés alapján (pl. képzeletbeli események elbeszélése)			Sz. I. 70/8.

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció			Nyelvtan és helyesírás	
				Kiejtés, beszéd, beszédértés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található		
D E C E M B E R	14. 53.	Kányádi Sándor: Az okos kos Ok. 60. o., Sz. I. 71. o.	Válaszadás kérdésekre Sz. I. 71/2. Felolvasás gyakorlása Sz. I. 71/5-6. Kh. 72/9.	Vélemény megfogalmazása, indoklása Sz. I. 71/3. Szókincsfejlesztés Sz. I. 71/7-8. Hangfekvés, beszédritmus gyakorlása Sz. I. 72/10.			33. Ragos főnevek: a -kor, az -ig és a -szor, -szer, -szőr ragok	Sz. I. 72/11-12.
	54.	A gulyás leánya Ok. 62. o., Sz. I. 73. o.	Felolvasás gyakorlása Sz. I. 73/1.	Artikulációs gyakorlat Sz. I. 73/1. Szerepjáték Sz. I. 74/6.		Címadás Sz. I. 73/2. Mese hiányos eseménymozzanatának pótlása vázlatban Sz. I. 73/3. Szövegalkotás változó kommunikációs szerepben Sz. I. 74/6.	34. Ragos főnevek: a -val, -vel rag előkészítése	Sz. I. 74/7-8.
	55.	Gyakorlás Sz. I. 74. o. Nagy László: Balatonparton Ok. 66. o., Sz. I. 76. o.	Felolvasás a hangsúlyjeleknek megfelelően Sz. I. 74/1. Pontos olvasás gyakorlása Sz. I. 75/3. Értelmező olvasás Sz. I. 76/2. Verstanulás Sz. I. 77.	Artikulációs gyakorlat Sz. I. 75/3.	21. Javítóóra	Tartalom reprodukálása támszavak segítségével Sz. I. 75/2. Az esemény mozzanatainak rendezése a kommunikációs szerepnek megfelelően Sz. I. 75/4. a) A történet elmondása adott kommunikációs szerepben Sz. I. 75/4. b)	35. A ragos főnevek gyakorlása	
	56.	A kecskekörmök vagy Baranyi Ferenc: A kecskekörmök regéje Ok. 64-65. o., Sz. I. 77.o.	Értelmező olvasás Sz. I. 77/3-4. A költői kifejezések értelmezése Sz. I. 78/5., 7. Kh. Sz. I. 78/6. A költői eszközök megfigyelése Sz. I. 78/8.	Ritmusgyakorlat Sz. I. 77/1. Szókincsfejlesztés Sz. I. 78/6.		Stilisztikai gyakorlatok Sz. I. 78/7-8. Hibás szöveg javítása Sz. I. 78/9.		

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció			Nyelvtan és helyesírás	
				Kiejtés, beszéd, beszéd-értés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illeszkedve találhatóak
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illeszkedve találhatóak		
D E C E M B E R	15. 57.	Petőfi Sándor: A Tisza Ok. 67. o., Sz. I. 79. o.	A költői eszközök megfigyelése Sz. I. 80/3–4. A hasonlat Sz. I. 80/5. Felolvasás a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. I. 81/8. Verstanulás	Szerepjáték Sz. I. 81/9.			36. A főnevek helyesírása: -ó, -ő a főnevek végén	Sz. I. 81/10.
	58.	Gyakorlás	A versolvasás, versmondás gyakorlása		22. „Állatlesen” Állatok bemutatása irodalmi szövegekben Í. 21–22. o.		37. A főnevek helyesírása: -ú, -ű a főnevek végén	
	59.	Péter apó Ok. 69. o., Sz. I. 82. o.	Értelmező olvasás Sz. I. 82/1., 3–4. Kh. Sz. I. 82/2. Hasonlat megfigyelése Sz. I. 82/5. Írói kifejezések értelmezése Sz. I. 83/6. Felolvasás a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. I. 83/8.	Szókincsfejlesztés Sz. I. 82/2., 83/7. Mondat felolvasása a közlésszándékuknak megfelelően Sz. I. 83/9. Kombinált légzőgyakorlat Sz. I. 84/11.		Címadás Sz. I. 83/10.		
	60.	Brennbergbánya keletkezése Ok. 70. o.	Értelmező olvasás gyakorlása		23. Utazzunk az időgép-pel! Szövegalkotás elképzelés alapján Í. 23–24. o.			

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció			Nyelvtan és helyesírás	
				Kiejtés, beszéd, beszédértés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található		
D E C E M B E R	61.	Sárkánykút Ok. 71. o., Sz. I. 85. o. Weöres Sándor: A hétfejű sárkány Ok. 72. o., Sz. I. 87. o.	A monda fogalma Sz. I. 85/4–6. A pontos olvasás gyakorlása Sz. I. 86/7. Felolvasás a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. I. 86/8. Kh. Sz. I. 86/9. Értelmező olvasás Sz. I. 87/1. Válaszadás kérdésekre olvasottak alapján Sz. I. 87/2. Verstanulás	Kombinált légzőgyakorlat Sz. I. 85/1. Szókincsfejlesztés Sz. I. 86/9. Véleményalkotás Sz. I. 87/1., 3.		Monda vázlatának időrendbe állítása Sz. I. 85/2. A bevezetés és a befejezés jelölése a vázlatban Sz. I. 85/3.	38. A főnevek helyesírása	Sz. I. 86/12.
	62.	Az erdő cserjéinek aján-dékai Ok. 73. o. Weöres Sándor: Galagonya, Szalai Borbála: A vadrózsa Ok. 73. o.	Információ kiemelése szövegből Versolvasás gyakorlása		24. Javító óra		39. A főnévről tanultak összefoglalása 1.	
	63.	Áprily Lajos: Álmodozva Ok. 74. o., Sz. I. 88. o.	Értelmező olvasás Sz. I. 88/2–3. A költői nyelv megfigyelése Sz. I. 88/4. Verstanulás	Kommunikációs gyakorlat Sz. I. 89/7. Egyéni élmény megfogalmazása Sz. I. 89/8.		Hiányzó vázlatpont pótlása Sz. I. 89/5. Összefüggő beszéd Sz. I. 89/7–8.	40. A főnévről tanultak összefoglalása 2.	Sz. I. 88/4.a), 89/9.
	64.	Témazáró gyakorlás Sz. I. 93. o. Radnóti Miklós: Nem tudhatom (részlet) Ok. 75. o. Kisfaludy Károly: Szülőföldem szép határa Ok. 75. o., Sz. I. 90–92. o.	A költői nyelv megfigyelése Sz. I. 90/3. Hasonlat felismerése Sz. I. 90/3. b), c) Felolvasás gyakorlása Sz. I. 90/3. d, 4., 91/8. Mondatok felolvasása a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. I. 91/7. Válogató olvasás Sz. I. 91/9.	Szókincsfejlesztés Sz. I. 90/6., 91/10 Saját vélemény megfogalmazása, indoklása Sz. I. 92/5. Kombinált légzőgyakorlat Sz. I. 93/1.				Sz. I. 93/2–7.

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció			Nyelvtan és helyesírás	
				Kiejtés, beszéd, beszéd-értés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található		
J A N U Á R	17.	65. Geréb László: Búvár Kund (I. rész) Ok. 76. o.	Az értelmező olvasás fejlesztése. Az írói kifejezések értelmezése Kérdések fogalmazása. Előfeltevések, elképzelések a folytatásról	Szókincsfejlesztés. Beszélgetés az olvasottakról. Szerepjáték			41. Az ige	
		66. Félévi felmérés: Szövegértés I. Szórakodó 23–24. o., 25–27. o.			25. Az elbeszélés és részei 1. Í. 24–28. o.		42. Az ige – cselekvések	
		67. Félévi felmérés: Hangos olvasás			26. Az elbeszélés és részei 2. Í. 24–28. o.			
		68. Félévi felmérés: szövegértés II. Szórakodó 29–30. o., 31–32. o.						

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció		Nyelvtan és helyesírás		
				Kiejtés, beszéd, beszéd-értés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található		
J A N U Á R	69.	A RÉGES-RÉGEN című fejezet bevezetése Ok. 79. o., Sz. II. 5. o. Tamkó Sirató Károly: A Pasaréten Ok. 80. o., Sz. II. 5. o.	Bővülő szósorok olvasása Sz. II. 5/2. Válogató olvasás Sz. II. 5/4. A refrén, a költői nyelv megfigyelése Sz. II. 6/5., 7. Felolvasás a tartalomnak megfelelően Sz. II. 6/8–9.	Kombinált légzőgyakorlat Sz. II. 5/2. Beszélgetés egyéni élményről kép alapján Sz. II. 5/1. Mondat elmondása a közlésszándékknak megfelelően Sz. II. 6/6.			43. Az ige – történések	
	70.	A szerencsepróbáló királyfi Ok. 81. o., Sz. II. 6. o.	Válogató olvasás, a felolvasás gyakorlása Sz. II. 7/5. Mondat felolvasása a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. II. 7/6. Kh. Sz. II. 7/8.	Artikulációs gyakorlat Sz. II. 7/7.	27. Szövegalkotás képsor alapján	Az események sorrendbe állítása Sz. II. 6/3. Lényegkiemelése Sz. II. 6/4.	44. Az ige – létezés	Sz. II. 7/10.
	71.	A sárkányok nyomában Ok. 82. o., Sz. II. 8. o. Varga Katalin: Sárkánybánat Ok. 84. o.	Információ kiemelése Sz. II. 8/3. Kép és szöveg egyeztetése Sz. II. 9/9. Pontos olvasás gyakorlása Sz. II. 9/10.	Koncentrált légzőgyakorlat Sz. II. 8/5. Beszédtempó gyakorlása Sz. II. 8/6. Beszélgetés adott témáról Sz. II. 8/1–2. Artikulációs gyakorlat Sz. II. 9/10.			45. Az ige – cselekvés, történet, létezés	Sz. II. 9/10.
	72.	Hogyan leljünk dinoszauruszra? Ok. 83. o., Sz. II. 9. o. Hirdetés Ok. 84. o., Sz. II. 11. o.	Információ kiemelése szövegből Sz. II. 9/2. Szóhangsúly gyakorlása Sz. II. 10/5. Mondatok felolvasása a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. II. 11/7. Információ kiemelése szövegből Sz. II. 11/8.	Kombinált légzőgyakorlat Sz. II. 9/1.		Vázlat megfogalmazása kérdések alapján Sz. II. 10/4. Tartalom reprodukálása támszavak felhasználásával Sz. II. 10/6.		

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció		Nyelvtan és helyesírás			
				Kiejtés, beszéd, beszédértés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található	
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található			
J A N U Á R	19.	73.	Gyakorlás Sz. II. 12. o.	Pontos olvasás Sz. II. 12/1. Válogató olvasás Sz. II. 12/2., 5. Felolvasás gyakorlása Sz. II. 12/3. Mondatok felolvasása a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. II. 13/6. Felolvasás gyakorlása Sz. II. 13/7. Versmondás Sz. II. 13/8.	Artikulációs gyakorlat Sz. II. 12/1.	28. Javítóóra	Kérdések fogalmazása adott témával kapcsolatban Sz. II. 13/9.	46. Az ige – Gyakorlás 1. Sz. II. 13/10.	
		74.	A barlanglakó ősember Ok. 85. o., Sz. II. 13. o.	Információ kiemelése szövegből Sz. II. 14/2. Összetett szavak olvasása Sz. II. 14/4. Válaszadás kérdésekre Sz. II. 15/9.	Beszélgetés kérdések alapján Sz. II. 14/1. A közlési szándéknak megfelelő mondatfonetikai eszköz alkalmazása Sz. II. 14/3. Összetett artikulációs gyakorlat Sz. II. 15/7. Szituációs játék Sz. II. 15/10.		Szöveg tagolása vázlat alapján Sz. II. 14/5. Tartalom reprodukálása a vázlat alapján Sz. II. 14/6. Kérdések fogalmazása adott témával kapcsolatban Sz. II. 15/11.	47. Az ige – Gyakorlás 2. Sz. II. 15/12.	
		75.	Amiről a tűz mesél Ok. 86. o., Sz. II. 14. o.	Információ kiemelése szövegből Sz. II. 16/1. Mondat felolvasása a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. II. 16/6. Bővülő szósorok olvasása Sz. II. 16/7. Felolvasás gyakorlása Sz. II. 17/9.	Beszélgetés: saját vélemény elmondása Sz. II. 16/2. Szókincsfejlesztés Sz. II. 16/5. Beszédlégyés gyakorlása Sz. II. 16/7. Mássalhangzók időtartamának érzékeltetése Sz. II. 17/9.	29. Miről szól a bevezetés és a befejezés? 1. Í. 28–34. o.			Sz. II. 17/10.
		76.	Tamkó Sírátó Károly: Kattentotta Ok. 88. o., Sz. II. 17. o.	Válaszadás kérdésekre az olvasottak alapján Sz. II. 18/3. Felolvasás szerepek szerint Sz. II. 18/4. Kérdő mondatok felolvasása helyes dallammal Sz. II. 18/5.					

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció		Nyelvtan és helyesírás			
				Kiejtés, beszéd, beszéd-értés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található	
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található			
F E B R U Á R	20.	77.	Témazáró gyakorlás Sz. II. 20. o. Csoóri Sándor: Ősember és ősgyerekek Ok. 87. o., Sz. II. 18. o. Töltött alma Ok. 87. o. Sz. II. 19. o.	Bővülő mondatok felolvasása Sz. II. 18/4. Verstanulás Sz. II. 18. o. Információ kiemelése receptből Sz. II. 19/2. Összefüggések felismerése Sz. II. 20/1. Válogató olvasás Sz. II. 20/4. Versolvasás, versmondás Sz. II. 20/5.	Összefüggő beszéd fejlesztése Sz. II. 20/2–3. Versolvasás, versmondás Sz. II. 20/5. Légzőgyakorlat Sz. II. 20/4.			48. Az ige – Gyakorlás 3.	Sz. II. 20/6.
		78.	Geréb László: Búvár Kund (II. rész) Ok. 89. o.	A táborig hangulat, az újabb szereplők megfigyelése. Az írói eszközök megfigyelése. Lényeg megfogalmazása.	Beszélgetés kép alapján Sz. II. 21/1. Összetett artikulációs gyakorlat Sz. II. 21/1. Mondat elisméltése a közlési szándéknak megfelelően Sz. II. 21/2. Szerepjáték Sz. II. 21/3.	30. Miről szól a bevezetés és a befejezés? 2. Í. 28–34.o.		49. Az ige ragozása 1.	
		79.	A MESÉLŐ KÖVEK című fejezet bevezetése Ok. 91. o., Sz. II. 21. o. Mesélő kövek Ok. 92. o., Sz. II. 21. o.	Kritikai olvasás Sz. II. 21/2. Értelmező olvasás Sz. II. 22/5. Lényeg megfogalmazása Sz. II. 22/7. Kh. Sz. II. 22/*	Beszélgetés kép alapján Sz. II. 21/1. Összetett artikulációs gyakorlat Sz. II. 21/1. A közlési szándéknak megfelelő mondatfonetikai eszköz alkalmazása Sz. II. 21/2. Szerepjáték Sz. II. 21/3.		Az esemény elmondása tömören és részletezve Sz. II. 22/6. Vázlat megfogalmazása Sz. II. 22/7.	50. Az ige ragozása 2.	
		80.	Héraklész és a kígyók Ok. 93. o., Sz. II. 22. o. Héraklész neveltetése Ok. 94. o., Sz. II. 23. o.	Adatok kikeresése szövegből Sz. II. 23/1. Hosszú mondat felolvasása a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. II. 24/ 6.	Az időtartam helyes érzékeltetése Sz. II. 22/1. Véleménynyilvánítás Sz. II. 22/3. Vélemény indoklása Sz. II. 24/5.		Eseménymozzanatok sorrendbe állítása Sz. II. 23/5. Összefüggő beszéd adott szereplő nevében Sz. II. 24/7.		Sz. II. 23/6.

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció		Nyelvtan és helyesírás			
				Kiejtés, beszéd, beszéd-értés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve találhatóak	
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve találhatóak			
F E B R U Á R	21.	81.	A trójai faló Ok. 94. o., Sz. II. 24. o.	Bővülő szósorok olvasása Sz. II. 25/5. Szó szerkezetek olvasása a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. II. 25/7.	Beszédlégzés Sz. II. 24/1. Szókincsfejlesztés Sz. II. 25/9.		Szöveg tagolása képsor alapján Sz. II. 24/2. Vázlat megfogalmazása a képsor alapján Sz. II. 25/4.	51. Az ige ragozása 3.	
		82.	A régész, aki felfedezte Tróját Ok. 96. o., Sz. II. 26. o.	Szöveg tagolása Sz. II. 26/1. Az írói kifejezések értelmezése Sz. II. 26/2. Adatok kiemelése, értelmezése Sz. II. 26/5. Mondat felolvasása a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. II. 27/6. Párbeszéd felolvasása Sz. II. 27/7.	Nem verbális jelek alkalmazása Sz. II. 26/4. Vélemény megfogalmazása, érvelés Sz. II. 27/8.	31. Az elbeszélés fő része: a tárgyalás I. 35–37. o.	Szöveg tagolása vázlat alapján Sz. II. 26/1. Mondatok szétválogatása a kommunikációs szerep szerint Sz. II. 27/9.	52. Az igealakok helyesírása	Sz. II. 28/5.
		83.	Teljesül a nagy álom Ok. 97. o., Sz. II. 28. o.	Értelmező olvasás Sz. II. 29/3. Felkiáltó mondatok felolvasása Sz. II. 29/9. Az írói kifejezések értelmezése Sz. II. 29/6. Mondat felolvasása a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. II. 29/7. Verstanulás Sz. II. 29/5.	Kombinált légzőgyakorlat Sz. II. 28/1. Artikulációs gyakorlat Sz. II. 29/5. Szókincsfejlesztés Sz. II. 29/6., 9.		Vázlatpontok időrendbe sorolása Sz. II. 28/2. Esemény elmondása szereplő nevében Sz. II. 29/8.		Sz. II. 29/10.
		84.	Gyakorlás			32. Szövegalkotás a hármas tagolás gyakorlására			

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció			Nyelvtan és helyesírás	
				Kiejtés, beszéd, beszédértés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illetve találhatóak
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illetve találhatóak		
F E B R U Á R	22. 85.	Pannónia földjén. Találós kérdések, közmondások, szólások Ok. 100–101. o., Sz. II. 30. o.	Értelmező olvasás Sz. II. 30/1. Bővülő szósorok olvasása Sz. II. 31/4. Felolvasás gyakorlása Sz. II. 31/6.	Vélemény megfogalmazása Sz. II. 30/3. Beszélgetés adott témáról Sz. II. 31/6. Kombinált légzőgyakorlat Sz. II. 31/5.		Szöveg tagolása kérdések alapján Sz. II. 30/1. Tartalom reprodukálása Sz. II. 30/2.	53. Az ige ragozása 4.	Sz. II. 32/10.
	86.	Romok, villák, városok Ok. 102. o., Sz. II. 32. o. Szoborjáték Ok. 101. o.	Válasz keresése kérdésekre Sz. II. 32/2. Játékszabály értelmezése Sz. II. 33/7.	Artikulációs gyakorlat Sz. II. 32/1. Kombinált légzőgyakorlat Sz. II. 33/6. Játék Sz. II. 33/7.		Vázlat sorba rendezése Sz. II. 32/3. Tartalom elmondása tömören és részletezve Sz. II. 33/5.	54. Az igeidők	
	87.	Témazáró gyakorlás Sz. II. 34. o. Ókori nyelvi játékok Ok. 99. o.	Játékszabály értelmezése Sz. II. 34/1. Felolvasás gyakorlása Sz. II. 35/4-5.	Hangsúly és szünettartás gyakorlása Sz. II. 35/5.	33. Javítóóra	Mondatszerkesztés gyakorlása Sz. II. 34/3.	55. A jelen idő	Sz. II. 35/6.
	88.	Geréb László: Búvár Kund (III. rész) Ok. 103. o.	A részlet felolvasása. A lényeges események megbeszélése	Szókincsfejlesztés, beszélgetés az olvasottakról				

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció			Nyelvtan és helyesírás	
				Kiejtés, beszéd, beszéd-értés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található		
23.	89.	A MAGYAROK ŐSHAZÁJÁBAN című fejezet bevezetése Ok. 105. o., Sz. II. 36.o. A finnugor nagycsalád Ok. 106. o., Sz. II. 36. o.	Értelmező olvasás Sz. II. 36/2. Kép és szöveg egyeztetése Sz. II. 36/1., 37/4. Kérdések fogalmazása Sz. II. 37/6.	Beszélgetés Sz. II. 36/1. Kombinált légzőgyakorlat Sz. II. 33/2. Véleményalkotás, véleménynyilvánítás Sz. II. 33/1.		A bevezetés és a befejezés pótlása hiányos vázlatban Sz. II. 37/3. Kérdések fogalmazása adott témához Sz. II. 37/6.	56. A múlt idő	
	90.	A vadászó ember és az erdei manó Ok. 108. o., Sz. II. 38. o. Vadászdal Ok. 108. o., Sz. II. 38. o.	Válaszadás kérdésekre Sz. II. 38/2. Verstanulás Sz. II. 39/*	Kombinált légzőgyakorlat Sz. II. 38/1. Véleményalkotás, érvelés Sz. II. 38/1–3. Szerepjáték Sz. II. 38/2.	34. A párbeszéd szerepe az elbeszélésben Í. 37–43. o.	Hibás szöveg javítása Sz. II. 38/ 3–4.	57. A múlt idő – Gyakorlás, helyesírás	Sz. II. 39/6.
	91.	A kék tehenc Ok. 108. o., Sz. II. 40. o. Uráli pásztor éneke Ok. 109. o., Sz. II. 39. o.	Válaszadás kérdésekre Sz. II. 39/1. Lényeg megfogalmazása Sz. II.40/4. Felolvasás gyakorlása Sz. II. 40/7. Verstanulás Sz. II. 41/*	Kombinált légzőgyakorlat Sz. II. 39/2.		Címadás Sz. II. 40/2. Események rögzítése rajzzal Sz. II. 40/4. Történet reprodukálása szereplő nevében Sz. II. 40/8.		Sz. II. 41/9.
	92.	Az igazat tevő egér Ok. 110. o., Sz. II. 41. o. Anyóka, anyóka Ok. 112. o., Sz. II. 42. o.	Két mese összehasonlítása Sz. II. 41/2. Dramatizáló olvasás Sz. II. 42/9. a)	Véleményalkotás, érvelés Sz. II. 41/1., 4. Összetett artikulációs gyakorlat Sz. II. 42/8.	35. A párbeszéd szerepe az elbeszélésben Í. 37–43. o.	Tartalom reprodukálása képsor alapján Sz. II. 42/7.		

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció			Nyelvtan és helyesírás		
				Kiejtés, beszéd, beszéd-értés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illetve találhatóak	
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illetve találhatóak			
M Á R C I U S	24.	93.	Gyakorlás Sz. II. 43. o. Tüzes hajó. Híres halász Ok. 117. o., Sz. II. 44. o.	Szószerkezetek felolvasása a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. II. 43/2. Hosszú mondat felolvasása a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. II. 43/4., 44/6. Kérdő mondatok felolvasásának gyakorlása Sz. II. 44/5.	Összetett artikulációs gyakorlat Sz. II. 43/1.			58. A jövő idő	Sz. II. 44/11.
		94.	Az igásló meg a paripa Ok. 112. o., Sz. II. 45. o.	Válogató olvasás Sz. II. 45/3. Értelmező olvasás Sz. II. 45/4. Hasonlat felismerése Sz. II. 45/6.	A közléshelyzetnek megfelelő nem nyelvi jelek használata Sz. II. 45/1. Vélemény megfogalmazása Sz. II. 45/2. Szókincsfejlesztés Sz. II. 45/3.	36.: Párbeszéd beépítése elbeszélő fogalmazásba. Szövegalkotás. Írjuk újra a mesét/mondat! Í. 43–44. o.	Vázlatírás Sz. II. 46/7.	59. Az igeidők – Gyakorlás	Sz. II. 46/8.
		95.	A szépséges nyírfa. Erős mackó Ok. 114. o., Sz. II. 46. o.	Válaszadás kérdésekre Sz. II. 46/2. Értelmező olvasás Sz. II. 47/1–3, 5. b), 6. Válogató olvasás Sz. II. 47/5. a	Véleményalkotás, érvelés Sz. II. 48/8.		Mese szereplőinek lerajzolása Sz. II. 47/1. A helyszínek leírása Sz. II. 47/2. Tárgyalás részeinek pótlása megadott vázlatban Sz. II. 47/4. Címadás Sz. II. 48/9.	60. Az igék a szövegben 1.	Sz. II. 48/10.
		96.	Gyakorlás Sz. II. 49. o.	Párbeszéd felolvasása Sz. II. 49/3.	Összetett artikulációs gyakorlat Sz. II. 49/2. Beszédritmus gyakorlása Sz. II. 49/6. Szókincsfejlesztés Sz. II. 50/7.				

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció			Nyelvtan és helyesírás		
				Kiejtés, beszéd, beszéd-értés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található	
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található			
M Á R C I U S	25.	97.	Hogyan őriztem a méheket? Találós kérdések Ok. 118–119. o., Sz. II. 50. o.	Szavak, mondatok felolvasása Sz. II. 51/5–7. Kh. Sz. II. 51/hf.	Összetett artikulációs gyakorlat Sz. II. 50/1. Véleményalkotás, érvelés Sz. II. 50/2. Mondatok felolvasása a közlési szándéknak megfelelően Sz. II. 51/7.		Címadás Sz. II. 50/3.	61. Az igék a szövegben 2.	Sz. II. 51/9.
		98.	Találkozás a távoli rokonokkal Ok. 120. o., Sz. II. 52. o.	Válogató olvasás Sz. II. 52/2. Értelmező olvasás Sz. II. 52/3. Kérdések fogalmazása Sz. II. 53/5. Kh. Sz. II. 53/6.	Összetett artikulációs gyakorlat Sz. II. 52/1. Véleményalkotás Sz. II. 52/3., 53/4. Szókincsfejlesztés Sz. II. 53/7.	37. Javítóóra	Kérdések fogalmazása adott témával kapcsolatban Sz. II. 53/5.	62. Rokon jelentésű igék	Sz. II. 54/5.
		99.	Regölés. Regölők. Amott keletkezik Ok. 120–122. o., Sz. II. 53. o.	Válasz keresése a szövegben Sz. II. 53/2. Verstanulás Sz. II. 54/3.	Kombinált légzőgyakorlat Sz. II. 54/4. Mindennapi kommunikációs helyzet gyakorlása Sz. II. 54/5.		Tartalommondás megadott szószerkezetek felhasználásával Sz. II. 54/2.		
		100.	Témazáró gyakorlás Sz. II. 54. o.	Szószerkezetek, bővülő mondatok olvasása a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. II. 54/1., 3., 55/9. Párbeszéd felolvasása Sz. II. 55/6. Mese dramatizálása Sz. II. 55/8.	Kombinált artikulációs gyakorlat Sz. II. 55/10.	38.: Ki meséli? Kinek meséli? A kommunikáció tényezőinek változtatása Í. 44–47. o.	Szöveg tagolása vázlat alapján Sz. II. 56/3. Vázlatírás Sz. II. 56/4. Szavak időrendbe állítása az eseményeknek megfelelően Sz. II. 57/5.		

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció		Nyelvtan és helyesírás			
				Kiejtés, beszéd, beszéd-értés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található	
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található			
M Á R C I U S	26.	101.	Geréb László: Bűvár Kund (IV. rész) Ok. 123. o.	A részlet felolvasása. Egy éjszaka eseményeinek a megfigyelése	Kiválasztott jelenet drámajátékkal való feldolgozása. A nem verbális eszközök használatának gyakorlása			63. Ellentétes jelentésű igék	
		102.	A SZÁLL AZ ÉNEK... című fejezet bevezetése Ok. 125. o., Sz. II. 56. o. Arany János: Rege a csodaszarvasról Ok. 126. o., Sz. II. 57. o. Mese a csodaszarvasról Ok. 127. o., Sz. II. 56. o.	Értelmező olvasás Sz. II. 56/2. Szöveg tagolása Sz. II. 56/3. Lényeg megfogalmazása Sz. II. 56/4. Kép és szöveg egyeztetése Sz. II. 57/8. Kritikai olvasás Sz. II. 57/1. Kh. Sz. II. 57/3. Verstanulás Sz. II. 58/*	Beszélgetés képről Sz. II. 56/1. Szókincsfejlesztés Sz. II. 57/7. Felolvasás a közléshelyzetnek megfelelően Sz. II. 57/6.			64. Néhány különleges helyesírási ígé	Sz. II. 57/9.
		103.	Szittyáország Ok. 128. o., Sz. II. 58. o.	Az olvasottak értelmezése Sz. II. 58/2. Pontos olvasás Sz. II. 58/4. Válogató olvasás Sz. II. 59/5. Hosszú mondat felolvasása a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. II. 59/6. Felolvasás gyakorlása Sz. II. 59/8.	Szókincsfejlesztés Sz. II. 58/3. Kombinált légzőgyakorlat Sz. II. 59/8.	39. A szövegalkotás gyakorlása. Reprodukzív szövegalkotás	Szövegalkotás írásban adott témáról Sz. II. 59/7.	65. Mit tanultunk eddig az igékről?	Sz. II. 59/8.
		104.	Isten kardja Ok. 129. o., Sz. II. 59. o.	Válogató olvasás Sz. II. 60/3. Párbeszéd rész felolvasása szerepek szerint Sz. II. 60/6.	Adott témához kérdések fogalmazása Sz. II. 60/2.		Vázlat megfogalmazása kérdő mondatokkal Sz. II. 60/2. Esemény tömörítése adott kommunikációs szerepben Sz. II. 60/5.		Sz. II. 60/7.

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció			Nyelvtan és helyesírás		
				Kiejtés, beszéd, beszéd-értés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található	
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található			
M Á R C I U S	27.	105.	Attila halála és temetése Ok. 130. o., Sz. II. 61. o. Gárdonyi Géza: Éjjel a Tiszán Ok. 131. o., Sz. II. 62. o.	Válogató olvasás Sz. II. 61/3. Szó szerkezetek felolvasása a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. II. 61/4. Értelmező olvasás Sz. II. 61/6. Hangulat kifejezése rajzzal Sz. II. 62/1. A költői eszközök megfigyelése Sz. II. 63/3. Vers felolvasása Sz. II. 64/4. Verstanulás Sz. II. 64/*	Véleménynyilvánítás Sz. II. 61/6.			66. Mit tanultunk eddig az igék helyesírásáról	
		106.	A csillagos út Ok. 131. o., Sz. II. 64. o. Mély kútba tekintek Ok. 132. o.	Válogató olvasás Sz. II. 64/2.	Témpógyakorlat Sz. II. 64/1.	40. Javítóóra	Összefüggő beszéd Sz. II. 61/5. Hiányos vázlat kiegészítése Sz. II. 61/7.	67. Az igekötő 1.	Sz. II. 62/8.
		107.	Témazáró gyakorlás Sz. II. 65. o.	Felolvasás a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. II. 65/3. Verstanulás, daltanulás	Összetett artikulációs gyakorlat Sz. II. 65/1. Bemutakozás szereplő nevében Sz. II. 66/5.		Megkezdett vázlat folytatása Sz. II. 64/4. Stilisztikai gyakorlat Sz. II. 64/7.		Sz. II. 64/5.
		108.	Geréb László: Búvár Kund (V. rész) Ok. 133. o.	Az események csúcspontja. A fordulat hatása a németekre és a magyarokra	Szerepjáték: – a német hadak a váratlan esemény előtt és után; – találkozás Béla herceggel	41. Ki hogyan meséli el? Í. 47–49. o.	Mondatszerkesztés gyakorlása Sz. II. 65/2. Összefüggő beszéd meghatározott szereplő nevében Sz. II. 66/5.		Sz. II. 66/6.

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció			Nyelvtan és helyesírás	
				Kiejtés, beszéd, beszéd-értés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található		
28.	109.	Az ITT KÜZDTENEK HONÉRT... című fejezet bevezetése Ok. 135. o., Sz. II. 67. o. A vérszerződés Ok. 136. o., Sz. II. 67. o.	Felolvasás gyakorlása Sz. II. 68/7. Válasz keresése a szövegben Sz. II. 68/8.	Kombinált légzőgyakorlat Sz. II. 67/1., 5.			68. Az igekötő 2.	
	110.	A fehér ló mondája Ok. 137. o., Sz. II. 69. o.	Felolvasás gyakorlása Sz. II. 70/6.	Beszédlégzés, gazdálkodás a levegővel Sz. II. 69/1.		Hiányos vázlat kiegészítése Sz. II. 67/1.	69. Az igekötők helyesírása	Sz. II. 68/9.
	111.	Hogyan éltek a honfoglaló magyarok? Ok. 139. o., Sz. II. 71. o.	Információ kiemelése szövegből Sz. II. 71/2. Felolvasás gyakorlása Sz. II. 71/5. Játékszabály értelmezése Sz. II. 71/6. Kh. Sz. II. 72/*	Beszélgetés kép alapján Sz. II. 71/4. Játék Sz. II. 71/6.	42. Monda reprodukálása többféle kommunikációs szerepben	Hiányos vázlat kiegészítése Sz. II. 69/2. Címadás Sz. II. 69/3.	70. Az igekötők helyesírásának gyakorlása 1.	Sz. II. 70/9.
	112.	Lehel vezér lova Ok. 142. o., Sz. II. 72. o.	Szöveg tagolása vázlat alapján Sz. II. 72/2. Kritikai olvasás Sz. II. 72/4. Bővülő szósorok olvasása Sz. II. 73/7.	Beszédlégzés: gazdálkodás a levegővel Sz. II. 72/1. Véleményalkotás, érvelés Sz. II. 72/3. Szókincsfejlesztés Sz. II. 73/8.		Vázlat megfogalmazása Sz. II. 71/3.		Sz. II. 71/7.

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció		Nyelvtan és helyesírás		
				Kiejtés, beszéd, beszéd-értés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található		
Á P R I L I S	29. 113.	Botond Ok. 143. o., Sz. II. 74. o.	Válasz keresése kérdésekre Sz. II. 74/2. Válogató olvasás Sz. II. 75/5.a) Szerepek szerinti felolvasás Sz. II. 75/5. b) Kh. Sz. II. 75/6. Szó szerkezetek felolvasása a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. II. 75/10.	Kombinált légzőgyakorlat Sz. II. 74/1. Szókincsfejlesztés Sz. II. 75/6–7. Véleményalkotás, érvelés Sz. II. 75/9. Szerepjáték Sz. II. 75/11.		Szöveg tagolása vázlat alapján Sz. II. 72/2. Szerkesztési ismeret alapozása Sz. II. 72/3. Lényeg leírása Sz. II. 73/6.	71. Az igekötők helyesírásának gyakorlása 2.	Sz. II. 73/9.
	114.	Témazáró gyakorlás Sz. II. 76. o.	Válogató olvasás Sz. II. 77/4. Memoritermondó verseny Sz. II. 77/8.	Kombinált légzőgyakorlat Sz. II. 76/1. Kérdések fogalmazása és megválaszolása, nem verbális eszközök használatának gyakorlása Sz. II. 77/6.	43. Javítóóra	Vázlatírás kérdések segítségével Sz. II. 74/4.	72. Mit tanultunk eddig az igékről? – Összefoglalás	Sz. II. 76/12.
	115.	A HOL VAGY, ISTVÁN KIRÁLY című fejezet bevezetése Ok. 145. o., Sz. II. 78. o. Az első koronázás Magyarországon Ok. 146. o., Sz. II. 78. o. Üdvöz legyen... Ok. 146. o. Fejedelmünk, István Ok. 147. o.	Legenda felismerése Sz. II. 78/2. Információ kiemelése szövegből Sz. II. 78/3. Kh. Sz. II. 78/4. Válogató olvasás Sz. II. 79/8.	Beszélgetés képről Sz. II. 78/1. A nem verbális eszközök használatának gyakorlása Sz. II. 78/1. Szókincsfejlesztés Sz. II. 78/4–5.		Mondatszerkesztés gyakorlása Sz. II. 76/2. Monda reprodukálása adott kommunikációs helyzetben Sz. II. 77/5.		
	116.	Milyen a magyar Szent Korona? Ok. 148. o., Sz. II. 80. o.	Válogató olvasás Sz. II. 80/5. Szöveg tagolása Sz. II. 45/4.	Beszédrítmus gyakorlása Sz. II. 80/1. Kérdések fogalmazása, válaszadás Sz. II. 80/4–5.	44. Szövegalkotás – monda reprodukálása	Mondatszerkesztési gyakorlat Sz. II. 79/9.		

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció			Nyelvtan és helyesírás	
				Kiejtés, beszéd, beszéd-értés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található		
Á P R I L I S	30. 117.	Miért ferde koronánkon a kereszt? Ok. 149. o., Sz. II. 81. o.	Szöveg tagolása Sz. II. 81/1. Szó szerkezetek felolvasása Sz. II. 81/3.	Kérdések fogalmazása adott témához Sz. II. 81/2. Artikulációs gyakorlat Sz. II. 81/4.		Bekezdésekhez lényeg megfogalmazása Sz. II. 80/4. Tartalom reprodukálása vázlat alapján Sz. II. 80/7.	73. Mi tanultunk az igék helyesírásáról?	Sz. II. 80/8.
	118.	Koronázási jelvényeink Ok. 150. o., Sz. II. 82. o.	Információ kiemelése szövegből Sz. II. 82/2.	Mondathangsúly gyakorlása Sz. II. 82/ 1.			74. A melléknév	Sz. II. 82/5.
	119.	Gyakorlás Sz. II. 83. o.	Szó sorok felolvasása Sz. II. 83/2. Szó szerkezetek felolvasása Sz. II. 83/3. Mondatok felolvasása a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. II. 84/4.	Kombinált légzőgyakorlat Sz. II. 83/1.	45. Lényeges? Lényegtelen? Í. 49–53. o.	Vázlatírás Sz. II. 83/4. Összefüggő szöveg alkotása szóban adott témáról képek segítségével Sz. II. 83/6.	75. A melléknév – gyakorlás	
	120.	Andorás vitéz Ok. 151. o., Sz. II. 84. o.	Kritikai olvasás Sz. II. 84/2., 85/3.	Tempógyakorlat Sz. II. 84/1. Felolvasás a közléshelyzetnek megfelelően Sz. II. 85/7. Gondolatok, információk egyszerű, érthető közlése Sz. II. 85/8.				

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció			Nyelvtan és helyesírás	
				Kiejtés, beszéd, beszéd-értés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található		
M Á J U S	31. 121.	Tettye vitéz Ok. 152. o., Sz. II. 86. o.	Vers tagolása Sz. II. 86/2. Felolvasás gyakorlása Sz. II. 86/3. Rímpárok keresése és alkotása Sz. II. 86/4–5.	Véleményalkotás, érvelés Sz. II. 86/1.		Vázlatírás Sz. II. 85/6.	76. Melléknevek a mondatban: a ragos melléknevek	Sz. II. 85/9–11.
	122.	István király ítélete Ok 153. o., Sz. II. 87. o.	Mondatok felolvasása a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. II. 88/5. Szöveg tanulás Sz. II. 89/hf.	Szókincsfejlesztés Sz. II. 87/3. Mondat felolvasása a közlési szándéknak megfelelően Sz. II. 88/4.	46. Szövegalkotás: monda leírása (reproduktív, félproduktív) különböző közlési szándékkal. Időrend, tagolás, lényeg	Vers tagolása vázlat alapján Sz. II. 86/2.	77. A melléknév fokozása 1.	Sz. II. 87/6–7.
	123.	„Uralkodj harag és gyűlötség nélkül...” Ok. 154. o., Sz. II. 89. o.	Válaszadás kérdésekre az olvasottak alapján Sz. II. 89/2. Válogató olvasás Sz. II. 90/3.	Beszéddritmus gyakorlása Sz. II. 89/1. Szókincsfejlesztés Sz. II. 90/4.		Események időrendbe rendezése Sz. II. 87/2.		Sz. II. 88/8.
	124.	Év végi felmérés: Olvasástechnika (Hangos olvasás)	A megfigyelési szempontok azonosak az évelejekkel.		47. Javítóóra			

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció			Nyelvtan és helyesírás	
				Kiejtés, beszéd, beszédértés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve találhatóak
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve találhatóak		
M Á J U S	32. 125.	Év végi felmérés: Szövegértés I. (Szépirodalmi szöveg) Szórakodó 41–44. o., 45–47. o.	Mondatok felolvasása a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. II. 91/7.				78. A melléknév fokozása 2.	
	126.	László vitéz Ok. 154. o., Sz. II. 90. o.	Kritikai olvasás Sz. II. 92/1. Kh. Sz. II. 92/2., 93/* Bővülő szósorok felolvasása Sz. II. 92/3. Válogató olvasás Sz. II. 92/4.	Koncentrációs légzőgyakorlat Sz. II. 90/1.		Szereplő külső, belső tulajdonságainak felismerése Sz. II. 91/3. Címadás Sz. II. 91/4. Vázlatírás Sz. II. 91/6. Történet reprodukálása szereplő helyzetébe való beleéléssel Sz. II. 91/8.	79. A fokozott melléknevek – Gyakorlás	Sz. II. 91/9.
	127.	Szent László pénze Ok. 156. o., Sz. II. 92. o.	Válogató olvasás Sz. II. 95/5. Bővülő szósorok olvasása Sz. II. 95/6.	Véleményalkotás, érvelés Sz. II. 92/1. Szókincsfejlesztés Sz. II. 92/2. Mondat felolvasása a közléshelyzetnek megfelelően Sz. II. 92/5. Ritmusgyakorlat Sz. II. 93/6.	48. Az elbeszélés fő részét is tagolhatjuk 1. Í. 53–56. o.		80. A melléknevek helyesírása	Sz. II. 93/7.
	128.	Szent László király utolsó győzelme Ok. 156. o., Sz. II. 94. o.		Hangsúly és szünnettartás gyakorlása Sz. II. 94/1. Mondat felolvasása a közlési szándéknak megfelelően Sz. II. 95/7.		Vázlatpontok mondattá bővítése Sz. II. 94/3. Mondatszerkesztés gyakorlása Sz. II. 94/4.		Sz. II. 95/8.

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció			Nyelvtan és helyesírás		
				Kiejtés, beszéd, beszédértés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található	
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található			
M Á J U S	33.	129.	Év végi felmérés: szövegértés II. (Ismeretterjesztő szöveg) Szórákódó 49–50. o., 51–52. o.					81. A melléknév – Összefoglalás, gyakorlás	Sz. II. 96/9.
		130.	Szent Erzsébet Ok. 158. o., Sz. II. 95. o.	Információ kiemelése szövegből Sz. II. 95/2. Hosszú mondat felolvasása a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. II. 96/4.	Beszélgetés képről Sz. II. 96/5. Mondat felolvasása a közlési szándéknak megfelelően Sz. II. 96/6. Ritmusgyakorlat Sz. II. 96/7.	49. Az elbeszélés fő részét is tagolhatjuk 2. Í. 56–58. o.	Összefüggő szövegalkotása megadott szavakkal Sz. II. 95/3.	82. A névszók – Összefoglalás	
		131.	Julianus barát: Győrkegy kolába megy Ok. 159. o., Sz. II. 97. o.	Szószerkezetek felolvasása a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. II. 97/2. Válogató olvasás Sz. II. 97/3.	Véleményalkotás, érvelés Sz. II. 98/4. Könyvismertetés Sz. II. 98/5. Szókincsfejlesztés Sz. II. 98/6.				Sz. II. 98/7–8. 99/9.
		132.	Julianus barát: Iskola a kolostorban Ok. 159. o., Sz. II. 99. o.	Válogató olvasás Sz. II. 100/5. Az írói kifejezések értelmezése Sz. II. 100/7. Szövegtanulás Sz. II. 100/*	Koncentrációs légzőgyakorlat Sz. II. 99/1. Szókincsfejlesztés Sz. II. 99/2., 100/7. Szerepjáték Sz. II. 100/4. Az olvasmányhoz kapcsolódó kommunikációs gyakorlat Sz. II. 100/6.	50. Szövegalkotás. A fő rész tagolásának gyakorlása	Vázlatírás Sz. II. 99/3.		

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció			Nyelvtan és helyesírás	
				Kiejtés, beszéd, beszédértés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található		
M Á J U S	34.	133. Julianus barát: A nagy álom Ok. 161. o., Sz. II. 100. o.	Válaszadás kérdésekre az olvasottak alapján Sz. II. 100/3. Dramatizáló olvasás Sz. II. 101/7. Hosszú mondat felolvasása a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. II. 101/8.	Mondat felolvasása a közlési szándéknak megfelelően Sz. II. 101/4., 6. Mindennapi kommunikációs helyzet gyakorlása Sz. II. 101/5.		Megadott vázlat bővítése Sz. II. 102/3.	83. Az eddig tanult szófajok	Sz. II. 101/9.
		134. Julianus barát: Az ázsiai magyaroknál Ok. 161. o., Sz. II. 101. o.	Értelmező olvasás Sz. II. 102/4-7. Kh. Sz. II. 102/8.	A nem nyelvi jelek szóbeli kifejezése Sz. II. 101/1. A közléshelyzetnek megfelelő nyelvi eszközök használata Sz. II. 102/6. Szókincsfejlesztés Sz. II. 102/8.			84. Év végi összefoglalás. A mondatfajták	Sz. II. 102/9.
		135. Gyakorlás Sz. II. 103. o.	Bővülő szósorok olvasása Sz. II. 103/1. a Válogató olvasás Sz. II. 103/1. b, 2. b Szó szerkezetek felolvasása a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. II. 103/2. a Mondatok felolvasása a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. II. 103/3.	Koncentrációs légzőgyakorlat Sz. II. 103/1. Az olvasmányhoz kapcsolódó kommunikációs helyzet gyakorlása Sz. II. 103/5.	51. Javítóóra	Címadás 103/4. Összefüggő szöveg alkotása szereplő helyzetébe való beleéléssel Sz. II. 103/5.	85. Az ige	
		136. A Sajó melletti veszedelem Ok. 163. o., Sz. II. 104. o.	Kép és szöveg egyeztetése Sz. II. 104/5. Információ kiemelése szövegből Sz. II. 105/7.	Kombinált légzőgyakorlat Sz. II. 104/1. A nem nyelvi jelek szóbeli megfogalmazása Sz. II. 104/2. Véleményalkotás, érvelés Sz. II. 104/5. Szókincsfejlesztés Sz. II. 104/6.		Vázlat tömörítése Sz. II. 104/5.		Sz. II. 105/8.

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció		Nyelvtan és helyesírás		
				Kiejtés, beszéd, beszédértés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illetve találhatóak
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illetve találhatóak		
J Ú N I U S	35.	137. Tatar hídja Ok. 165. o., Sz. II. 105. o.	Válogató olvasás Sz. II. 105/2. Értelmező olvasás Sz. II. 105/3., 6.	Ritmusgyakorlat Sz. II. 105/1. Véleményalkotás, érvelés Sz. II. 105/4. Mondat felolvasása a közlési szándékknak megfelelően Sz. II. 105/5. A nem nyelvi jelek szóbeli kifejezése Sz. II. 106/7.			85. A főnév	
		138. A tatárjárás után Ok. 166. o., Sz. II. 106. o.	Információ kiemelés szövegből Sz. II. 106/2.	Beszédlevezés gyakorlása mondatpiramis olvasásával Sz. II. 106/1.	52. Év végi felmérés: elbeszélő fogalmazás írása	Mondatszerkesztés gyakorlása Sz. II. 106/4. Vázlatírás Sz. II. 107/5. Lényeg megfogalmazása írásban Sz. II. 107/6.	86. A melléknév	
		139. Váratlan látogatók Ok. 166. o., Sz. II. 107. o.	Válogató olvasás Sz. II. 108/3., 6. Szó szerkezetek felolvasása a kiejtési jeleknek megfelelően Sz. II. 108/4. Az írói kifejezések értelmezése Sz. II. 109/7.	Nem nyelvi jelek szóbeli kifejezése Sz. II. 107/1. Szókincsfejlesztés Sz. II. 109/7.	53. Javítóóra			
		140. Témazáró gyakorlás Sz. II. 109. o.	Válogató olvasás Sz. II. 109/2., 4. a) Válasz megfogalmazása az olvasottak alapján Sz. II. 109/4. b) Versenyek: versolvasási, memoritermondó, felolvasási	Koncentrációs légzőgyakorlat Sz. II. 109/1.		Történet reprodukálása szereplő helyzetébe való beleéléssel Sz. II. 109/3.		

Hét	Óra	Téma, tananyag	Olvasási képességek	Kommunikáció			Nyelvtan és helyesírás	
				Kiejtés, beszéd, beszéd-értés, kommunikáció és illemszabályok	Szóbeli és írásbeli szövegalkotás		a nyelvtani jelenségek megfigyelése, a helyesírási készség kialakítása és fejlesztése	Az alábbi nyelvtani, helyesírási feladatok a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található
					Szóbeli és írásbeli szövegalkotás – Íródeák	Az alábbi szövegalkotási feladatok – az ún. műhelygyakorlatok – a Szavak útján című feladatfüzetben az olvasásórák anyagába illesztve található		
36.	141.	A házi olvasmány (Búvár Kund) összefoglalása	Kedvenc részletek felolvasása	Beszélgetés a szereplőkről. Egyéni vélemény elmondása, érvelés mellett			87. Nyelvi játékok, vetélkedők	
	142.	Év végi ismétlés, rendszerezés	Válogatás a megismert témakörökből – részletek felolvasása	Riport készítése valamelyik olvasmány szereplőjével.	54. Kedvenc történet, olvasmány, élmény leírása		88. Nyelvi játékok, vetélkedők	
	143.	Év végi ismétlés, rendszerezés	Válogatás a megismert témakörökből – szerepjátékok	Látogatás valamelyik szereplőnél			89. Nyelvi játékok, vetélkedők	
	144.	Nyári tervek	Olvasnivaló ajánlása	Beszélgetés a tervekről				

OLVASÓLAPOK

Az olvasólapok tartalma

1. A magánhangzók időtartama (rövid szavak rövid, ill. hosszú magánhangzókkal)
2. A magánhangzók időtartama (problematikus szavak)
3. Hiátusos szavak
4. Rövid és hosszú hangok ütköztetése
5. A mássalhangzók időtartama (problematikus szavak)
6. A szóvégi *ó* és *ő*
7. A szóvégi *ó* és *ő* toldalékos szavakban
8. Szónyújtóztatás (Az alap: *ó* és *ő* a szó végén)
9. A szóvégi *ó* és *ő* hosszú szavakban
10. Szónyújtóztatás (az alap: *ó* és *ő* a szó végén)
11. A szóvégi *ú* és *ű*
12. Szónyújtóztatás (az alap: *ú* és *ű* a szó végén)
13. A szóvégi *u* és *ü*
14. A *j* a szavakban
15. A *j* a szavakban: *j*, *jj*, *jl*, *rj*
16. Az *ly* a szavakban: *oly*, *ály*, *ély*, *ely*
17. Az *ly* a szavakban: *oly*, *öly*, *lya*, *lye*
18. Az *ly* egy szótagos szavakban és a szó belsejében
19. Szónyújtóztatás *ly*-os szavakkal
20. A *dt* és *tt* a szóvégen
21. Az *-ul* és az *-ül* képzős szavak
22. Az *-ít* képzős szavak
23. Szónyújtóztatás *-ít* képzős szavakkal
- 24–29. Szónyújtóztatás
30. Szókígyók
31. Az olvasmányok idegen eredetű szavai
- 32–33. Szokatlan szavak Tótfalusi István *Vademecum c. művéből*

1

1.	húg	íj	cím	hint
2.	fűt		csíny	birs
3.	gyűjt	kín		kincs
4.	íz		búg	mind
5.		víz	sín	szint
6.	gyűjt	szív		tilt
7.	ív	búg	zsúp	
8.	szíj	csúcs	mű	kulcs
9.	gyík	hús	zúg	csüng
10.	fúj	csíp	zúz	fürj
11.	nyúz	tű	bú	füst
12.	csúf	híd	nyír	must
13.	díj	szűr	fűt	kürt
14.	dísz	nyúz	nyúl	küzd
15.	dús	szín	nyújt	fürt
16.	csík	úr	fűz	tincs
17.		síp	súly	
18.	rúd	tyúk	új	kint

2

1.	április	bíbic	óvoda	irtózik
2.	árboc	bíbor	kötöde	kötődik
3.	bogáncs	bőrönd	sütöde	évődik
4.	bura	búza	öntöde	oldódik
5.	dicsér	csípő	uszoda	rejtőzik
6.	finom	búcsú	tanoda	vetkőzik
7.	ige	csúnya	szálloda	titkolózik
8.	kusza	ígér	varroda	vetődik
9.	irigy	hízeleg	festöde	zúgolódik
10.	lakos	kandúr	mosoda	morgolódik
11.	öv	június	szövöde	vakarózik
12.	papiros	kísér	fonoda	kergetőzik
13.	posta	papír	iroda	rongálódik
14.	sima	szelíd	bölcsőde	átkozódik
15.	kör	túzok	laboda	szitkozódik
16.	mirigy	kúszik	pagoda	mentegetőzik

1.	július	viadal	hiányzó
2.	régies	tietek	miatt
3.	nyárias	sietek	viadal
4.	férfiak	viola	falain
5.	kapui	liliom	sokáig
6.	régiek	múmia	meséit
7.	cipőí	millió	televízió
8.	Ferié	diadal	teáznak
9.	Jóskáé	dalia	mienk
10.	nénié	dália	mióta
11.	többié	fiatal	iskolai
12.	Erzsié	kiabál	télies
13.	Erzsikéé	kietlen	kezeivel
14.	fiáé	pióca	őseink
15.	fiaié	rádió	tanácsai
16.	lányáé	római	Pannónia

4

1.	bízik	biztat	ál	áll	→
2.	hízik	hizlal	ara	arra	→
3.	túr	turkál	ép	épp	→
4.	szúr	szurkál	fed	fedd	→
5.	bújik	bujkál	fen	fenn	→
6.	csíp	csipked	had	hadd	→
7.	fúl	fullad	hal	hall	→
8.	fűz	fűzet	kasza	kassza	→
9.	gyúl	gyullad	kel	kell	→
10.	húz	huzat	len	lenn	→
11.	nyír	nyiratkozik	megy	meggy	→
12.	súg	sugdos	meny	menny	→
13.	szűr	szüret	szál	száll	→
14.	tűnik	tünet	tol	toll	→
15.	szűnik	szünet	vál	váll	→
16.	múlik	mulat	var	varr	→

5

1.	agancs	telik	lesz	függ
2.	bakancs	vajon	egy	hull
3.	csat	kopaszt	együtt	áll
4.	egyéb	bágyad	egyik	száll
5.	elem	cikázik	egyet	ujj
6.	éj	csupa	egyek	cikk
7.	héj	díj	egyel	friss
8.	héja	díjaz	edző	kinn
9.	köpeny	egyetem	edzés	benn
10.	múlik	halad	edzett	fenn
11.	nyílik	háló	edzi	lenn
12.	nyúlik	lábadozik	vakarózik	között
13.	sápad	üget	edzenek	mögött
14.	szalag	ülep	bodza	ott
15.	szíj	ványad	madzag	miatt
16.	szőlő	ványadt	kisebb	végett

6

1.	fedő	szabó	idő	bimbó	bendő	hordó
2.	gubó	kendő	adó	erdő	bordó	fürdő
3.	rágó	tüdő	mosdó	rigó	hétfő	dongó
4.	margó	kezdő	dugó	rugó	bolygó	csengő
5.	bőgő	buzgó	csörgő	felhő	mohó	golyhó
6.	kohó	sellő	kunyhó	szellő	dió	hüllő
7.	himlő	hajó	lakó	küllő	győző	szűrő
8.	szőlő	zakó	seprő	szeplő	csákó	első
9.	gyeplő	szülő	mackó	cipő	csípő	fickó
10.	kuckó	teknő	trikó	belső	csikó	szajkó
11.	pempő	bankó	dicső	mankó	körző	bölcső
12.	szánkó	mező	bunkó	vessző	tacskó	véső
13.	lépcső	távcső	bölcső	látcső	zacskó	viskó
14.	felső	patkó	szélső	tuskó	külső	ringlő
15.	csomó	csaló	padló	kiló	csukló	középső
16.	gumó	háló	rabló	sikló	palló	olló

7

1.	hegymászókhoz	vetélkedőinkkel	mesemondókról
2.	magánhangzókkal	gombaszedőig	mássalhangzókról
3.	vonalzóitokkal	sorakozókat	találkozóig
4.	legyezőivel	falatozóikban	zuhanyzóról
5.	fülbemászókról	súlyzóul	menyegzőről
6.	sótartóban	lyukasztómmal	teherautókkal
7.	ennivalóban	innivalókat	tűzhányóig
8.	pirinyókról	képviselőként	aratóitokhoz
9.	hógolyóitokkal	oktatóként	kutatóinkkal
10.	kilátókra	fordítóikhoz	újítóidnál
11.	rikítónál	tanítóidról	nagy tóimért
12.	bujdosóinkról	mosogatóban	látogatóban
13.	igazgatóikhoz	aranyásókkal	dominóitokkal
14.	nagyapóstul	télapóknak	sorompónál
15.	takaróimnak	alvajáróról	világjáróról
16.	újságíróinkhoz	itatókig	bugyogóban

1.	író	regényíró	író-olvasó találkozó	→
2.	napló	olvasónapló	az olvasónapló vezetése	→
3.	mosó	mosógép	mosógépjavítás	→
4.	apró	aprójóság	apró-cseprő ügyek	→
5.	járó	járóka	a járó-kelő emberek	→
6.	vívó	kardvívó	a vívóbajnok aranyérme	→
7.	izzó	izzólámpa	a kazánban izzó szén	→
8.	fűró	fűrótorony	olajfűrótorony	→
9.	ásó	aranyásó	ásó, kapa s a nagyharang	→
10.	golyó	földgolyó	golyóznak a gyereke	→
11.	méltó	méltóság	méltóságos krumplileves	→
12.	borsó	borsóleves	a tavaszi borsóültetés	→
13.	szántó	szántóföld	a szántó-vető ember	→
14.	folyó	folyóvíz	folyószabályozás	→
15.	lecsó	lecsófőzés	az erős lecsópaprika	→
16.	ivó	ivólé	az ivólé eltevése	→

1.	hegymászó	dolgozó	vetélkedő	mesemondó
2.	magánhangzó	vigyázó	gombaszedő	mássalhangzó
3.	vonalzó	ragadozó	sorakozó	találkozó
4.	legyező	nyomozó	falatozó	zuhanyzó
5.	fülbemászó	kereskedő	takarító	menyegző
6.	sótartó	szótartó	lyukasztó	teherautó
7.	ennivaló	énekesnő	innivaló	tűzhányó
8.	pirinyó	ágyúgolyó	képviselő	arató
9.	hógolyó	életmentő	oktató	kutató
10.	kilátó	tekerő	fordító	újító
11.	rikító	tisztító	tanító	nagyító
12.	bujdosó	folyosó	mosogató	látogató
13.	igazgató	fűnyíró	aranyásó	dominó
14.	nagyapó	őszapó	télapó	sorompó
15.	takaró	kanyaró	alvajáró	világjáró
16.	újságíró	pondró	itató	bugyogó

1.	ízesítő	ételízesítő	ételízesítőkkal	→
2.	csecsemő	csecsemőgondozás	csecsemőgondozásról	→
3.	tápláló	tápláló étel	tápláló ételekkel	→
4.	vetítő	írásvetítő	írásvetítőkkal	→
5.	daráló	húsdaráló	húsdarálóinál	→
6.	nyaraló	nyaralóbiztosítás	nyaralóbiztosításnak	→
7.	bemondó	tévémondó	tévémondóinktól	→
8.	repülő	sárkányrepülő	sárkányrepülőitekért	→
9.	szőlő	szőlőmetszés	szőlőmetszésről	→
10.	rigó	rigófütty	rigófüttyöktől	→
11.	bimbó	bimbózik	bimbózott	→
12.	szabó	ruhaszabó	ruhaszabóikról	→
13.	bolygó	kisbolygó	kisbolygóiknak	→
14.	bőgő	nagybőgő	nagybőgőinkkel	→
15.	felhő	bárányfelhő	bárányfelhőkről	→
16.	dió	dióverés	dióveréskor	→

1.	jármű	hű	keserű	töporlyű
2.	ágyú	könnyű	szomorú	gyönyörű
3.	seprű	gyapjú	domború	savanyú
4.	borjú	varjú	jómódú	szigorú
5.	gyűrű	odú	varrótű	erőmű
6.	tanú	sűrű	emlékmű	kisfiú
7.	betű	kesztyű	ágynemű	háború
8.	bosszú	hosszú	gömbölyű	tyúkeszű
9.	fésű	bosszú	valószerű	egyhangú
10.	hiú	bárgyú	koszorú	nagyszájú
11.	vályú	búcsú	korszerű	kötőtű
12.	karcsú	hattyú	jószívű	egyszerű
13.	tetű	szó	jóízű	dombormű
14.	lassú	faggyú	homorú	köszörű
15.	gyűszű	bú	billentyű	keselyű
16.	ifjú	mű	hegedű	tűlevelű

1.	járművezetés	hűségetek	faggyúval	→
2.	ágyútalp	könnyűbúvár	búbánat	→
3.	seprűkötés	gyapjúsál	fiúkkal	→
4.	borjúnevelés	varjúkárogás	hiúsággal	→
5.	meggyűrűzték	odúban	egyhangúan	→
6.	tanúsítja	odújában	háborúság	→
7.	betűvetés	sűrűségig	egyszerűsítés	→
8.	bosszúsággal	kesztyűs	töporlyúvel	→
9.	fésűtartó	hosszúság	gyönyörűséggel	→
10.	keserűség	bosszúsággal	valószerűtlen	→
11.	vályúiknál	fűnyírás	jómódúakkal	→
12.	karcsúsítás	bárgyúság	szomorúságom	→
13.	tetűirtás	búcsúzkodás	koszorúiddal	→
14.	lassúsággal	műhely	savanyúságot	→
15.	gyűszűitekkal	hattyúnyak	szigorúan	→
16.	ifjúságában	szüette	billentyűkkel	→

1.	bábu	zebu	uccu	adu	→
2.	uhu	alku	falu	zsalu	→
3.	gyalu	hamu	emu	kenu	→
4.	apu	kapu	lapu	daru	→
5.	saru	zsaru	szaru	áru	→
6.	anyu	batyu	satu	menü	→
7.	güzü	hindu	ragu	frufu	→
8.	eskü	bürü	ürü	Icu	→
9.	tabu	Samu	uhu	Pityu	→
10.	süsü	tütü	revü	zebu	→
11.	tatu	pertu	Zsuzsu	mandzsu	→
12.	kakadu	kenguru	marabu	Gézu	→
13.	kamu	tinóra	Micu	tatu	→

1.	baj	majális	sajnál	jut
2.	bajnok	majom	sajnos	Judit
3.	bajusz	majszol	sajog	juhász
4.	dajka	moraj	sajt	jósol
5.	duhaj	óhaj	sejt	jó
6.	fajd	Lajos	selejt	jön
7.	hajdan	Hajnalka	sebjaj	jel
8.	hajít	pajkos	szajkó	jellem
9.	hajnal	pajtás	szilaj	jegy
10.	hajó	pajzs	talaj	jég
11.	hajt	paraj	tolvaj	jegenye
12.	kacaj	raj	tutaj	jázmin
13.	kajak	rajong	vaj	japán
14.	karaj	rajz	vajon	jámbor
15.	kajla	ricsaj	zaj	ájul
16.	ajánl	János	zsivaj	fejlődik

1.	dörej	ajjaj	rajt	cserje	→
2.	haj	éjjel	rejt	borjú	→
3.	héj	kijjebb	rojt	férj	→
4.	jaj	lejjebb	sajt	fürj	→
5.	jajgat	széjjel	sejt	sarj	→
6.	kacaj	ujj	sújt	tarja	→
7.	moraj	ujjé	bojt	terjed	→
8.	ricsaj	ujjong	ejt	varjú	→
9.	robaj	vijjog	fejt	Adorján	→
10.	röhej	alj	fojt	bojtorján	→
11.	sóhaj	ajánl	gyújt	interjú	→
12.	zaj	Lajos	gyújt	lajtorja	→
13.	zörej	Alajos	hajt	kurjant	→
14.	zsivaj	Lujza	lejt	sarjú	→
15.	csuhaj	Jenő	nyújt	orja	→
16.	csevej	József	felejt		→

1.	tavaly	Mihály	karabély	csermely
2.	bivaly	mordály	kastély	gerely
3.	karvaly	muskotály	kedély	hüvely
4.	guzsaly	nadály	kevély	kehely
5.	viszály	osztály	kvártély	kétely
6.	aggály	szabály	rejtély	korhely
7.	akadály	tartály	rostély	métely
8.	apály	uszály	segély	némely
9.	aszály	borbély	seregély	pendely
10.	dagály	csekély	szegély	pehely
11.	fertály	engedély	személy	persely
12.	harkály	erkély	szentély	pikkely
13.	hodály	erkély	szenvedély	székely
14.	homály	esély	szeszély	tengely
15.	ispotály	estély	tekintély	tégely
16.	ragály	fekély	veszély	zszindely
17.	kristály	fortély	vőfély	paszuly
18.	lapály	mély	ünnepély	fuszulyka

1.	boglya	mulya	bagoly	→
2.	cirbolya	nadragulya	coboly	→
3.	csáklya	naspolya	Károly	→
4.	csigolya	nyavalya	fogoly	→
5.	csoroszlya	noszolya	komoly	→
6.	csuklya	Orsolya	konkoly	→
7.	datolya	pálya	mosoly	→
8.	derelye	pocsolya	páholy	→
9.	ereklye	pólya	pisztoly	→
10.	fáklya	pulya	ráspoly	→
11.	furulya	rigolya	sikoly	→
12.	gereblye	rokolya	tarsoly	→
13.	gólya	saroglya	téboly	→
14.	gomolya	skatulya	zugoly	→
15.	gulya	szablya	zsámoly	→
16.	ibolya	topolya	bögöly	→
17.	korcsolya	zsálya	pöröly	→
18.	máglya	zsöllye	törköly	→

1.	boly	selyem	kályha	hömpölyög
2.	folvik	selypít	mályva	imbolyog
3.	gally	selypes	susulyka	kóvályog
4.	hely	sólyom	golyóbis	támolyog
5.	ilyen	sulyok	hályog	bélyeg
6.	mely	sulykol	hüvelyk	émelyeg
7.	mély	pehely	kölyök	sólyom
8.	milyen	pehelyes	petrezselyem	polyák
9.	moly	kehely	feszélyez	vályog
10.	olyan	kelyhet	gombolyít	tályog
11.	súly	selymes	gömbölyít	csobolyó
12.	ölyv	keselyű	gombolyag	bolyong
13.	golyó	süllyed	lakályos	rigolyás
14.	bolyhos	polyva	szívélyes	gödölye
15.	dölyfös	pulyka	terebélyes	folyton
16.	golyva	hólyag	tekintélyes	folyvást

1.	hólyagos	süllyedő	mosolygós	folyton
2.	petrezselymet	selymek	bolyhoz	gallyaz
3.	helyes	helyezkedik	helyesbít	helyesbítés
4.	mélység	molyos	súlyos	súlytalan
5.	pulykák	pulykahús	pulykamell	pólyás baba
6.	kölyök	bélyegek	bélyegyűjtő	bélyealbum
7.	folyam	folyamat	folyamatos	folyamatosság
8.	osztály	osztályoz	osztályelső	osztálybuli
9.	mosolyog	mosolygó	mosolygás	mosolyszünet
10.	komolyan	komolykodik	fogollyal	Károllyal
11.	korcsolyázik	skatulyáz	ibolyaillat	nyavalyog
12.	tarsolyban	tarsolylemez	rigolyás	máglyarakás
13.	személyes	gerelyhajítás	zabpehely	székelygulyás
14.	zsindelyez	paszulyleves	perselyez	korhelyleves
15.	rejtélyes	rostélyos	szeszélyes	veszélyes
16.	fertályóra	megmételyez	kristályos	fortélyos
17.	csekélység	szabályos	olajtartály	Mihállyal
18.	borsóhüvely	pikkelyes	homályban	estélyi

1.	alvadt	izzadt	fedett	fogadott
2.	bágyadt	korhadt	védett	imádott
3.	csüggedt	lankadt	kiégett	áldott
4.	dagadt	elmaradt	vedlett	halott
5.	duzzadt	petyhüdt	meglett	felvágott
6.	dühödtt	poshadt	fejlett	romlott
7.	erjedt	puffadt	feslett	fogyott
8.	ernyedtt	rekedt	rátermettt	határozott
9.	fáradt	rohadt	megtermett	körözött
10.	fonnyadt	sápadt	érett	gyúrótt
11.	fülledt	szakadt	ihletett	fűzőtt
12.	gyulladt	száradt	szeretett	befőtt
13.	hervadt	szikkadt	büntetett	felnőtt
14.	higgadt	tikkadt	kitüntetett	kötött
15.	horpadt	ványadt	veszélyeztetett	főzőtt
16.	ijedt	zsibbadt	telített	üldözőtt

1.	árul	búsul	tanul	koldul	teljesül	→
2.	kábul	csorbul	jajdul	vidul	fájdul	→
3.	koldul	indul	kondul	lódul	fordul	→
4.	csordul	zúdul	mozdul	izgul	újul	→
5.	okul	ritkul	ámul	bámul	simul	→
6.	nyomul	tanul	vonul	barnul	árul	→
7.	pirul	virul	borul	szorul	gurul	→
8.	társul	gyorsul	lassul	búsul	butul	→
9.	javul	gyógyul	bosszul	szédül	bődül	→
10.	zsendül	pezsdül	üdül	rezdül	kékül	→
11.	fésül	ószül	készül	fütyül	mélyül	→
12.	bővül	ürül	őrül	rémül	repül	→
13.	épül	kékül	rezdül	üdül	zördül	→
14.	gördül	dördül	perdül	ferdül	csődül	→
15.	szabadul	alakul	megvakul	könyörül	köszörül	→
16.	kirándul	kifakul	elsárgul	lelkesül	sötétül	→

1.	árusít	gyengít	ásít	puhít	csitít
2.	dühít	említ	fordít	enyhít	hajít
3.	ordít	újít	szakít	sikít	ritkít
4.	piszkít	zúdít	öblít	szebbít	jobbít
5.	nagyobbít	hajlít	indít	állít	szundít
6.	említ	pezsdít	zúdít	üdít	szólít
7.	tanít	gyanít	frissít	árusít	gyanúsít
8.	mozdít	csúfít	világít	melegít	segít
9.	erősít	társít	gyorsít	lassít	fordít
10.	hódít	lódít	színesít	értesít	füvesít
11.	fényesít	ízesít	hamisít	okosít	parkosít
12.	csinosít	párosít	biztosít	tudósít	tartósít
13.	dühösít	szabadít	felvidít	telepít	kiszámít
14.	elsimít	elsimít	elnémít	hasonlít	kerekít
15.	kunkorít	szaporít	teljesít	csendesít	bizonyít
16.	selypít	mélyít	sötétít	bővít	visít

1.	árusították	gyengítették	csitítsátok	→
2.	dühítette	említenéd	hajítottad	→
3.	ordítottam	újítanátok	rikítunk	→
4.	piszkította	zúdítanak	jobbítottak	→
5.	nagyobbítás	hajlítással	szundítanak	→
6.	említésre	pezsdítésként	szólítsuk	→
7.	tanítjuk	gyanítottuk	gyanúsítja	→
8.	mozdítottátok	csúfítanátok	segítettétek	→
9.	erősítette	társítanád	fordítottunk	→
10.	hódítással	lódította	füvesítettük	→
11.	fényesítitek	ízesítsétek	parkosítanak	→
12.	csinosítottuk	párosítom	tartósítanám	→
13.	dühösítesz	szabadítaná	kiszámítanátok	→
14.	elsimítjuk	elsimítottuk	kerekítettétek	→
15.	kunkorította	szaporítjátok	bizonyítottátok	→
16.	selypítettek	mélyítetek	virítanának	→

1.	szerencse	szerencsepróbáló	szerencsepróbálni	→
2.	király	királykisasszony	királykisasszonnyal	→
3.	megment	megmentés	megmentésére	→
4.	udvarnép	udvarnépével	udvarnépének	→
5.	táplálkozás	táplálkozásmód	táplálkozásmódjuk	→
6.	félelem	félelmetes	legfélelmetesebb	→
7.	óslény	óslénykutató	óslénykutatónak	→
8.	gyermek	gyermekkor	gyermekkorában	→
9.	szorgalom	hangyaszorgalom	hangyaszorgalommal	→
10.	vakaródzik	vakaródzóhely	vakaródzóhelyét	→
11.	alkalom	alkalomszerű	alkalomszerűen	→
12.	erő	erőfeszítés	erőfeszítéssel	→
13.	gondolkodás	gondolkodásmód	gondolkodásmódjára	→
14.	összehasonlít	összehasonlíthatatlan	összehasonlíthatatlanul	→
15.	ütöget	összeütöget	összeütögetett	→
16.	kulcsol	összekulcsol	összekulcsolta	→

1.	sárkány	sárkányvasút	sárkányvasútról
2.	illem	illemszabály	illemszabályokkal
3.	mosoly	mosolyog	elmosolyodott
4.	hajnal	hajnalodik	meghajnalodott
5.	célszerű	célszerűbb	célszerűbbnek
6.	átkelő	átkelőhely	átkelőhelyeket
7.	marad	maradvány	maradványai
8.	versenyez	versenyezz	versenyezzetek
9.	oszlop	oszlopcsarnok	oszlopcsarnokokkal
10.	domboldal	domboldalak	domboldalakon
11.	ellenfél	ellenfeletek	ellenfeleteknek
12.	pálya	versenypálya	versenypályákon
13.	fényes	fényesség	fényességgel
14.	csillag	csillagászat	csillagászatot
15.	izgalom	izgalmas	legizgalmasabb
16.	költemény	hósköltemény	hóskölteményében
17.	regény	kalandregény	kalandregényében
18.	különös	különösebb	legkülönösebb

1.	tanulmány	előtanulmány	előtanulmányokhoz
2.	házikó	kőházikó	kőházikójában
3.	évszázad	évszázadok	évszázadokkal
4.	eredmény	eredménytelen	eredménytelenül
5.	zsákmány	hadizsákmány	hadizsákmánnyal
6.	fáklya	fáklyaláng	fáklyalánggal
7.	csippent	összecsippenti	összecsippentette
8.	természet	természetvédelem	természetvédelmi
9.	gólya	gólyafészek	gólyafészkes
10.	hallgat	hallgatózik	hallgatódzott
11.	világos	megvilágosodik	megvilágosodott
12.	selyem	selyemhaj	selyemhaja
13.	gyémánt	gyémántfény	gyémántfényben
14.	jószág	jószágtartás	jószágtartásból
15.	látvány	látványosság	látványosságainak
16.	kereskedő	kereskedőház	kereskedőházakkal

1.	csapat	lovascsapat	lovascsapattal	→
2.	takarék	takarékoskodik	takarékoskodjanak	→
3.	szűkös	szűkösség	szűkösségét	→
4.	nemzet	nemzetség	nemzetségéből	→
5.	személy	személyéhez	személyekkel	→
6.	gazdagság	gazdagsága	gazdagságáról	→
7.	fejedelem	fejedelme	fejedelméhez	→
8.	küld	visszaküld	visszaküldték	→
9.	kapzsi	kapzsiság	kapzsiságod	→
10.	szegény	szegénység	szegénységed	→
11.	szövetség	szövetséges	szövetségeseidtől	→
12.	hajnal	hajnalodik	hajnalhasadtával	→
13.	ugrat	beleugrat	beleugratott	→
14.	birodalom	birodalmam	birodalmamba	→
15.	kegyelem	megkegyelmez	megkegyelmezek	→
16.	fordít	fordította	odafordította	→

1.	fúj	belefúj	belefújhasson	→
2.	merész	merészebb	legmerészebb	→
3.	pillantás	szempillantás	szempillantásra	→
4.	növény	konyhanövény	konyhanövényeket	→
5.	loccsan	loccsanás	loccsanásokkal	→
6.	megment	megmenthet	megmenthetsz	→
7.	tüzes	áttüzesedik	áttüzesedtek	→
8.	találkozik	találkozás	találkozásánál	→
9.	kapaszkodik	megkapaszkodik	megkapaszkodott	→
10.	nehéz	nehézség	nehézséggel	→
11.	egyensúly	egyensúlyoz	egyensúlyozott	→
12.	szólás	ékesszólás	ékesszólással	→
13.	meghat	meghatott	meghatottsággal	→
14.	remény	reménység	reménységünk	→
15.	abroncs	aranyabroncs	aranyabroncon	→
16.	megvilágít	megvilágítás	megvilágításban	→

1.	választ	megválaszt	megválasztották	→
2.	alakít	átalakít	átalakították	→
3.	szembeszáll	szembeszállt	szembeszálljon	→
4.	vitézség	vitézsege	vitézségével	→
5.	sebes	megsebesít	megsebesítettek	→
6.	hallgat	hallgatás	meghallgatására	→
7.	kifoszt	kifosztotta	kifosztották	→
8.	menedék	menedéke	menedékének	→
9.	kötelesség	kötelességem	kötelességünk	→
10.	korona	koronáz	megkoronáztatta	→
11.	segít	segítség	segítségére	→
12.	sarkantyú	megsarkantyúzza	megsarkantyúztatta	→
13.	szabad	megszabadít	megszabadította	→
14.	hatalmas	hatalmasabb	leghatalmasabb	→
15.	gyermekkor	gyermekkora	gyermekkorában	→
16.	billent	félrebillent	félrebillentette	→

1.	kérlelhetetlenségének	→
2.	tanulmányozhatatlanságáról	→
3.	megkülönböztethetetlenül	→
4.	megvesztegethetetlenségét	→
5.	kinyújtóztathatlanságáról	→
6.	leegyszerűsíthetlenségéről	→
7.	feltartóztathatlanságának	→
8.	legtiszteletreméltóbb	→
9.	legfigyelemreméltóbb	→
10.	amerikaimogyoró-termelő	→
11.	sajtostallér-fogyasztás	→
12.	növényvédőszer-behozatal	→
13.	villamostargonca-vezető	→
14.	bizományiáruház-hálózat	→
15.	káposztásítottalanítottátok	→
16.	visszakanyaríthatatlanságaitoktól	→

1.	dinoszaurusz	expedíció	laboratórium
2.	tyrannoszaurusz	mamut	rinocérosz
3.	totemállat	technika	technikai
4.	rekonstrukció	szakóca	kalcedon
5.	hottentotta	bungaló	vulkán
6.	normális	bazalt	pannóniai
7.	aquincumi	villa	freskó
8.	amfiteátrum	aréna	gladiátor
9.	ellipszis	légió	szenzáció
10.	akrosztichon	diadém	anagramma
11.	palindrom	masszív	intarzia
12.	elegáns	modern	mozaik
13.	Pannónia	Aquincum	Apollón
14.	Héraklész	Zeusz	Trója
15.	Homérosz	Iliász	Ödüsszeia
16.	Akhilleusz	Priamosz	Ödüsszeusz

1.	absztrakt	affektál	ágál	ajz
2.	adottság	allergia	antik	ágy
3.	arabeszk	arzenál	argó	báj
4.	bagaria	banális	baksis	balog
5.	barikád	bifláz	béklyó	blöff
6.	bürokrácia	butélia	bravúr	boksa
7.	cinterem	cenzára	civil	cech
8.	csízió	cserkész	conda	cakó
9.	darvadozik	definiál	dévaj	dettó
10.	diagnózis	deklamál	dialógus	díva
11.	dilettáns	dirigál	disputa	diszkrét
12.	drasztikus	dzsenti	dömping	dózis
13.	egzisztencia	effektus	éhkopp	éden
14.	elegyes	ejtőzik	elodáz	egál
15.	emberöltő	embléma	elixír	eped
16.	evolúció	ereklye	esedezik	esd

1.	fakszimile	fasizmus	fárosz	eves	→
2.	felebarát	fanatikus	fanfár	fád	→
3.	felekezet	feszélyez	felbújt	felcser	→
4.	fennhéjáz	fikció	fáma	fennen	→
5.	finanszíroz	finánc	fatális	fátum	→
6.	fundamentum	formula	föveny	föveg	→
7.	garabonciás	fringia	furkó	frigy	→
8.	gelencsér	gesztus	gáláns	gázsi	→
9.	groteszk	grimasz	grácia	göboly	→
10.	gyehenna	gyarló	gusztál	gnóm	→
11.	habókos	hallali	hajaz	hány	→
12.	heveder	hazard	harács	henye	→
13.	hevenyész	himpellér	hitves	hirig	→
14.	hopmester	horribilis	hírhedt	hóka	→
15.	hozsanna	humusz	husáng	huncut	→
16.	honorál	hóhányó	hököm	hőköl	→